

MAAKUNTIEN VÄLINEN VALIKOIVA MUUTTOLIIKE JA MAAKUNTIEN VÄLISET TULOEROT

Pro gradu -tutkielma

Rasmus Aro

508610

1.9.2019

Sosiaalipolitiikka

Sosiaalitieteiden laitos

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Turun yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun
alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos/Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
ARO, RASMUS: Maakuntien välinen valikoiva muuttoliike ja tuloerot.

Pro gradu -tutkielma, 99 s.
Sosiaalipolitiikka
Syyskuu 2019

Tässä Pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan maan sisällä tapahtuvaa maakuntien välistä muuttoliikettä ja sen vaikutuksia tuloeroihin maakuntien välillä. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata muuttoliikkeen ja maakuntien välisten tuloerojen suhdetta tarkastelemalla maakuntien välillä muuttavia tulojen, iän ja koulutuksen perusteella. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu tuloerojen vaikutuksista, muuttoliiketeorioista, muuttoliikkeeseen vaikuttavista tekijöistä sekä alueiden välisiä eroja kuvaavista teorioista ja selitysmalleista.

Tutkimuksen aineistona toimivat Tilastokeskuksen muuttoliikeaineistot tuloperustaisen muuttoliikkeen osalta vuosien 2013-2016 aikana ja iän ja koulutuksen osalta vuosien 2010-2017 aikana. Tuloperustainen muuttoliike on erillisaineisto, ikäperustainen muuttoliike perustuu Tilastokeskuksen maksulliseen Väestö ja muuttoliike tietokantaan ja koulutusperustainen muuttoliike perustuu Tilastokeskuksen ilmaiseen Statfin tietokantaan. Aineiston perusteella on laskettu kaikkiin maakuntiin kohdistuva muuttoliike kaikista maakunnista muuttajien tulojen, iän ja koulutuksen perusteella.

Tutkimuksen perusteella selviää, että erityisesti Uusimaa hyötyy maan sisäisestä muuttoliikkeestä niin tulorakenteen, ikärakenteen kuin koulutusrakenteen perusteella. Uusimaa saa muuttovoittoja kaikista tuloryhmistä, nuorista ja nuorista aikuisista ja korkeakoulutetuista. Ikäperustaisessa muuttoliikkeessä havaitaan kaksi eri trendiä Uudenmaan osalta, Uusimaa saa merkittäviä muuttovoittoja nuorista ja nuorista aikuisista mutta kärsii muuttotappioita kaikista yli 35 vuotiaista. Osa muista ”yliopistomaakunnista” hyötyy jossain määrin etenkin koulutuksen perässä tapahtuvasta muuttoliikkeestä, kun taas muut maakunnat jäävät muuttoliikkeen nollasummapelien maksajiksi. Erityisesti inhimillisen pääoman ja aktiivi-ikäisen väestön keskittymien muuttoliikkeen johdosta etenkin Uudellemaalle kasvattaa maakuntien välisiä tuloeroja erityisesti pidemmän ajanjakson aikana. Tutkimuksessa löydetään myös merkittävä tarve maan sisäistä muuttoliikettä koskevalle laajemmalle tutkimukselle.

Asiasanat: Muuttoliike, aluekehitys, maan sisäinen muuttoliike, tuloerot, maakuntavertailu, alueelliset erot, inhimillinen pääoma, polarisaatio, alueellinen eriytyminen

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
2.1 TULOEROT	4
2.1.1 Tuloerot ja terveys	4
2.1.2 Tuloerot ja talous	7
2.2 MAAN SISÄINEN MUUTTOLIIKE	9
2.2.1 Muuttoliiketeoriat	10
2.2.2 Muuttoon vaikuttavat tekijät	13
2.2.3 Muuttoliikkeen alueellinen kohdentuminen	16
2.2.4 Muuttoliike ja inhimillinen pääoma	23
2.3 ALUEIDEN VÄLISET EROT	26
2.3.1 Alueiden välisiä eroja selittävät teoriat	26
2.3.2 Inhimillinen pääoma ja alueiden väliset erot	30
2.3.3 Alueelliset erot Suomessa	32
3. TUTKIMUSASETELMA	36
3.1 TUTKIMUSKYSYMYS	36
3.2 AINEISTO	39
4. TULOKSET	42
4.1 MUUTTAJAT TULOJEN MUKAAN	42
4.1.1 Pienituloiset muuttajat	42
4.1.2 Alemmat keskituloiset muuttajat	47
4.1.3 Ylemmät keskituloiset muuttajat	50
4.1.4 Hyvätuloiset muuttajat	53
4.2 MUUTTAJAT IÄN MUKAAN	56
4.2.1 NUORET (15-24 VUOTIAAT) MUUTTAJAT	56
4.2.2 Nuoret aikuiset (25-34 vuotiaat) muuttajat	60
4.2.3 35-49 vuotiaiden henkilöiden muuttoliike	64
4.2.4 50-64 vuotiaiden henkilöiden muuttoliike	67
4.2.4 Yli 65 vuotiaiden henkilöiden muuttoliike	70
4.3 MUUTTOLIIKE KOULUTUKSEN MUKAAN	72
4.2.3 Alempien korkea-asteen tutkintojen suorittaneet muuttajat	72
4.2.3 Ylemmän korkea-asteen suorittaneet muuttajat	75
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	78
6. POHDINTAA	88
LÄHTEET:	93
LIITTEET:	100

Luettelo kartoista:

Kartta 1 Suomen maakunnat ja maakuntien väkiluku vuonna 2017	38
Kartta 2 Matalatuloisten henkilöiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) 2013-2016	43
Kartta 3 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen matalatuloisten ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	44
Kartta 4 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen matalatuloisten ryhmässä muiden maakuntien ryhmässä.	45
Kartta 5 Alempien keskituloisten henkilöiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) vuosien 2013-2016 aikana	47
Kartta 6 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen alempien keskituloisten ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	48
Kartta 7 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen alempien keskituloisten ryhmässä muissa maakunnissa.	49
Kartta 8 Ylempien keskituloisten henkilöiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) vuosien 2013-2016 aikana	51
Kartta 9 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen ylempien keskituloisten ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	52
Kartta 10 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen ylempien keskituloisten ryhmässä muissa maakunnissa.	53
Kartta 11 Hyvätuloisten henkilöiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) vuosien 2013-2016 aikana	54
Kartta 12 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen hyvätuloisten ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	55
Kartta 13 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen hyvätuloisten ryhmässä muissa maakunnissa.	56
Kartta 14 Nuorten (15-24 vuotiaat) nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana	57
Kartta 15 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 15-24 vuotiaiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	58
Kartta 16 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 15-24 vuotiaiden ryhmässä muissa maakunnissa.	59
Kartta 17 Nuorten aikuisten (25-34 vuotiaat) nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana	62
Kartta 18 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 25-34 vuotiaiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	63
Kartta 19 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 25-34 vuotiaiden ryhmässä muissa maakunnissa.	64
Kartta 20 35-49 vuotiaiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana	65
Kartta 21 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 35-49 vuotiaiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	66
Kartta 22 50-64 vuotiaiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana	68
Kartta 23 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 50-64 vuotiaiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	69
Kartta 24 Yli 65 vuotiaiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana	70

Kartta 25 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen yli 65 vuotiaiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	71
Kartta 26 Alemman korkea-asteen suorittaneiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana	73
Kartta 27 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen alemman korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	74
Kartta 28 Merkittävien (>200 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen alemman korkea-asteen suorittaneiden ryhmässä muissa maakunnissa.	75
Kartta 29 Ylemmän korkea-asteen suorittaneiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana	76
Kartta 30 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen ylemmän korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).	77
Kartta 31 Nuorten ja nuorten aikuisten (15-34 vuotiaat) nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana	80

Kaikki Pro Gradu -tutkielmassa olevat kartat on tehty QGIS3-paikkatieto-ohjelmalla. Kaikkien karttojen tekijä on Rasmus Aro.

Luettelo taulukoista:

Taulukko 1 Maakunnat kolmessa ryhmässä	39
Taulukko 2 Pienituloiset muuttajat nettomuutto 2013-2016	100
Taulukko 3 Alemman keskiluokan muuttajat nettomuutto 2013-2016	100
Taulukko 4 Ylemmän keskiluokan muuttajat nettomuutto 2013-2016	101
Taulukko 5 Suurituloiset muuttajat nettomuutto 2013-2016	101
Taulukko 6 Nuorten (15-24 vuotiaat) nettomuutto 2010-2017	102
Taulukko 7 Nuorten aikuisten (25-34 vuotiaat) nettomuutto 2010-2017	102
Taulukko 8 35-49 vuotiaiden nettomuutto 2010-2017	103
Taulukko 9 50-64 vuotiaiden nettomuutto 2010-2017	103
Taulukko 10 65 vuotiaiden nettomuutto 2010-2017	104
Taulukko 11 Alemman korkea-asteen suorittaneet muuttajat 2010-2017	104
Taulukko 12 Ylemmän korkea-asteen muuttajat nettomuutto 2010-2017	105

1. Johdanto

Tuloerot ja niiden kehitys ovat keskeinen osa sosiaalipoliittista tutkimusta. Tuloeroilla on havaittu olevan valtiotasolla huomattavia vaikutuksia esimerkiksi hyvinvointiin, turvallisuuteen ja luottamukseen. Myös maan sisällä voi kuitenkin esiintyä eri alueiden välillä merkittäviäkin tuloeroja, joiden vaikutuksen voisi olettaa olevan samanlaisia kuin maiden välillä. Alueelliset tuloerot voivat perustua esimerkiksi alueellisiin eroihin väestön työllisyysasteessa, koulutustasossa ja ikärakenteessa sekä alueiden elinkeino- ja toimialarakenteen erilaisuuteen.

1990-luvun laman jälkeen uusia työpaikkoja ei ole syntynyt tasaisesti ympäri Suomea, vaan kehitys on keskittynyt lähinnä suurille kaupunkiseuduille, erityisesti pääkaupunkiseudulle (esim. Jauhiainen 2008, 1042-1043). Suomen korkeakoulutustarjonta on keskittynyt vahvasti suuriin yliopistokaupunkeihin. Keskittyminen ja kaupungistuminen heijastuvat myös väestönkehitykseen: väestönkehitys on ollut positiivista käytännössä vain suurilla ja osalla keskisuurilla kaupunkiseuduilla muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Maakuntatasolla väestönkehityksen eriytyminen on selkeää: väkiluku on kasvanut ainoastaan neljässä Manner-Suomen maakunnassa vuosien 2016-2018 aikana. (Tilastokeskus: Statfin, väestörakenne.).

Väestön keskittymisellä ja väestöllisen painopisteen muutoksella on merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Esimerkiksi ikärakenteessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat merkittävästi erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kysyntään tai niiden rahoitusperustan kestävyysasteeseen. Väestön keskittyminen etenkin suuriin kaupunkeihin näkyy näissä kaupungeissa taloudellisen potentiaalinsa kasvuna, mutta toisaalta myös asukkaiden kannalta negatiivisina vaikutuksina, kuten asumiskustannusten nousuna tai asuinalueiden välisenä segregaatina. Lisäksi voimakkaasti kasvava väestö haastaa kyseisten alueiden infrastruktuurin riittävyyttä ja vaatii lisää investointeja esimerkiksi liikennehankkeisiin. Toisaalla taantuvilla alueilla negatiivinen väestönkehitys näkyy etenkin asuntojen hintojen laskuna, jolla voi olla merkittäviä vaikutuksia yksilöiden talouteen tai alueelliseen liikkuvuuteen, kun omistusasunnon likviditeetti ja hinta heikkenevät merkittävästi. Käytännössä väestön keskittymisen johdosta osassa maata asuntoja täytyy jopa purkaa

liiallisen tarjonnan johdosta, kun taas toisaalla täytyy tuottaa hyvin merkittäviä asuntoja kasvavalle väestölle.

Keskittyvä väestönkehitys perustuu osin kuntien väliseen muuttoliikkeeseen, joka muodostaa luonnollisen väestönlisäyksen ja nettomaahanmuuton kanssa kokonaisväestönlisäyksen. Suomen sisäinen muuttoliike on teollisen Suomen aikana kytkeytynyt vahvasti kaupungistumiseen, joka alkoi Suomessa merkittävästi muita Pohjoismaita myöhemmin. 1950-luvulla syntyivät merkittävät muuttovirrat kohti kaupunkeja. Muuttoliike kohti kaupunkeja oli erityisen voimakasta 1960-luvulla, kun suuret ikäluokat alkoivat muuttaa työn- ja koulutuksen perässä. Samaan aikaan 1960-luvulla maa- ja erityisesti metsätalouden mekanisoituminen johtivat merkittävään elinkeinorakenteen muutokseen, joka kiihdytti entisestään muuttoliikettä kaupunkeihin. Muuttovoitot painottuivat etenkin Etelä-Suomeen, kun taas Itä- ja Pohjois-Suomessa kokonaisia alueita autioitui. Muuttoliike kaupunkeihin hupeni hyvinvointivaltion ekspansion aikana 1970- ja 1980-luvun aikana, osin valtion hajauttavan aluepolitiikan johdosta. (Tervo 2010, 478.) 1990-luvun laman jälkeen muuttoliike kaupunkeihin voimistui, ja muuttovirrat kasvoivat merkittävästi; suurten kaupunkien ja kaupunkeja ympäröivien kehyskuntien kasvu on ollut voimakasta koko 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen; väestö on kasvanut merkittävästi etenkin maakunnissa, joissa on merkittävää korkeakoulutustoimintaa, joihin on kohdistunut merkittäviä muuttovirtoja muusta maasta. (Tilastokeskus, väestö).

2010-luvulla määrällisesti merkittäviä muuttovoittoja saavat lähinnä suuret yliopistomaakunnat, kuten Pirkanmaa, Varsinais-Suomi ja Uusimaa. Erityisesti Uudenmaan muuttovoitot maan sisäisestä muuttoliikkeestä ovat olleet 2010-luvulla määrällisesti tarkasteltuna huomattavia. Väestönkehityksen lisäksi muuttoliikkeen voi argumentoida vaikuttavan eriyttävästi muuhunkin alueelliseen kehitykseen, sillä muuttoliike on vahvasti valikoivaa. Esimerkiksi korkeakoulutetuista 25-34 vuotiaista muuttovoittoja saa käytännössä vain Uusimaa. Vahvasti keskittyvä korkeakoulutettujen muutto kertoo inhimillisen pääoman keskittymisestä maassa, jolla voi olla huomattavia vaikutuksia tulevaan kehitykseen. Suomessa on jo nyt huomattavia alueiden välisiä eroja esimerkiksi tulojen ja terveyden osalta, esimerkiksi Länsi- ja Itä-Suomen välillä. Tämän vuoksi herääkin kysymys: Minkälainen vaikutus maan sisäisellä muuttoliikkeellä on maakuntien välisiin tuloeroihin ja niiden kehittymiseen?

Lähentyvätkö maakunnat tulevaisuudessa toisiaan ja syveneekö kuilu maakuntien välillä? Kuinka keskeinen tekijä valikoiva muuttoliike on yhteiskunnallisena muutostekijänä ja aluekehitykseen vaikuttavana ilmiönä?

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus tarkastella maakuntatasolla muuttoliikkeen vaikutusta ja suhdetta maakuntien välisiin tuloeroihin. Tutkimuksessa tarkastellaan ensin tuloeroista ja tuloerojen vaikutuksista tehtyä aikaisempaa tutkimusta, jonka jälkeen kuvataan keskeisimmät muuttoliiketeoriat sekä tarkastellaan tutkimuskirjallisuuden valossa, sitä kuka muuttaa, miksi muuttaa ja minne muuttaa. Tämän jälkeen kuvataan tärkeimmät teoriat alueiden välisistä eroista ja niiden kehityksestä. Tutkimusosiossa tarkastellaan muuttoliikettä muuttajien tulojen, iän ja koulutuksen mukaan maakuntatasolla. Muuttoliikettä tarkastellaan jokaisen maakunnan osalta suhteessa jokaiseen muuhun maakuntaan. Johtopäätöksissä taas arvioidaan tutkimusosiossa havaittujen tekijöiden vaikutusta tuloeroihin maakuntien välillä. Lopuksi pohditaan tutkimuksen tuloksien perusteella vaikutuksia laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa ja tuodaan esille tulevaisuuden tutkimuksen tarpeita.

Lukuun ottamatta tuloeroihin liittyvää tutkimusta, muita tässä tutkimuksessa tarkasteltavia aiheita on tutkittu sosiaalitieteellisestä tai yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta kohtuullisen vähän. Tuloeroja tarkasteleva tutkimuskin on ollut lähinnä kiinnostunut valtioiden välisten erojen vaikutuksista, eikä niinkään valtion sisällä löytyvien erojen vaikutuksista. On huomionarvoista, että valtaosa aiemmasta tutkimuksesta ja teorioista nojaa vahvasti taloustieteelliseen lähestymistapaan, joka heijastuu myös teoriaosioon. Huolimatta aiheen saamasta kohtuullisen vähäisestä huomiosta yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on maan sisäinen muuttoliike kuitenkin keskeinen yhteiskuntaa ja yhteiskunnan kehitystä muovaava tekijä. Esimerkiksi vuonna 2017 Suomessa tehtiin 287 000 maan sisäistä kuntarajat ylittävää muuttoa (Tilastokeskus Statfin, muuttoliike); näin suurella muuttajien määrillä on merkittäviä vaikutuksia eri alueiden yhdyskunta-, elinkeino- ja väestörakenteisiin. Tässä mielessä maan sisäistä muuttoliikettä voisi väittää alitutkituksi aiheeksi yhteiskuntatieteissä, joka tarjoaisi lukuisia yhteiskunnallisesti relevantteja tutkimusaiheita yhteiskuntatieteelle.

2. Teoreettinen viitekehys

2.1 Tuloerot

Sosiaalipolitiikan yksi keskeisimmistä kysymyksistä ovat tuloerot ja niiden vaikutukset yksilöiden hyvinvointiin ja käyttäytymiseen, sekä laajemmat vaikutukset esimerkiksi alueen tai yhteiskunnan talouden kehitykseen. Tuloeroilla voidaan tarkoittaa eroja joko ihmisten palkkatasossa tai eroja tuloissa tulonsiirtojen jälkeen. Tuloerojen vaikutuksesta yksilöihin on tehty runsaasti tutkimusta, jossa on löydetty useita erilaisia mekanismeja ja vaikutuksia, joita suuret tai vähäiset tuloerot aiheuttavat niin ihmisten, alueiden kuin maiden välillä. Huolimatta aiheita käsittelevien tutkimusten huomattavasta määrästä, on tuloerojen vaikutuksista kuitenkin yhä jossain määrin kiistaa tutkimuskirjallisuudessa. Eri tutkimuksissa saatetaankin päätyä täysin päinvastaisiin lopputulemiin tuloerojen vaikutuksista huolimatta lähes vastaavista menetelmistä.

2.1.1 Tuloerot ja terveys

Tuloerojen on esitetty vaikuttavan väestön terveyteen, joka näkyy esimerkiksi lyhyempänä elinikänä ja suurempana lapsikuolleisuutena. Richard Wilkinson esitti vuonna 1996 julkaistussa artikkelissa maan sisäisten suurten tuloerojen vaikuttavan negatiivisesti kyseisen maan keskimääräiseen odotettuun elinikään. Neljästä mahdollisesta hypoteettisesta selityksestä Wilkinsonin mukaan eniten tukea saa tuloerojen negatiivinen vaikutus väestön terveyteen. (166-167.) Tuloerojen ja terveyden välisestä yhteydestä on tämän jälkeen julkaistu huomattavasti tutkimusta, jossa osassa on löydetty selvä yhteys tuloerojen ja terveyden välillä, kun taas osassa yhteys on jäänyt epäselväksi. Esimerkiksi Babonesin tutkimuksen mukaan tuloerojen, eliniän ja lapsikuolleisuuden väliltä löytyy yhteys globaaliin tutkimusdatan perusteella (2008, 1625). Detollenaere, Desmarest, Boeckxstaensc & Willems löysivät taas eurooppalaista dataa käyttäen yhteyden tuloerojen ja terveyden välillä, jonka perusteella maissa, joissa valtion sisäiset tuloerot ovat suuria, koettu terveys on heikompi, odotettu elinikä on matalampi, lapsikuolleisuus on korkeampi sekä mielenterveydellisiä ongelmia on enemmän (2018, 106-109). Myös esimerkiksi Elgarin (2010) 33 keski- ja korkeatuloisen valtion tutkimuksessa tultiin lopputulokseen, jonka mukaan tuloerot kasvattivat kuolemanriskiä ja laskivat eliniänodotetta vaikuttamalla henkilöiden väliseen luottamukseen, vaikka väestön taustatekijät, kuten ikä, koulutus ja sukupuoli huomioitiin (2113-2114).

Tuloerojen vaikutukseen on myös suhtauduttu epäilevästi, esimerkiksi Deatonin tutkimuksen mukaan erot köyhyyden esiintymisessä selittävät tuloerojen sijaan eroja kuolleisuudessa ja eliniässä (2003, 150-152), ja vastaavasti Rambotin mukaan tuloerojen ja heikomman terveyden välinen yhteys linkittyy enneminkin köyhyyteen kuin tuloeroihin; suurten tuloerojen maissa myös köyhyys on suurempaa. Kuitenkin Wilkinson ja Pickettin vuonna 2006 julkaistun laajasti aiemman tutkimuksen tuloksia tarkastelleen meta-analyysin mukaan tuloerojen ja terveyden välillä on selvä yhteys; suuremmilla valtion sisäisillä tuloeroilla on negatiivinen vaikutus ihmisten terveyteen (1778-1779.) Vastaavasti Wilkinsonin ja Pickettin vuoden 2015 artikkelin mukaan hyvin merkittävä osuus aiemmasta tutkimuksesta tukee kausaalisuhteita suurten tuloerojen ja heikomman terveyden välillä (323). Heidän mukaansa pieni osa tutkimuskirjallisuudesta tulee eriävään tulokseen, mutta osa tästä johtuu väestöltään pienten alueiden (esimerkiksi naapurusto) tarkastelusta, joka ei anna kattavaa kuvaa yhteiskunnan stratifikaatiosta (320).

Suurien tuloerojen on todettu myös laskevan kansalaisten välistä luottamusta sekä lisäävän rikollisuutta, esimerkiksi henkirikosten muodossa. Luottamus on korkeinta maissa, joissa tuloerot ovat vähäisiä. (Elgar & Aitken 2010, 243-244). Kansalaisten välisellä luottamuksella on löydetty yhteys myös tuloeroihin suhtautumiseen: maissa, jossa luottamus kansalaisten välillä on suurta, suuret tuloerot laskevat kansalaisten kokemusta hyvinvoinnista. Ilmiö on päinvastainen matalan luottamuksen yhteiskunnissa. Tätä ilmiötä perusteellaan kansalaisten vastuuntunnolla toisista kansalaisista, jota esiintyy vain yhteiskunnissa, joissa luottamus on korkea. (Rözer & Kraaykamp 2013, 1019-1021.) Toisaalta taas hieman paradoksaalisesti on havaittu, että eurooppalaisissa maissa, joissa sosiaalinen liikkuvuus on suurta, pidetään tuloeroja hyväksyttävämpinä verrattuna niihin maihin, joissa sosiaalinen liikkuvuus on vähäisempää. Tämä perustuu siihen, että suuren sosiaalisen liikkuvuuden maissa köyhä voi nähdä tulevaisuudessa itsensä varakkaampana eivätkä tuloerot aiheuta yhtä merkittävää huolta asukkaille. (Prieto-Rodriguez, Rodriguez, Gabriel & Salas 2010, 363.)

Luottamuksen puutteella voikin olla merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi yhteiskunnan koheesioon ja vakauteen. Suurten tuloerojen onkin havaittu vaikuttavan yhteiskunnan

vakauteen esimerkiksi lisäämällä merkittävästi alueen tai valtion sosiaalista epävakautta. Valtion tai alueen yhteiskunnan epävakaas voi vaikuttaa huomattavasti maan tai alueen kasvuun ja kehitykseen: esimerkiksi talouden kehitys kärsii epävakaasta yhteiskunnasta merkittävästi, sillä esimerkiksi epävakaan alueen houkuttelevuus investoinneille on vähäinen (Alesina & Peroti 1996, 1225-1226.)

Valtioita pienemmän alueen sisäisten tuloerojen vaikutus terveyteen ei näytä täysin vastaavan koko maan tuloerojen vaikutusta terveyteen. Deatonin tutkimuksessa ei löydetty yhteyttä Yhdysvaltojen osavaltioiden sisäisten tuloerojen sekä terveyden välillä (2003, 150-152), kun taas Wilkinsonin ja Pickettin (2006) mukaan pienemmillä alueilla tuloerojen vaikutus terveyteen on epäselvempi kuin valtiotasolla, ja mitä pienemmälle tasolle tarkastelu viedään, sitä epäselvemmiksi tulokset muuttuvat, joskin esimerkiksi aluetasoa (*regional*) tarkastelevista tutkimuksista suurin osa löytää yhä yhteyden tuloerojen ja terveyden välillä. (2006, 1778-1779). Wilkinson ja Pickett havaitsivat teoksessaan ”Spirit level: Why more equal societies almost always do better” (2009), että Yhdysvalloissa osavaltioissa, joissa on suuret tuloerot, ovat myös vähemmän terveitä, kuolleisuus on suurempaa ja ihmisten välinen luottamus on vähäisempää (37, 71).

Toisaalta on huomion arvoista, että Yhdysvaltojen osavaltioista tehtyjen löydösten johtaminen suomalaiseen kontekstiin voi olla ongelmallista, sillä Yhdysvaltojen osavaltiot ovat väestöpohjaltaan merkittävästi Suomen maakuntia tai suuralueita suurempia (21 on väkiluvultaan Suomea suurempia). Lisäksi esimerkiksi Wilkinsonin ja Pickettin tutkimuksessa löydettiin epätasa-arvoisempien osavaltioiden olevan sairaimpia, mutta tämä ei kerro suoranaisesti osavaltioiden erojen välisestä vaikutuksesta. Norjan NUTS4 (nykyisin LAU1, vastaa Suomen seutukuntajakoa) alueita tarkastelleen tutkimuksen mukaa alueiden sisäisillä tuloeroilla oli merkittävä vaikutus alueiden terveyteen, ja samalla havaittiin, että esimerkiksi tiettyjen työpaikkojen kertyminen alueelle (esimerkiksi pankki- ja finanssisektori) ja korkeasti koulutettujen suuri osuus väestöstä nostivat alueiden tuloeroja, jonka johdosta valikoivan muuttoliikkeen voi argumentoida kasvattavan tuloeroja alueella (Elstad 2011, 6-10). Tämäkään ei suoraan kerro alueiden välisten tuloerojen vaikutuksista, mutta kertoo polarisoituvan kehityksen, jossa korkeapalkkaiset työpaikat ja inhimillinen pääoma keskittyvät

tietylle alueelle, johtavan kyseisellä alueella kasvaviin tuloeroihin ja tätä kautta negatiivisiin terveysvaikutuksiin.

2.1.2 Tuloerot ja talous

Talouden kehityksen ja tuloerojen välisestä yhteydestä on tehty paljon tutkimusta, jonka lopputulokset ovat tuloerojen ja terveyden tavoin ristiriitaisia. Siinä missä Alesina & Peroti totesivat tuloerojen vaikuttavan negatiivisesti talouden kehitykseen kasvattamalla epävakautta (1996, 1225-1226.), tulee Shin (2012) tutkimuksessaan toisenlaiseen tulokseen. Hänen mukaansa tuloerot vaikuttavat negatiivisesti talouden kehitykseen vähän kehittyneissä maissa, mutta vaikutus on positiivinen maissa, jotka ovat jo taloudellisesti kehittyneitä. Tätä selittää se, että varakkaimissa yhteiskunnissa rikkailla on korkein säästöaste ja he sijoittavat rahaa takaisin talouteen. Varallisuuden uudelleenjako taas vähentäisi säästöastetta. Tilanne on päinvastainen maissa, joissa talouden kehitys on vähäisempää, väestö jakautuu äärimmäisen köyhiin ja muihin: äärimmäisten köyhien lisätulot siirtyvät suoraan takaisin talouteen kulutuksena, joka taas kasvattaa taloutta. (2053-2056.)

Shinin tulos tukee Robert Barron (2000) löydöstä, jonka mukaan köyhissä maissa tuloerot estävät talouden kasvua, mutta rikkaissa maissa tuloerot lisäävät talouden kasvua. Barron mukaan yhteys ei ole kuitenkaan vahva tai yksiselitteinen. (29.) Vain Eurooppaa tarkastelleessa tutkimuksessa (Berumen 2016) päädytään lopputulokseen, että kehittyneessä maissa äärimmäiset tuloerot jarruttavat talouden kehitystä, kun taas kohtalaiset tuloerot lisäävät talouden kasvua. Tätä selitetään sillä, että rikkaimmalle 1 prosentille kertyvä omaisuus ei palaa takaisin talouteen vastaavasti kuin esimerkiksi rikkaimmalle 10 prosentille kertyvä omaisuus, joka sijoitetaan uudelleen maan sisällä, lisäten näin talouden kasvua. (53-54.)

Talouden kasvun ja tuloerojen välinen yhteys ei ole tutkimusten mukaan yhtäläinen eri varallisuustasojen yhteiskunnissa. Kuznets (1955) mukaan yhteiskunnan varallisuustaso vaikuttaa kuitenkin suoraan yhteiskunnan tuloerojen kehitykseen. Kuznetsin mukaan yhteiskunnan varallisuuden ja tuloerojen välisen yhteyden olevan ns. käänteinen U, jossa tuloerot kasvavat ensin talouden kasvaessa sekä tähän liittyvän kaupungistumisen vuoksi. Tuloerojen kasvu perustuu siihen, että väestön elinkeinorakenne muuttuu maatalousvaltaisesta

teollisuusvaltaiseksi. Tällöin tuloerot kasvavat, sillä kaupunkien sisällä tuloerot ovat huomattavat. Tämän lisäksi maaseudulla ja kaupungeissa asuvien välille muodostuu tuloeroja. Tuloerojen käydessä suuriksi, syntyy pienituloisten joukosta painetta valtiovaltaa kohtaan tuloerojen tasaamiseen. Tuloerojen yhä kasvaessa joutuu valtio ryhtymään toimiin pienituloisten aiheuttaman poliittisen paineen vuoksi ja tuloeroja ryhdytään tasaamaan esimerkiksi progressiivisin veroin ja sosiaaliturvan johdosta. Tällöin talouden kasvaessa tuloerot kääntyvät lopulta laskuun. (6-18.)

Barro (2000) löytää tutkimuksessaan tukea Kuznetsin käänteiselle U:lle tutkimuksessa, joka perustui laajaan globaaliin dataan tuloerojen ja talouden kasvun yhteyden tarkasteluun. Maiden väliltä löytyy kuitenkin huomattavaa variaatiota, jota Kuznetsin käänteinen U ei pysty selittämään. (29.) Berumenin mukaan globalisaatio on johtanut tilanteeseen, jossa varakkaimmissa maissa tuloerot kasvavat talouden kasvaessa. Tämä on päinvastainen kehityssuunta kuin Kuznets vuonna 1955 esittämä talouden kasvun ja tuloerojen välinen yhteys. Berumenin mukaan globalisaatio kääntääkin Kuznetsin käänteisen U:n tavalliseksi U:ksi; tietyn vaurastason jälkeen tuloerot lähtevät jälleen kasvuun. Toisaalta globalisaatio tuottaa myös hyötyjä: maan talouden kasvun havaittiin olevan suurempaa, jos valtio oli aktiivisesti osallisena globaaleilla markkinoilla. Lisäksi havaittiin, että inhimillinen pääoma kasvattaa merkittävästi talouden kehitystä. (Berumen 2016, 53-54.)

Gary Becker (1962) oli ensimmäisiä, joka esitti inhimillisen pääoman käsitteenä. Becker kuvasi inhimillisen pääoman olevan yksilön tekemä investointi, jonka hän tekee omien kykyjensä kasvattamiseksi. Inhimillinen pääoma voi Beckerin mukaan perustua esimerkiksi työkokemukseen, koulutukseen ja muuhun tietoon, josta hänellä on hyötöä työmarkkinoilla. Inhimillinen pääoma selittää tällöin esimerkiksi palkkaeroja vanhempien ja nuorempien, tai koulutettujen ja vähemmän koulutettujen välillä. David Romerin (1996) mukaan inhimillinen pääoma koostuu työntekijän taidoista, osaamisesta ja tiedosta. Hänen näkemyksensä oli Beckerin tavoin, että inhimillinen pääoma on yksilölle investointi, jonka oletetaan tuottavan tulevaisuudessa enemmän, kuin siihen on panostettu. (126-128.) Inhimillisen pääoman ehkä toimivimpia (mutta ei kaiken kattavia) mittareita on henkilön formaali koulutustaso (Faggian & McCain 2009, 221-222). Inhimillisellä pääomalla ja sen määrällä on havaittu olevan vahva

vaikutus maiden ja alueiden talouden kasvuun sekä kehitykseen (esim. Lucas 1988, Barro 2001).

Inhimillisellä pääomalla on havaittu olevan vaikutusta myös tuloeroihin: EU15 -maita tarkastelleen tutkimuksen mukaan alueilla, joihin oli keskittynyt paljon inhimillistä pääomaa, oli suuremmat tuloerot kuin muilla alueilla. Koulutus kasvattaa tuloeroja, sillä koulutusasteen kasvaessa osan väestön saama palkka nousee, kun taas matalasti koulutetun väestön palkkataso pysyy vastaavana. (Rodríguez-Pose & Tselios 2009, 423-433.) Lisäksi erot inhimillisen pääoman määrässä selittävät merkittävästi alueiden välisiä tuloeroja (Heuermann 2011, 162-163). Jos inhimillistä pääomaa mitataan koulutustasolla, on Suomessa havaittavissa huomattavia eroja alueellisen inhimillisen pääoman määrässä. Etenkin Uusimaa erottuu muusta Suomesta. Uudenmaan korkeakoulutetun väestön määrä ja osuus poikkeaa täysin muusta Suomesta, vuonna 2017 Uudellamaalla asuvista 38 prosenttia oli korkea-asteen suorittaneita, kun taas Uudenmaan ulkopuolisessa Suomessa vain 28 prosentilla oli korkea-asteen koulutus. (Tilastokeskus Statfin: väestön koulutus rakenne). Uudellamaalla asuu myös enemmän korkeakoulutettuja kuin alue tuottaa: tämä johtuu siitä, että maan sisäinen muuttoliike keskittää korkeakoulutettuja Uudellemaalle. (Ritsilä 2000, 19-20).

2.2 Maan sisäinen muuttoliike

Muuttoliike voidaan määritellä pysyväksi tai kohtuullisen pysyväksi asuinpaikan vaihdoksi (Lee 1962, 49). Maan sisäinen muuttoliike on yksi keskeisimmistä alueelliseen väestönkehitykseen vaikuttavista tekijöistä kansainvälisen muuttoliikkeen ja luonnollisen väestönlisäyksen ohella. Muuttoliike siirtää ihmisiä alueelta toiselle ja vaikuttaa näin suoraan alueiden väestönkehitykseen. Maan sisäisen muuttoliikkeen luonne eroaa kuitenkin muista väestönkehityksen osatekijöistä (nettosiirtolaisuudesta ja luonnollisesta väestönlisäyksestä), sillä maan sisäinen muuttoliike on ns. nollasummapeliä kansallisella tasolla: yhden alueen muuttovoitot ovat poissa toiselta alueelta. Tämän lisäksi muuttoliikkeellä on huomattavasti määrällistä väestönkasvua laajempia vaikutuksia alueelliseen kehitykseen, sillä muuttoliike on luonteeltaan valikoivaa. Muuttoliikkeen valikoivuudella tarkoitetaan, että erilaiset henkilöön liittyvät tekijät voivat lisätä tai vähentää henkilön alttiutta muuttaa tietylle alueelle. Muuttajien taustatekijät eroavat koko väestön keskimääräisistä taustatekijöistä; keskimääräinen muuttaja

ei yleensä edusta keskimääräistä henkilöä. Tämän vuoksi muuttoliike keskittää tietyillä tekijöillä varustettuja henkilöitä tietyille alueille ja vähentää tietyillä tekijöillä varustettuja henkilöitä toiselta alueelta. Voidaankin siis väittää, että muuttoliike on aluekehitystä (vahvasti) polarisoiva tekijä.

2.2.1 Muuttoliiketeoriat

Muuttoliikettä selittämään on kehitetty useita teorioita ja selitysmalleja, jotka kuvaavat syitä ja tekijöitä, jotka saavat ihmiset muuttamaan tai pysymään paikallaan. Yleisempiä muuttoliikettä selittäviä malleja on työntö-veto-malli (*push-and-pull*). Työntö-vetomallin varhaisimpana esimerkkinä voi pitää Ravensteinin vuoden 1887 tutkimusta *The Laws of Migration*, jossa Ravenstein selittää eri taustaisten muuttajien muuttopaikkojen valintaa paikalle vetävillä tekijöillä. Everest Lee tiivistä artikkelissaan *a Theory of Migration* (1962) muuttopäätökseen ja muuton prosessiin vaikuttavat tekijät neljään tekijään: 1) tekijöiksi, jotka vaikuttavat muuttajan lähtöalueella, 2) tekijöiksi, jotka vaikuttavat muuton tuloalueella, 3) väliin tuleviksi (*intervening*) tekijöiksi sekä 4) henkilökohtaisiksi tekijöiksi. Mallin mukaan sekä lähtö- että tuloalueella on tekijöitä, jotka houkuttelevat tai työntävät muuttajia alueelle tai pois alueelta. Muuttopäätös syntyy lähtö- ja tuloalueen vetävien ja työntävien tekijöiden ominaisuuksien perusteella, mutta tuloalueen etujen täytyy olla tarpeeksi suuria, jotta henkilön luontainen haluttomuus vaihtaa asuinpaikkaa ylittyy. Lisäksi muuttamiseen liittyy väliin tulevia tekijöitä, jotka voivat estää muuton, kuten kustannukset, jotka muutosta syntyvät. Viimeisenä muuttoon vaikuttavana tekijänä toimivat henkilökohtaiset tekijät, jotka joko lisäävät muuttoalttiutta tai vähentävät sitä. On tärkeä huomata, että muuttopäätöstä tehdessään muuttajalla ei ole välttämättä täydellistä tai oikeaa tietoa tuloalueen houkuttelevista ja työntävistä tekijöistä, muuttopäätös voidaankin tehdä myös väärän tiedon valossa. (49-50.)

Uusklassinen talousteoria taas selittää muuttoliikettä alueiden tai maiden välisinä eroina palkoissa, tuotannossa ja työvoiman saatavuudessa. Teorian mukaan, jos alueella tai maassa A työvoiman tarve kasvaa väestöä nopeammin, syntyy pulaa työvoimasta. Pula työvoimasta taas pakottaa työnantajia nostamaan palkkoja työvoiman houkuttelemiseksi. Kun taas alueella/maassa B ei ole pulaa työvoimasta, jonka johdosta palkkataso ei ole noussut, jää tällöin palkoissa jälkeen alueesta A, joka johtaa paremman elannon perässä tapahtuvaan muuttoliikkeeseen alueelle/maahan A. (Lewis 1954, 176-178.) Erot alueiden välillä johtuvat

siis tuotannon spatiaalisesta epätasapainosta. Muuttoliike jatkuu, kunnes työn tuottamat taloudelliset hyödyt ovat tasaantuneet alueittain. (White & Lindstrom 2005, 324.) Tämän teorian mukaan muuttopäätös pelkistyy pitkälti kustannus/hyöty analyysiksi (Söderling & Korkiasaari 2007, 246).

Uusklassinen teoria huomioi, että muuttajat laskevat muuton odotetun palkan varaan: vaikka heidän tulotasonsa heikkenisi muuton myötä, he voivat katsoa sen olevan kannattavaa, sillä he odottavat hyötyvänsä tulevaisuudessa muutosta saamalla muuton seurauksena korkeampaa palkkaa kuin entisellä paikkakunnalla. Uusklassisen teorian ongelmana on, että muuttajilla ei ole koskaan todellisuudessa täydellistä informaatiota muuton hyödyistä ja kustannuksista, joihin muuttopäätös perustuu. Tämän lisäksi myös muillakin tekijöillä, kuin tuloilla ja odotetuilla tulojen muutoksilla, on kiistämätön vaikutus muuttopäätökseen. (White & Lindstrom 2005, 326.) Todellisuudessa myöskään alueiden välistä täydellistä tasapainoa ei koskaan pääse syntymään, sillä erot elinkustannuksissa, muuttamisen kustannuksissa ja elinkeinorakenteissa sekä epätäydellinen informaatio johtavat siihen, että kaikki, joiden hyöty/kustannusanalyysin mukaan kannattaisi muuttaa, eivät todellisuudessa muuta (Shield & Shield 1989, 278-281).

Muuttoliikettä on selitetty myös muuttajan haluna maksimoida henkilökohtainen hyöty (*utility*). Teoria nojaa vahvasti esimerkiksi Sjaastadin (1962) esittämiin muuttopäätökseen vaikuttaviin tekijöihin, jotka liittyvät muuton rahallisiin hyötyihin ja kustannuksiin, sekä ei-rahallisiin hyötyihin ja kustannuksiin. Muuttoon liittyy siis rahallisen hyötylaskelman lisäksi ei-rahallinen hyötylaskelma, sillä muuttoon liittyy aina myös esimerkiksi psyykkinen kustannus. (83-92.) Henkilö muuttaa silloin, kun hän näkee muutosta syntyvän henkilökohtaisen hyödyn olevan suurempi, kuin paikalleen jäämisestä syntyvän hyödyn; erotuksena uusklassiseen malliin hyöty ei välttämättä ole taloudellinen. Muuton tuoma hyöty on henkilökohtainen ja vaihtelee henkilöön liittyvistä tekijöistä riippuen (Sjaastad 1962, 83-92), joka selittää osaltaan muuttoliikkeen valikoivuutta. Mincerin (1978) mukaan muuttopäätöksissä asuinkunnat yrittävät maksimoida koko asuinkunnan saaman hyödyn, eikä vain henkilökohtaista hyötyä (770-771).

Sosiologista näkökulmasta muuttoliikettä tarkastellut R.C Taylor (1969) kritisoi muuttoliikettä selittäviä malleja, kuten työntö-vetomallia siitä, että ne vähentävät muuttopäätöksen ainoastaan mekaaniseksi työntö- ja vetovoimien tekemäksi päätökseksi. Lisäksi hän kritisoi malleja, jotka perustuivat lähinnä jonkin halun maksimoimiseen. Taylor tarkasteli tutkimuksessaan pienehköä hiipuvaa kaivospaikkakuntaa, ja luokitteli tältä alueelta muuttaneita henkilöitä eri luokkiin, sen perusteella, mitkä muuton taustalla olevat todelliset syyt olivat. (100-101.) Näitä hän tarkasteli arvioimalla muuttajien kahta muuttotilaa (*migration situation*) pyrkimyksiä (*aspiration*) ja dislokaatiota (*dislocatiota*) siitä sosiaalisista ryhmästä, johon he kuuluivat. Näiden perusteella hän jakoi muuttajat neljään ryhmään. Suurimpana ryhmänä olivat seuraumukselliset muuttajat (*resultant*), jotka muuttivat tilanteen aiheuttaman pakon johdosta; ilman tätä pakottavaa tilaa heistä harvat olisivat muuttaneet. Muuton motiivina oli esimerkiksi säilyttää kotitalouden elintaso. Heidän pyrkimyksensä ja dislokaationsa olivat vähäisiä. Toiseksi suurin ryhmä olivat pyrkimykselliset (*aspiring*) muuttajat, jotka eivät olleet tyytyväisiä elintasoonsa ja elintapaansa vanhalla paikkakunnalla ja halusivat itselleen ja lapsilleen jotakin parempaa. Kolmanneksi suurin ryhmä olivat dislokaatio -ryhmä, jonka muuttajat olivat jo ennestään osin ulkopuolisia kotipaikkakunnallaan, joka helpotti muuttopäätöstä sosiaalisten siteiden ollessa vähäisiä. Pienin ryhmä olivat epifenomeniaaliset muuttajat, joiden muuton motiivit olivat moninaisia ja uniikkeja. Kaikilla näillä ryhmillä muuttopäätös muodostui eri tavoin, muutto kohdentui eri tavoin ja muuttajat muodostivat sosiaalisia suhteita uusilla paikkakunnille eri tavoin. (Taylor 116-133, 1969.)

Suomessa esimerkiksi Korkiasaari (1991) ja Söderling (1988) ovat tutkineet muuttajia Tayloria vastaavalla tavalla. Korkiasaaren (1991) mukaan henkilön muuttoalttiuden taustalla vaikuttaa halu kasvattaa hyvinvoinnin tasoa. Henkilön alttius muuttaa vähenee, jos hänen hyvinvointinsa taso on jo korkea: tällöin muuttamisen tuomat hyödyt jäävät vähäisemmäksi. (49). Korkiasaari jakoi tutkimuksessaan ”Liikkuvuus ja rakennemuutos” muuttajat muuton tarpeen mukaan 13 ryhmään. Ryhmiä olivat esimerkiksi uramuuttajat, työpaikan vaihtajat, työelämään tulijat, omistusasunnon hankkijat, asunnonvaihtajat, kotiseudulle muuttajat, erilleen muuttajat jne. Nämä muuttoryhmät kertovat muuton hyvinvointitarpeen syyn: uramuuttajalla ja kotiseudun muuttajalla muuton syyt ja vaikutukset ovat hyvin erilaiset, mutta molemmat tavoittelevat hyvinvoinnin kasvattamista. Korkiasaaren mukaan ryhmät ovat kohtuullisen pysyviä, mutta ryhmien osuudet muuttovirroista vaihtelevat. (1991 141, 163-166.) Söderlingin vuoden 1988 tutkimuksessa muuttajat jaettiin hieman vastaavasti kuuteen muuttoryhmään: Uramuuttajiin,

perhekeskeisiin uramuuttajiin, työhön siirtyviin nuoriin, perheen muodostajiin, asumismuuttajiin ja vetäytyjiin. Näiden ryhmien muuttojen motiivit eroavat toisistaan, ja selittävät muuttopäätöksiä (114-117). Söderlingin tutkimuksen mukaan sekä muuttovetomalli, että näkemys muutto elinvaiheeseen perustuvana päätöksenä eivät tulkitse toimivasti näiden ryhmien muuttoa (218).

2.2.2 Muuttoon vaikuttavat tekijät

Muuttoalttiuksista eli tekijöistä, jotka vaikuttavat henkilön alttiuteen tai todennäköisyyteen muuttaa on tehty useita tutkimuksia. Koko väestön tasolla muuttoalttiuden on todettu olevan korkeimmillaan nuorilla henkilöillä (esim. Söderling 1988, 74; Ritsilä ja Ovaskainen 2001, 323). Esimerkiksi vuonna 2017 Suomen yli kuntarajojen muuttaneista muuttajista kolmannes (34 prosenttia) oli 15-24 vuotiaita, ja lähes kaksi kolmasosaa (61 prosenttia) oli 15-34 vuotiaita (Tilastokeskus, Statfin: Kuntien välinen muuttoliike). Nuorten erittäin korkeaa muuttoalttiutta on perusteltu esimerkiksi muutoilla pois lapsuuden kodista, muutoilla koulutuspaikkakunnille sekä muutoilla työpaikkojen perässä (Korkiasaari & Söderling, 2007, 253). Iän kasvaessa henkilön alttius muuttaa alkaa laskea voimakkaasti: tätä on perusteltu esimerkiksi suuremmilla vaihtoehtokustannuksilla, joita muuttaessa syntyy iäkkäämmille henkilöille (Shields & Shields 1989, 282-289).

Sjaastad (1962) perusteli nuorten suurempaa muuttoalttiutta sillä, että muuttaminen on investointi, joka maksaa itsensä takaisin todennäköisesti nuorelle henkilölle. Lisäksi nuorten inhimillinen pääoma ei ole niin vahvasti sidottuna yhteen ammattiin, koska heidän inhimillinen pääomansa perustuu pitkälti koulutukseen eikä työkokemukseen. Tämä taas kannustaa muuttamaan, sillä muuttaminen on investointina vähäisempi, jos muuttaessa ei tarvitse opetella uutta ammattia. Toisaalta Sjaastad toi esille, että muuttoon liittyy myös sosiaalinen kustannus, jota on vaikea mitata tai arvioida, mutta jolla on suuri vaikutus muuttopäätöksiin. Muuttamisen sosiaaliset kustannukset ovat nuorille pienempiä verrattuna vanhempiin henkilöihin, joiden muuttoalttiutta rajoittavat erityisesti suuret muuton aiheuttamat sosiaaliset kustannukset. (87-92.)

Muuttajan työmarkkina-aseman on myös esitetty vaikuttavan muuttoalttiuteen, mutta toisaalta on myös esitetty, että muuttoalttius työn perässä on matala Pohjoismaissa hyvinvointivaltion takaaman toimeentulon johdosta. Tällöin muuttajan saamat hyödyt muutosta jäävät pienemmiksi, jolloin hyödyt eivät usein riitä ylittämään Leen esittämää haluttomuutta muuttaa. Tutkimustulokset eivät kuitenkaan tue tätä näkemystä, esimerkiksi Korkiasaaren tutkimuksen mukaan työn perässä muuttoa rajoittavat lähinnä muut realiteetit, kuten puutteellinen osaaminen tai koulutus, perhesuhteet tai korkea ikä (1991: 56). Myös esimerkiksi 2000-luvun alussa toteutetun ruotsalaisen tutkimuksen mukaan työttömien tai lähiaikoina työttömyyttä kokeneet ovat alttiimpia liikkumaan työn perässä verrokkiryhmään nähden. Työn perässä liikkumisella tarkoitetaan joko muuttoa tai pendelöintiä/sukkulointia. (Eliasson, Lindgren, & Westerlund 2003, 831-835.) Toisessa Pohjoismaita tarkastelevassa tutkimuksessa havaittiin, että juuri työttömät ovat kaikista ryhmistä alttiimpia muuttamaan työn perässä toiselle paikkakunnalle (Niedomysl & Hansen 2010, 1645-1647).

Työvoiman ulkopuolisten henkilöiden on havaittu olevan muita vähemmän alttiita liikkumaan työn perässä (Eliasson et al. 2003, 831-835). Tähän voi linkittyä samoja syitä kuin havaintoon, että pitkäaikainen työttömyys saattaa vähentää muuttoaikeita, sillä henkilöltä ei löydy riittäviä taloudellisia resursseja muuttamiseen (Greenwood 1997). Greenwoodin havainto on kuitenkin Yhdysvalloista, ja on epäselvää ovatko Yhdysvalloissa pätevät syyt päteviä myös Pohjoismaissa, johtuen merkittävistä institutionaalista eroista maiden välillä. Kotimaisessa tutkimuksessa työttömyyden on havaittu aiheuttavan kaksijakoisen vaikutuksen: osalla henkilöistä työttömyys kannustaa muuttamaan, kun taas osalla työttömyys vähentää alttiutta muuttaa (Nivalainen 2006, 48). Nivalaisen vuonna 2010 julkaistussa tutkimuksessa tulitiin tulokseen, että henkilökohtainen työttömyys lisää muuton todennäköisyyttä, mutta jos työttömän puoliso on työllinen, laskee muuttoalttius (100-102). Tuloksen voi katsoa sopivan Mincerin esittämään ajatukseen muutosta koko kotitalouden hyödyn maksimoimisena.

Ritsilän ja Ovaskaisen (2001, 232) tutkimuksissa taas saatiin tulos, jonka mukaan henkilökohtaista työttömyyttä vahvempi muuttoa selittävä tekijä on alueen työttömyysaste: alueella, jossa työttömyysaste on korkea, muuttoalttiudet ovat myös korkeita. Näiltä alueilta muutetaan pääsääntöisesti matalamman työttömyyden alueille. Vastaavasti Hämäläisen ja Böckermanin (2004) Suomea tarkastelleessa tutkimuksessa huomattiin, että alueen korkea

työttömyys toimi alueelta työvoimaa ”työntävänä” tekijänä (564). Myös Nivalaisen tutkimuksen mukaan heikko alueellinen työllisyys lisää etenkin pitkän matkan muuttoja (2010, 61-65). Toisaalta hyvinvoinnin puutteiden (kuten alkoholismi, pitkäaikaissairastavuus, riippuvuus toimeentulotuesta) on havaittu vähentävän muuttoalttiutta, ja osaltaan synnyttävän pysyvästi korkeamman työttömyyden alueita: kun heikoimmassa asemassa olevat eivät muuta, eivät tulo- ja hyvinvointierot tasaannu muuttoliikkeen johdosta kuten esimerkiksi uusklassinen teoria antaa olettaa. Lisäksi pahimmassa tapauksessa kasaantuva huono-osaisuus yhdellä alueella vähentävän entisestään alueen houkuttelevuutta, lisäten lähtömuuttoa ja vähentäen tulomuuttoa. (Lehtonen & Tykkyläinen 2013, 165.)

län ja työmarkkina-aseman lisäksi muuttoalttiuteen voimakkaasti vaikuttava tekijä on henkilön koulutustaso. Koulutustason vaikutus on selkeä: mitä korkeammin henkilö on koulutettu, sitä alttiimpi hän on muuttamaan. Sama pätee myös käänteisesti: mitä matalammin henkilö on koulutettu, sitä pienemmällä todennäköisyydellä hän muuttaa (esim. Söderling 1988, 74; Korkiasaari 1991, 56; Ritsilä ja Ovaskainen 2001, 323). Ritsilä ja Ovaskainen ovat laskeneet korkeakoulututkinnon kasvattavan suomalaisten muuttoalttiutta jopa 85 prosentilla, kun taas kaikkein vähiten alttiita muuttamaan ovat vain peruskoulun suorittaneet henkilöt (2001, 323). Korkeakoulutettujen on havaittu myös muuttavan suurempia etäisyyksiä muihin muuttajiin verrattuna (White & Lindstrom 2005, 333-337). Yliopistosta valmistuneiden muuttoalttiuden on havaittu olevan Suomessa korkeimmillaan juuri valmistumisen jälkeen: tämän jälkeen alttius muuttaa laskee voimakkaasti (Haapanen & Tervo 2012, 595-601).

Korkeasti koulutettujen suurempaa alttiutta muuttaa toiselle paikkakunnalle on selitetty esimerkiksi sillä, että he vaihtavat työpaikkaansa useammin (Van Ham, Mulder & Hooimeijer 2001, 143-145), tai sillä, että korkeakoulutettujen taitotasoa vastaavia työtehtäviä esiintyy vähemmän, jonka vuoksi työn perässä on pakko muuttaa (Pekkala 2003, 466-482). Korkeakoulutetuille aiheutuu muutosta Ritsilän (2000) mukaan myös muita matalampia sosiaalisia kustannuksia, ja he ovat uraorientoituneempia, joka taas kannustaa heitä muuttamaan työn perässä. Lisäksi korkeasti koulutettujen on todettu hyötyvän muita muuttajia todennäköisemmin taloudellisesti muuttamisesta toiselle paikkakunnalle. (22-23.) Muuttajan korkeampi koulutus laskeekin erilaisia henkilöön kohdistuvia riskejä, joita muuttamiseen luonnostaan liittyy (Shields & Shields 1989, 282-289).

Korkeakoulutettujen suurempaa muuttoalttiutta on perusteltu myös heidän korkeammalla inhimillisellä pääomallaan. Esimerkiksi Schaefer (1985) esitti, että korkeakoulutetut muuttavat todennäköisemmin muihin koulutusryhmiin verrattuna, koska heille on kertynyt enemmän inhimillistä pääomaa, joka taas avaa heille työllistymismahdollisuuksia laajemmalta alueelta. Inhimillinen pääoma avaa laajempia työllistymismahdollisuuksia, sillä inhimillinen pääoma lisää henkilön ”markkinoitavia taitoja”. Schaeferin mukaan korkeasti koulutetun muutto ei myöskään välttämättä perustu rahalliseen hyötyyn, vaan henkilö voi muuttaa myös esimerkiksi työn perässä, joka lisää hänen inhimillisen pääoman määrää, jolloin hän maksimoi omaa hyötyään pitkällä aikajänteellä. (110-113.) Oman hyödyn maksimoimisella on perusteltu korkeakoulutettujen muuttoalttiutta myös kotimaisessa tutkimuksessa, esimerkiksi Puhakan, Rautopuron & Tuomisen (2009) mukaan koulutus on investointi tulevaisuuteen, ja koska korkeakoulutettu on tehnyt tämän investoinnin, haluaa hän saada vastinetta investoinnilleen, jonka johdosta hän hakee töitä laajemmalta alueelta (41-34).

2.2.3 Muuttoliikkeen alueellinen kohdentuminen

Keskeinen kysymys muuttoliiketutkimuksessa on myös, minkä takia tietylle alueelle muutetaan? Esimerkiksi uusklassisen teorian mukaan muuttoliike kohdistuu alueelle, jossa on pulaa työvoimasta ja/tai korkeampi palkkataso alueelta, jossa palkkataso on matalampi tai jossa on työttömyyttä. Muuttoliikkeen onkin esitetty pitkään seuraavan työpaikkoja. Toisaalta on myös esitetty, että tiettyjen muuttajien kohdalla (korkeasti koulutetut ja luova luokka) muuton motiivina ovat esimerkiksi ns. *amenities* alueen palvelut, mukavuudet ja imago (esim. Florida 2002, *The Rise of the Creative Class*). Tämän näkökulman mukaan luova luokka ja korkeasti koulutetut haluavat asua (suur)kaupunkimaisessa ympäristössä, jossa on laaja valikoima palveluita, mahdollisuuksia harrastustoimintaan sekä itsensä kehittämiseen tms. Työpaikkojen on taas esitetty seuraavan korkeasti koulutettuja ja ”luovaa luokkaa”, eikä toisin päin.

Aiheesta on tehty runsaasti tutkimusta ja aihe on tärkeä, sillä korkeasti koulutettujen muuttajien muutto alueelle luo merkittäviä vaikutuksia alueen kehitykselle muuttajien korkean inhimillisen pääoman johdosta. Pohjoismaissa toteutetussa haastattelututkimuksessa tultiin kuitenkin tulokseen, että myös korkeakoulutettujen muuton tärkeimpänä motiivina toimii työ

tai työskentelymahdollisuudet. Korkeakoulutetuille työ oli jopa tärkeämpi muuttoa motivoinut tekijä, kuin matalammin koulutetuille muuttajille. Harrastusmahdollisuudet, kulttuuritarjonta, palvelut, itsensä kehittämismahdollisuudet tms. toimivat ehkä muuttajien toissijaisina paikanvalintaa ohjaavana tekijänä, mutta tärkeimpänä tekijät muuton kohdistumisessa ovat kuitenkin työllistyminen alueella. Tämän lisäksi asumiskulujen havaittiin olevan tärkeä paikkavalintaa ohjaava tekijä. (Niedomysl & Hansen 2010: 1645-1647.) Työpaikkojen ja työn on havaittu olevan keskeinen etenkin kaupunkiin muuttavia ohjaava tekijä myös kotimaisessa tutkimuksessa (esim. Sjöblom-Immala 2007 129-139, Penttinen 2016 152-161, Nivalainen 2008: 27-31). Ilmiö ei ole uusi, työpaikkojen alueellisen sijoittumisen havaittiin olevan jo Ravensteinnin vuoden 1885 tutkimuksessa keskeinen muuttoon kannustava ja muuttoa ohjaava ja kohdistava tekijä.

Vaikka muuton tärkeimpänä motiivina toimisi työllistyminen, ei tämä täysin vastaa kysymykseen siitä, seuraavatko muuttajat työpaikkoja vai työpaikat muuttajia. Myös tästä aiheesta on tehty runsaasti tutkimuksia, ja tulokset ovat hyvin moninaisia ja välillä täysin päinvastaisia. Hoogstran, van Djikin ja Floraxin meta-analyysin mukaan hypoteesi, jonka mukaan työt seuraavat muuttajia, saa meta-analyysissä tarkastelluissa tutkimuksissa hieman enemmän tukea kuin vastakkainen hypoteesi, mutta tulokset riippuvat hyvin vahvasti siitä, missä tutkimus on tehty ja minkälaista aluetta tutkimuksessa on tarkasteltu. Esimerkiksi Yhdysvalloissa työn perässä muuttaminen on ylipäättään yleisempää kuin Euroopassa, joka vaikuttaa tuloksiin. (2017, 368-373.) Koska muuttoliikkeen ja työpaikkakehityksen suhde on hyvin riippuvainen kulttuurisista, sosiaalisista ja institutionaalisista eroista, ovat pohjoismaalaisessa tai suomalaisessa viittekehityksessä tehdyt tutkimukset erittäin keskeisiä muuttoliikkeen kansallisten vaikutusten arvioimiseksi.

Østbyen, Moilasen, Tervon ja Westerlundin Pohjoismaita tarkastelevan tutkimuksen mukaan koko väestön tasolla ihmiset muuttavat töiden perässä eivätkä työt muuttajien perässä. Tämän ei kuitenkaan havaittu pitävän täysin paikkaansa, kun tarkasteltiin vain korkeasti koulutettuja ja ”luovaan luokkaan” kuuluvia muuttajia. Tutkimuksen mukaan näyttää siltä, että työpaikat seuraavat korkeasti koulutettuja, eli työpaikkoja syntyy sinne, mihin korkeasti koulutettuja muuttaa. Luova luokka taas seuraa korkeasti koulutettuja muuttajia. (2018, 748-752.) Hannu Tervo tarkasteli samaa hypoteesia pelkästään Suomessa. Tutkimuksen mukaan korkeasti

koulutetut muuttavat työn perässä, mutta myös työpaikat seuraavat korkeasti koulutettuja, mutta vain osaan Suomen seutukunnista. Koska korkeakoulutettujen muutto alueelle lisää esimerkiksi palveluiden kysyntää, loi korkeakoulutettujen muutto Turun, Tampereen ja Helsingin seuduille työpaikkoja matalasti koulutetuille, joka taas vetää alueelle matalasti koulutettua työvoimaa. Tässä mielessä korkeasti koulutettujen asuinpaikkavalinnat vaikuttavat merkittävästi aluekehitykseen. (Tervo 2016, 100-104.)

Johtuen muuttoliikkeen kohdentumista selittävästä tekijöistä, on muuttoliikkeen kohdentuminen valikoivaa. 1800 ja 1900-luvulla teollistumisen johdosta tapahtunut muuttoliike on kohdistunut lähinnä kaupunkeihin. Tämä tulos havaittiin jo Ravensteinin tutkimuksessa (1885) jonka mukaan pitkän matkan muutot kohdistuvan lähes pelkästään teollisuuden ja kaupan keskuksiin, luoden kaupungeista ja kaupunkeja ympäröivistä alueista muuttovoittoalueita ja maatalousvaltaisista alueista muuttotappioalueita (186-187). Myös Suomessa teollistuminen loi 1960-1970 -luvuilla suuria muuttovirtoja kohti kaupunkeja, jonka johdosta osa maaseudusta autioitui (Tervo, 2010, 478). 2000-luvun aikana muuttoliike on jälleen kohdistunut suuriin kaupunkeihin, ja 2010-luvulla lähinnä suuret kaupunkiseudut ovat saaneet muuttovoittoja maan sisäisestä muuttoliikkeestä (erotuksena 1960-1970 luvun muuttoliikkeeseen, joka kohdistui myös aluekeskuksiin). Esimerkiksi vuosina 2010-2017 Suomessa vain neljä maakuntaa yhdeksästätoista sai muuttovoittoa maan sisäisestä muuttoliikkeestä (Uusimaa, Varsinais-Suomi, Pirkanmaa ja Ahvenanmaa), ja näistä kolmessa on Suomen mittakaavassa merkittävä yliopistollinen keskuskaupunki. (Tilastokeskus, Statfin: Muuttoliike 1990-2017). Tämän lisäksi suuren väestöpohjan alueella vaikuttaa olevan väestöä alueella pitäviä tekijöitä, sillä henkilöiden, jotka asuvat suuren väestöpohjan alueella, on havaittu olevan muilla alueilla asuvia muuttajia vähemmän alttiita muuttamaan (Jauhiainen 2010, 44-45).

Yhdysvalloissa on havaittu, että taloudellisen kasvun aikana varakkaammat kotitaloudet ovat alttiimpia muuttamaan alueille, jossa palkkataso on korkeampi, joka lisää taloudellisia eroja alueiden välillä. Toisaalta taas ilmiö näyttää olevan käänteinen, kun taloudella ei mene hyvin. (Shumway & Otterstorm 2015, 608). Kuitenkin Suomea tarkastelleen tutkimuksen mukaan muuttajan tulotaso ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä muuttoalttiuteen (Ritsilä & Ovaskainen 2001, 232). Italialaisessa tutkimuksessa taas havaittiin, että alueen korkeampi

BKT asukasta kohden veti alueelle muuttajia sekä korkeampi työllisyysaste työntää alueelta (Etzo 2011, 963) (toisaalta on otettava huomioon poikkeuksellisen suuret alueelliset erot Italiassa). Suomessa on myös havaittu, että muutto alueelle kasvaa, jos alueella on korkeammat tulot ja jos alueen taloudellinen kehitys on positiivista. Alueen palkkatason vaikutuksen havaittiin olevan merkittävästi alueen talouden kehitystä vaikuttavampi tekijä. Toisaalta korkeampien tulojen tuomia hyötyjä vähentää asumisen korkeampi hinta vetovoimaisilla alueilla, joka näyttää toimivan alueelle muutto estävänä tekijänä. (Hämäläinen & Böckerman 2004, 563-564.)

Maaseutumaisella alueella asuminen voisi tarjota matalammat asuinkustannukset ja tilavampaa asumista verrattuna kaupunkeihin, ja asumisen hintataso on yksi keskeisistä asuinpaikka- valintoja ohjaavista tekijöistä. Tästä huolimatta maaseutumaiset kunnat kärsivät yhteensä 36 792 henkilöä muuttotappiota 2010 -luvun aikana, kun taas kaupunkimaiset kunnat saivat 54 450 henkilöä muuttovoittoa (Tilastokeskus muuttoliike: kuntien välinen muutto 2010-2017). Tätä voi selittää maaseudulle ja kaupunkeihin muuttavien erilaiset motiivit: maallemuuton motiiveina toimivat asuntoon, asuinympäristöön ja luontoon liittyvät syyt, kun taas kaupunkeihin muuton motiivina toimii pääsääntöisesti työ tai työskentelymahdollisuudet (Pehkonen 2004, 140-143). Lisäksi on huomioitava, että opiskeluperustainen muutto kohdistuu käytännössä kokonaan kaupunkeihin. Koska työ on yhä keskeisimpiä muuttoja ohjaavia tekijöitä, keskittyvät muuttovirrat kaupunkeihin. Työpaikkojen keskittyminen kaupunkeihin onkin ollut keskeinen muuttoliikettä ohjaava tekijä: maaseudun elinkeinot, jotka ovat pääsääntöisesti alkutuotantoon kytkettyjä, ovat menettäneet merkitystä työllistäjänä (Sjöblom-Immala 2007, 129-139).

Osin erilaisten motiivien johdosta tai osin realiteettien sanelemana kaupunkeihin ja maaseutuihin kohdistuvat muuttovirrat ovat rakenteeltaan hyvin erilaisia. Maaseudulta kaupunkeihin muuttavat ovat todennäköisemmin korkeakoulutettuja ja heidän tulonsa ovat todennäköisemmin suuria. Kaupunkiin kohdistuvassa muutossa nuoren iän on myös havaittu olevan merkitsevä tekijä. Maaseudulle kohdistuvien muuttovirtojen rakenne eroaa tästä: maaseudulle muuttavat ovat todennäköisemmin matalammin koulutettuja ja matalampi tuloisia. Iällä ei olla havaittu olevan tilastollista merkitystä maallemuutossa. (Nivalainen 2008, 27-31; Nivalainen 2010, 132-134.) Koska maallemuuton motiivina toimivat muut tekijät kuin

toimeentulon parantaminen on jopa havaittu, että kaikki maallemuuttajat eivät ole edes varmistaneet toimeentuloaan ennen muuttoa (Sjöblom-Immala 2007, 129-139). Nivalaisen mukaan kaupunkien voisi väittää hyötyvän kaksinkertaisesti muuttoliikkeestä: ne saavat muuttovoittoja korkean inhimillisen pääoman muuttajista ja korkeatuloista, ja menettävät vastineeksi matalatuloisia ja matalasti koulutettuja (2010, 132-134).

Muuttoliikkeen rakenne onkin monin tavoin ongelmallinen maaseutumaisille kunnille. Keskeinen ongelma liittyy opiskelumuuttoon: Maaseudulta muutetaan opiskelemaan kaupunkiin, joista valmistumisen jälkeen muutetaan toisiin kaupunkiin, mutta harvoin edes paluumuuton muodossa takaisin maaseudulle. (Tuominen, Puhakka & Rautopuro 2014, 198.) Paluumuutot maaseudulle ovat harvinaisia: kaupunkimaisista kunnista kotoisin olevista viiden vuoden päästä entisessä kotikunnassaan työskenteli joka kolmas korkeakoulutettu, kun taajama- ja maaseutumaisissa kunnista kotoisin olevista vain joka kymmenes korkeakoulutettu oli palannut kotikuntaansa työskentelemään viiden vuoden kuluessa opintojen päättymisestä. (Puhakka, Rautopuro & Tuominen 2009, 39.) Maaseutu ei vaikuta olevan houkutteleva vaihtoehto korkeakoulutetuille muuttajille: Maaseutumaisiin kuntiin työskentelemään tulleet valmistuneet korkeakoulutetut ovat olleet muita useammin työttömänä ja kiinnittyneet huonommin työelämään opiskelujen aikana: korkeakoulutettujen vastavalmistuneiden maallemuuton voikin siis väittää olevan osin pakkomuuttoa. Lisäksi heistä merkittävä osa muuttaa muutaman vuoden päästä takaisin kaupunkiin. (Tuominen, Puhakka & Rautopuro 2014, 198.)

Tämän lisäksi muuttoliikkeen ikärakenne aiheuttaa maaseutumaisille kunnille ongelmia. Vaikka Nivalaisen tutkimuksen mukaan ikä ei ole merkitsevästi selittävä tekijä maallemuutoissa, kaupunkiin muutossa ikä on merkitsevä tekijä (Nivalainen 2010, 132-134). Kaupunki vaikuttaa olevan houkutteleva muuttokohde nuorille: esimerkiksi tutkimuksessa, jossa kysyttiin itä-suomalaisilta nuorilta mieluista asuinpaikkaa, 71 prosenttia heistä vastasi mieluisimmaksi asuinpaikaksi kaupungin, ja suuri osa maaseutumaisen kunnan vallinneista valitsi mieluisimmaksi asuinkunnaksi kaupungin kehyskunnan. Nuoria houkuttivat kaupunkiin työskentely- ja opiskelumahdollisuudet, mutta maaseutumaisissa kunnissa asuvilla myös *amenities* ja sosiaaliset syyt vetivät kaupunkiin. (Penttinen 2016, 152-161.) Koska nuoret muuttavat kaupunkiin, ja paluumuutot ovat harvinaisia, vinouttaa muuttoliike

entisestäään maaseutumaisten kuntien ikärakennetta, joka on jo ennestään vinoutunut, kasvattaen eläkeikäisen väestön suhteellisesta osuutta entisestäään.

Kaupunkeihin muuttaneet näyttävät pysyvän kaupungeissa, vaikka alkuperäinen työpaikan luoma motiivi asua kaupungissa olisi poistunut. 2000-luvulla puhuttiin suurten ikäluokkien paluumuutosta kaupungeista maaseudulle takaisin kotiseudulle eläköitymisen jälkeen, joka olisi piristänyt monien maaseutumaisten kuntien väestönkehitystä. Tästä ei kuitenkaan löytynyt viitteitä Sjöblom-Immalan vuoden 2007 tutkimuksessa (Sjöblom-Immala 2007, 129-139), ja Tilastokeskuksen muuttoliiketilastojen mukaan maaseutumaiset kunnat ovat menettäneet maan sisäisessä muuttoliikkeessä 2 221 yli 65vuotiaasta henkilöä vuosien 2007-2017 aikana, kun taas kaupungit ovat saaneet yli 65 vuotiaista 1 857 henkilöä muuttovoittoa (Tilastokeskus: Statfin, Muuttoliike, Kuntien välinen muutto). Alueellisten erojen näkökulmasta ikäihmisten muuttoliike kaupunkeihin on kuitenkin alueellisia eroja tasaava tekijä, sillä tämä ”korjaa” hieman vinoutunutta ikärakennetta; suuri paluumuutto maalle olisi johtanut entistä vinoutuneimpiin ikärakenteisiin.

Maaseutumaisista kunnista kaupunkeihin muuttaneista suuriin ikäluokkiin kuuluvista merkittävä osuus pitää yhä maaseutua mieluisampana asuinpaikkana, ja on harkinnut paluumuuttoa. Jauhiainen ja ’t Lam tutkivat entisten ristijärveläisten paluumuuttoaikkeitä vuonna 2008 julkaistussa tutkimuksessaan. Heiden kyselynsä vastanneista joka kolmas halusi asua maaseudulla ja vain joka kahdeksas kaupungissa, lisäksi yli kolmasosa oli pohtinut paluumuuttoa Kainuuseen. Tästä huolimatta vain 3,2 prosenttia vastanneista oli varma muuttoaikeistaan takaisin Kainuuseen, suurempi osa valitsi ennemmin osa-aikaisen asumisen entisellä kotipaikkakunnallaan. Esteiksi nousivat esimerkiksi sosiaaliset suhteet, joita heillä oli asuinpaikalla, kuten lapset ja lapsenlapset. Tämän lisäksi kiinteä omaisuus sitoi kyseisiä henkilöitä nykyiselle asuinpaikalle. Maallemuuton motiiveina toimivat nostalgia, muistot ja luonto. Paluumuuttoahtaus ei ollut riippuvainen koulutuksesta, ammattiasemasta tai esimerkiksi siviilisäädystä. (2008, 8-12.)

Jotta maaseutumaiset kunnat saisivat ”oikeanlaisia” muuttajia, täytyisi alueella olla hyvät työllistymismahdollisuudet. Etätyöskentelyn on esitetty mahdollistavan kaukaa maalta

työskentelyn kaupungeissa, mutta etätyöskentelyn luomat mahdollisuudet eivät näytä vielä toteutuneen, vaikka teknologia sen jo käytännössä mahdollistaisi. Esimerkiksi 2015 julkaistussa tutkimuksessa tulos on päinvastainen, maaseudulla kotoa käsin työskentely on jopa vähentynyt vuosien 1987-2010 aikana. Kaupungeissa kotoa käsin työskentely on taas lisääntynyt tämän ajanjakson aikana. (Ojala, Pyöriä & Nätti, 2015 60-66.) Syyksi tähän on kuntaliiton asiantuntijoiden haastatteluihin perustuvassa julkaisussa esitetty, että teknologian kehitys ei ole poistanut sosiaalisen kasvokkain käytävän kanssakäymisen merkitystä, eivätkä kaikkien työyhteisöjen normit ole vielä muuttuneet etätyötä hyväksyväksi, vaikka teknologia mahdollistaisi tämän. (von Bruun & Kirvelä 2009, 35-36.) Aihe kaipaisi kuitenkin vielä lisää tuoretta kotimaista akateemista tutkimusta.

Pendelöinnin, eli asuinkunnan ulkopuolella työskentelyn, on kuitenkin havaittu hyödyttävän kuitenkin maaseutumaisia kuntia, tarjoten asukkaille läheisen kaupungin työmarkkinat, mutta halvemman asumisen. Pendelöinti onkin keskeinen muuttoliikkeen vaikutuksia tasaava tekijä; henkilö voi työskennellä kaupungissa mutta asua ja maksaa veronsa maaseutumaiseen lähikuntaan. (Nivalainen 2010, 175; Sjöblom-Immala 2007, 129-139.) Jotta pendelöinti on realistista asukkaille, tulisi kodin ja työpaikan olla alle 45 minuutin aikaetäisyyden päästä toisistaan: tätä pidemmällä etäisyydellä pendelöinnin alttius laskee voimakkaasti (Johansson, Klaesson & Olsson 2003, 319). Tästä johtuen tällä hetkellä vain kaupungin läheinen maaseutu hyötyy pendelöinnin tarjoamasta mahdollisuudesta asumisen ja työskentelyn spatiaaliseen eriytymiseen.

Maaseutumaisista kunnista käytännössä ainoastaan kaupunkien läheinen maaseutu saakin merkittäviä muuttovoittoja maan sisäisestä muuttoliikkeestä. Asumisen hinta ja ahtaus, keskeiset kaupungeista maalle työntävät tekijät, työntävät muuttajia pois kaupungeista läheiselle maaseudulle. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun kehyskunnissa asuvista puolet mainitsi asuinpaikkavalinnan syyksi asumisen korkean hinnan ja asunnon pienen koon. Muuttoliike kaupungin läheiselle maaseudulle tai taajamiin on osin siis pakotettua hintojen johdosta, sillä merkittävä osa kehyskunnissa asuvista olisi muuten halunnut asua kaupungissa. Koska näistä kehyskunnista asumisen ehtona toimii pendelöinti keskuskaupunkiin, ei asumisen hinta ja ahtaus keskuskaupungissa hyödytä kaupunkien työmarkkina-alueen ulkopuolisia seutuja tai muita maakuntia merkittävästi. (Kytö & Väliniemi 2009, 68-73.)

2.2.4 Muuttoliike ja inhimillinen pääoma

Koska korkeakoulutettujen muuttoalttius on erittäin suuri, he muuttavat utiliteetin maksimoimisen teorian mukaan alueille, jossa heillä on paremmat mahdollisuudet menestyä (Faggian & McCain 2009, 221-222; Puhakka et al. 2009, 41-43). Kotimaisessa tutkimuskirjallisuudessa on havaittu, että erityisesti korkeakoulutetut ja henkilöt, joilla on paljon inhimillistä pääomaa, ovat erityisen alttiita muuttamaan suuren väestöpohjan alueelle. Maaseutumaiset alueet taas menettävät muuttoliikkeen johdosta merkittävän osan koulutetusta työvoimastaan kaupunkiseuduille. Muilla alueellisilla tekijöillä kuin alueen kaupunkimaisuudella ja suurella väestöpohjalla ei ole havaittu olevan vaikutusta korkeakoulutettujen muuttoalttiuteen Suomessa. (Ritsilä 2000, 17; Ritsilä & Haapanen 2003, 442-446; Haapanen & Tervo 2012, 595-601; Pekkala 2003 466-482.)

Korkeakoulutettujen korkeampaa muuttoalttiutta suurille kaupunkiseuduille on perusteltu esimerkiksi sillä, että suurilla kaupunkiseuduilla on paremmat työskentelymahdollisuudet ja korkeampi palkkataso (Pekkala 2003, 466-482). Tämän lisäksi on esitetty, että suurten kaupunkien tarjoamat mahdollisuudet itsensä kehittämiseen, kuten harrastustoimintaan, itsensä sivistämiseen yms. lisäävät alueen houkuttelevuutta etenkin korkeasti koulutettujen silmissä (Ritsilä & Haapanen 2003, 446-447). Koska maaseutumaisissa kunnissa on vähemmän korkeakoulutusta vastaavia työpaikkoja ja nämä työpaikat ovat lähinnä sidottuja julkisen sektorin työpaikkoihin, muuttavat korkeakoulutetut todennäköisemmin kaupunkimaisiin kuntiin, vaikka he olisivat kotoisin maaseutumaisesta kunnasta (Puhakka et al. 2009, 41-43). Tämän lisäksi asuminen suurella työmarkkina-alueella vähentää riskiä, että muuttaja on ylikoulutautunut ja joutuu vastaanottamaan työtä, joka ei vastaa hänen koulutustaan (Jauhiainen 2010, 94-95). Koska muuttava kotitalous laskee muuton hyötyä koko kotitalouden kannalta (Mincer 1978, 770-771), korkeakoulutetut pariskunnat ovat erityisen alttiita muuttamaan suurille kaupunkiseuduille maksimoidakseen kotitalouden saaman hyödyn ja vähentääkseen esimerkiksi riskiä, että pariskunnasta toinen joutuisi työskentelemään koulutusta vastaamattomissa työtehtävissä (Jauhiainen 2010, 55-59.)

Korkeakoulutettujen muuttoliikkeen alueellisen valikoivuuden vuoksi, onkin esitetty, että Suomen sisällä tapahtuu aivovuotoa, josta hyötyvät etenkin suuret kaupunkiseudut. Käräjöinä ovat erityisesti pienten ”maakuntayliopistojen” alueet, sillä pienissä maakunnissa kouluttautuvat muuttavat erittäin suurella todennäköisyydellä suurille kaupunkiseuduille, kun taas etenkin Uudellamaalla koulutetut jäävät erittäin todennäköisesti asumaan sekä työskentelemään Uudellemaalle. (Haapanen & Tervo, 2012, 595.) Erityisesti pääkaupunkiseutu hyötyy koulutustoiminnasta muualla maassa: Kotavaara et al. tutkimuksessa havaittiin, että Pääkaupunkiseutu (käsitti tutkimuksessa Helsingin seutukunnan) kouluttaa 33 prosenttia korkeakoulutetuista, mutta valmistumisen jälkeen 42 prosenttia korkeakoulutetuista asuu pääkaupunkiseudulla (Kotavaara, Kotavaara, Ruusanen & Muilu 2018 101-106). Kun korkeakoulusta valmistunut muuttaa toiselle seudulle, hän muuttaa vain harvoin takaisin opiskeluseudulle. Pääkaupunkiseutu on kuitenkin myös tässä poikkeus: pääkaupunkiseudulta muualle opiskelemaan muuttanut muuttaa erittäin todennäköisesti takaisin pääkaupunkiseudulle valmistuttuaan. Pienimmät seudut ja seudut, jossa väestönkehitys on negatiivista menettävät suurimman osan korkeakoulutetuista valmistumisen jälkeen. (Kotavaara, Kotavaara, Ruusanen & Muilu 2018, 101-106). Toisaalta suurten kaupunkien läheiset pienetkin kunnat, etenkin pääkaupunkiseudulla saavat muuttovoittoja korkeakoulutetuista, sillä kaupungin työskentelevät mutta maalaismaista asumista kaipaavat muuttavat kaupunkia ympäröivälle läheiselle maaseudulle (Puhakka et al. 2009, 41-43).

Osin uusklassisen teorian ja utiliteetin maksimoinnin teoriaa mukailien, ruotsalaisen tutkimuksen mukaan nuoret korkeakoulutetut muuttajat suosivat pääsääntöisesti muuttopäätöksessään alueita, joissa on matala verotaso ja korkea bruttokansantuote asukasta kohden. Korkeakoulusta valmistuneiden on myös havaittu joko pysyvän opiskeluseudullaan tai muuttavan alueelle, johon on keskittynyt merkittävästi inhimillistä pääomaa (Ruotsissa). (Bereck, Tano & Westerlund 2016, 764-767). Korkeasti koulutettujen on myös havaittu hyötävän taloudellisesti muutosta suurille kaupunkialueille. (Korpi & Clark 2015, 33-34). Odotetuilla tuloilla muuttopaikkakunnassa on havaittu olevan myös Suomessa pieni, mutta merkitsevä vaikutus muuttopäätöksissä (Haapanen 2003, 71). Toisaalta tulotason lasku kasvukeskuksissa ei näyttänyt Suomessa kannustavan muuttamaan pois alueelta (Haapanen 2003, 71); löydös, joka on ristiriidassa uusklassisen teorian kanssa.

Koska muuttoliike on valikoivaa iän ja koulutuksen perusteella, yhdistettynä muuttoliikkeen alueelliseen kohdentumiseen, siirtää muuttoliike inhimillistä pääomaa suurille kaupunkiseuduille etenkin maaseutumaisista kunnista (Ritsilä 2000, 19-20). Kansainvälisessä tutkimuksessa on havaittu, että muuttoliike lisää jo ennestään varakkaiden alueiden inhimillistä pääomaa (Fratessi & Riggi 2007, 98-99). Koska muuton tuomat hyödyt tietyllä alueella ovat poissa toisen alueen hyödyistä (Barro & Sala-i-Martin 2005, 384), tapahtuu varakkaiden alueiden inhimillisen pääoman kasvu köyhempien alueiden kustannuksella (Fratessi & Riggi 2007, 98-99). Inhimillisellä pääomalla on keskeinen vaikutus alueen positiiviseen kehitykseen ja talouskasvuun (Lucas 1988, 39-41), jonka johdosta korkean osaamistason muuttajien muuttoliike voi johtaa kasvaviin tulo- ja kehityseroihin eri alueiden välillä. (Fratessi & Riggi 2007, 98-99).

Korkeakoulutettu työvoima näyttää keskittyvän vahvasti väestöpohjaltaan suurille alueille, ja keskittyminen näyttää osin ruokkivan itseään. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan alueen innovatiivisuuden on havaittu olevan yliopistosta valmistuneita alueelle vetävä tekijä, ja koska korkeakoulutetut lisäävät alueen innovatiivisuutta, syntyy tästä kumulatiivinen vaikutus alueen innovatiivisuuteen. Tämä taas kasvattaa alueen vetovoimaisuutta entisestään korkeakoulutettujen muuttajien ryhmässä. (Faggian & McCann 2006, 493-497.) Vaikka yliopistot toimivat keskeisenä innovaation lisääjänä, yliopisto tietyllä alueella ei riitä takaamaan riittävää inhimillistä pääomaa alueella, sillä muuttoliike keskittää inhimillistä pääomaa (Abel & Deitz 2012, 688-689). Muuttoliikkeen inhimillistä pääomaa uudelleenjakava vaikutus on todettu myös Suomessa: pienemmät maakunnat, joissa on ns. maakuntayliopisto, menettävät suurimman osan valmistuneista kuntien välisessä muuttoliikkeessä. Heikoin tilanne on kuitenkin alueilla, joissa ei ole merkittävää korkeakoulutus toimintaa. Näillä alueilla ei valmistu omia korkeakoulutettuja ja korkeakoulutettujen houkuttelu muualta pienten työmarkkinoiden alueelle on osoittautunut haastavaksi. (Kotavaara, Kotavaara, Ruusanen & Muilu 2018, 101-106.)

2.3 Alueiden väliset erot

2.3.1 Alueiden välisiä eroja selittävät teorit

Muuttoliike vaikuttaa merkittävästi alueiden kehitykseen siirtämällä ihmisiä paikasta toiseen, ja keskittäen esimerkiksi inhimillistä pääomaa. Muuttoliikkeen onkin argumentoitu lisäävän alueellisia eroja esimerkiksi muuttoliikkeen valikoivan luonteen vuoksi. Alueiden välisten erojen kehitystä on tarkasteltu kahden eri ”teoriaperheen” avulla. Osa teorioista esittää, että ajan kuluessa alueiden väliset erot tasoittuvat (konvergoitumisteoriat), kun taas osa teorioista esittää, että alueiden väliset erot eivät konvergoidu vaan ennemmin jopa kasvavat ajan kuluessa.

Konvergoitumisen teorit pohjaavat etenkin Robert Sollowin talouden kasvun malliin. Sollow esitti vuonna 1956 talouden kasvun mallin, jonka mukaan talous kasvaa suhteellisesti nopeammin alueella, jossa palkkatason on matalampi verrattuna alueisiin, joissa palkkataso on ennestään korkeampi. Tämä johtaisi pitkässä juoksussa alueiden välisten erojen tasoittumiseen matalamman palkkatason alueiden kirieissä korkeamman palkkatason alueita kiinni. Työvoiman ja pääoman liikkuvuus alueiden tai maiden välillä lisää Sollowin mallin mukaista alueiden välisten erojen konvergoitumista (Petraikos, Rodríguez-Pose & Rovolis 2005, 1837), jolloin muuttoliike on keskeinen tekijä alueiden välisten erojen tasaantumisessa.

David Romer (1996) esitti, että taloudelliset erot tasoittuvat ajan kuluessa. Romerin mukaan köyhien valtioiden tulisi kasvaa rikkaita nopeammin, joka johtaisi alueiden välisten erojen tasaantumisen, Sollowin mallin mukaan. Syyksi tähän Romer esitti, että köyhemmissä maissa työn tuottavuus kasvaa nopeammin kuin vauraissa maissa, ja että pääoman tulisi virrata rikkaammista maista köyhempiin maihin kasvattaen alueen investointeja suhteellisesti nopeammin kuin varakkaisissa maissa. Lisäksi Romer esitti, että maiden väliset erot johtuvat osin siitä, että kaikkialla ei hyödynnetä uusinta teknologiaa ja innovaatioita täysmääräisesti, jonka johdosta erot vähenevät, kun köyhät maat alkavat hyödyntää entistä tehokkaammin teknologiaa ja innovaatioita. (Romer 1996, 27.) Romer selitti kyseisillä tekijöillä maiden välisten erojen tasaantumista, mutta esimerkiksi Kangasharjun (1998) mukaan kyseisillä tekijöillä voidaan mahdollisesti selittää myös alueiden välisten erojen konvergoitumista.

Barro ja Sala-i-Martin tarkastelivat tutkimuksessaan: *Convergence Across States and Regions* (1992) alueiden välisten erojen kehittymistä Länsi-Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Tutkimuksessa tarkasteltiin Yhdysvaltojen osavaltioita sekä Länsi-Eurooppalaisia aluetasolla (on huomionarvoista, että alueiden väestöpohja on kyseissä tutkimuksessa suuri, esimerkiksi Tanska koostui tutkimuksen aineistossa vain kolmesta alueesta). Tutkimuksessaan he löysivät runsaasti todisteita siitä, että köyhemmillä alueilla talous kasvaa nopeammin kuin rikkaimmilla aluilla kun talouden kasvua tarkasteltiin BKT:lla asukasta kohden. Näin tapahtui myös alueilla, joiden on perinteisesti ajateltu jäävän rikkaampaa aluetta köyhemmäksi, esim. Etelä-Italia verrattuna Pohjois-Italiaan. Työllisten muuttoliikkeen havaittiin lisäävän tulojen tasoittumista alueittain, mutta muuttoliikkeen kokonaismerkitys alueiden välisten erojen tasoittumiselle oli tulosten mukaan hyvin pieni. Konvergoituminen ei kuitenkaan ole nopeaa: Barro & Sala-I-Martin arvioivat, että artikkelin julkaisuhetkellä vastikään yhdistyneiden Saksojen väliset erot puolittuvat vasta noin 35 vuodessa. (Barro & Sala-i-Martin 1992, 148-154.) Vuonna 2017 entisten Itä-Saksan osavaltioiden BKT/asukas oli yhä vain 70% Länsi-Saksan osavaltioiden BKT:sta asukasta kohden (Eurostat: Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 1 regions).

Toisaalta ruotsalainen taloustieteilijän Gunnar Myrdalin (1957) mukaan vapaat markkinat aiheuttavat luonnostaan alueiden välistä eriytymistä, esimerkiksi klusteroimalla keskeisimmät liike-elämän toimet, tiede-, koulutus- ja kulttuuritoiminnan tietyille alueille, jättäen muun maan ”takapajulaksi” (26). Muuttoliike, kaupankäynti ja pääoman liikkuminen nostavat ”onnekkaita” aluetta, ja supistavat ja heikentävät muita alueilta. Koska muuttoliike on valikoivaa, suosii muuttoliike vahvasti kasvavia alueita, muiden alueiden kustannuksella. (27.) Pääoma ja investoinnit taas keskittyvät alueille, joissa väestönkehitys on vahvaa, sillä täällä kysyntä kasvaa, lisäksi alueille, johon on jo tehty investointeja, tehdään lisäinvestointeja. Tämän lisäksi kaupankäynti kohdistuu alueille, jotka ovat rikkaampia ja kehittyneempiä (28.) Ilman valtiotason puutumista, tämä kehitys syvenisi, ja esim. infrainvestoinnit kohdistuisivat lähinnä menestyville alueille, heikentäen entisestään preriferian houkuttelevuutta (29). Myrdal liittääkin alueiden välisen epätasa-arvon olennaiseksi osaksi *Laissez-faire* -kapitalismia, ja eriytyminen on sitä voimakkaampaa, mitä enemmän vapaiden markkinoiden annetaan toimia. Toisaalta taas Myrdalin mukaan Euroopan hyvinvointivaltiossa erot jäävät vähäisimmiksi ja

eivätkä erot alueiden välillä kasva yhtä voimakkaasti. (40-43). Vastaavasti myös Immanuel Wallerstein kytkee (historiallisen)kapitalismin alueellisen ja valtioiden eriytymistä selittävänä tekijänä teoksessaan Historiallinen Kapitalismi (1983). Hänen mukaansa maiden välisten kehitys ja tuloerojen perustuvan täysin kapitalistiseen talousjärjestelmään, ja ovat olennainen osa sitä. Kapitalismi keskittää varallisuutta kohti ydintä (*core*), rikastuttaen ja vahvistaa näiden alueiden asemaa, periferiasta ja semiperiferiasta, näiden alueiden kustannuksella.

Alueellisten tulo- ja kehityserojen onkin esitetty perustuvan pääosin talouden kasvuun. Myrdalin esittämää klusteroitumista mukaillen taloudellinen kasvu tapahtuu voimakkaimmin alueilla, joissa agglomeritaation tuomat edut ovat suurimpia (Polése 2010, 94-95). Agglomeritaatiolla tarkoitetaan yrityksen saamia etuja, siitä, että yritys toimii lähellä muita alan yrityksiä, kuluttajia ja työntekijöitä. Yrityksen sijainti keskellä suurta markkina-alueita vähentää esimerkiksi logistiikka kustannuksia ja tarjoaa yritykselle suuren markkina-alueen, joka mahdollistaa tuotannon erikoitumisen. Agglomeritaatio on suurinta alueilla, joissa on suuren väestöpohjan johdosta suuret markkinat niin työvoimalle kuin tuotteille (esim. Laakso ja Loikkanen 2004).

Agglomeritaatio ja siitä seuraava kaupunkien kasvu nojaa vahvasti esimerkiksi Paul Krugmanin ”uuteen taloudelliseen maantieteeseen” (*new economic geography*). Krugman selitti tuotannon sijoittumista tietyille alueille agglomeritaation etujen kautta. Krugmanin mukaan yritysten tai tuotannon ei ole kannattavaa aloittaa toimintaa alueella, jossa on ennestään pieni väestöpohja, koska tällöin kysyntä on vähäistä sekä tuotantoon ja logistiikkaan liittyvät kustannukset ovat suuria. Tämän sijaan yrityksen kannattaa aloittaa toimintansa alueella, jossa on suuri väestöpohja, jolloin kysyntä on suurta ja logistiikan kustannukset matalat. Teollisessa tai jälkiteollisessa yhteiskunnassa tuotanto preferoi alueita, joissa on suhteellisen suuri väestöpohja. Tuotanto suosii suuren väestöpohjan alueita, sillä tällöin alueella on suuret markkinat yrityksen tuotteille tai palveluille, alueella on saatavilla paljon tuotteita ja alueella tuotetaan paljon palveluita. Tämä taas houkuttaa lisää väestöä alueelle matalamman tuotannon alueiden (periferian) kustannuksella, joka jälleen lisää agglomeritaation tuomia etuja ja jälleen kannustaa tuotantoa sekä yrityksiä siirtymään kyseiselle alueelle: syklistä tulee itseään ruokkiva. Vaikka esim. logistiikkakustannukset

muuttuvat, alue, jossa keskittymien on alkanut, tulee säilyttämään etulyöntiasemansa verrattuna periferiamaiseen alueeseen. (Krugman 1991a, 484-498; Krugman 1991b, 80-82.)

Tämä kehitys ei kuitenkaan välttämättä kasvata pysyvästi alueiden välisiä tuloeroja. Koska agglomeritaatio on suurinta tiheästi asutuilla alueilla, keskittyy talouskasvu suurten kaupunkien alueille. Kun talous kasvaa, syntyy alueelle uusia kulutustottumuksia esim. palveluiden osalta, joiden tuottaminen vaatii työvoimaa. Alueelle voi syntyä pulaa työvoimasta, joka taas synnyttää painetta kasvattaa palkkoja alueella. Painetta palkkojen kasvattamiseen ei kuitenkaan tapahdu periferiamaisilla alueilla, joissa ei ole pulaa työvoimasta. Tämä taas johtaa eroihin alueellisissa palkkatasoissa. Alueiden välinen muuttoliike tasaa näitä eroja kannustamalla henkilöitä muuttamaan periferiasta keskukseen, jolloin paine palkkojen kasvattamiseen laskee keskuksessa. Samalla työvoiman määrä periferiamaisella alueella vähenee, joka taas kasvattaa alueella painetta nostaa palkkaa. Lopputuloksena erot tasaantuvat, ja kansantalous saa maksimaalisen hyödyn. Taloudelliset erot alueiden välillä ovat tästä näkökulmasta vain väliaikaisia häiriötiloja, jotka konvergoituvat loppujen lopuksi. (Polèse 2010, 94-99.)

Agglomeritaation on esitetty kuitenkin myös kasvattavan alueiden välisiä eroja pitkälläkin tähtäimellä. Esimerkiksi Euroopan NUTS2 alueita tarkastelevan tutkimuksen mukaan alueelliset erot alkavat kasvaa talouden kasvun johdosta kehittyneissä maissa, kun taas kehittymättömissä maissa alueelliset erot vähenevät. Talouden kehittyessä alueet, jotka ovat ennestään kehittyneitä muihin alueisiin verrattuna, alkavat kasvaa muita alueita nopeammin johtuen agglomeritaation tuomista eduista, skaalauseduista ja markkinoiden vahvemmassa potentiaalista. Agglomeritaatioedut ovat suurimmat suurissa ja tiheästi asutuissa metropoleissa. Lisäksi alueet, joissa on mahdollisimman hyvä saavutettavuus mahdollisimman suuren väestön näkökulmasta, kehittyvät vahvemmin. Kaikki nämä kehityksen ajurit suosivat nimenomaan väestöltään suuria, keskeisiä, kehittyneitä ja kaupunkimaisempia alueita. Kansainvälistyvä kilpailu taas kurittaa erityisesti periferiamaisia, vähemmän kehittyneitä, pienen asukaspuhjan alueita. Tämä johtaa siihen, että alueiden väliset erot tulevat kasvamaan, osin agglomeritaatio johdosta. (Petraikos, Kallioras & Anagnostus 2011, 386-387.)

Myös Polésen mukaan alueiden väliset taloudelliset erot eivät koskaan katoa täysin, sillä alueiden välillä on merkittäviä eroja. Alueiden elinkeinorakenteet eroavat toisistaan merkittävästi, alueiden elämiskustannukset eroavat toisistaan ja muuttamisella alueelta toiselle on hintansa (99-101). Lisäksi inhimillisen pääoman vaikutus voi muuttaa tätä, jos inhimillisestä pääomasta saatava suhteellinen hyöty ei laske, vaan kasvaa inhimillisen pääoman keskittyessä. Koska muuttoliike on luonteeltaan valikoivaa, voi muuttoliike johtaa siihen, että keskuksen tuottavuus kasvaa voimakkaammin kuin periferian, joka lisää keskuksen talouden kasvua ja työvoiman tarvetta ja vetää taas periferiasta valikoivasti inhimillistä pääomaa keskuksen. Lopputuloksena periferia menettää ”parhaan” työvoimansa, ja alueelle jää asumaan matalammin koulutetut ja työvoiman ulkopuoliset, joilla ei ole tarvetta muuttaa. Tässä skenaariossa alueiden väliset palkkaerot eivät enää tasaannu vaan alueelliset erot saattavat jopa kasvaa ajan kuluessa. (101-106.)

2.3.2 Inhimillinen pääoma ja alueiden väliset erot

Inhimillisellä pääomalla onkin merkittävä vaikutus alueelliseen kehitykseen. Inhimillisen pääoman on osoitettu lukuisissa tutkimuksissa kasvattavan talouden kehitystä (esim. (Lucas 1988, 39-41, Barro 2001, 14-17, Abel & Deitz 2012). Robert Lucasin (1988) mukaan inhimillinen pääoma on keskeinen tekijä, joka vaikuttaa talouden kasvuun. Hänen mukaansa alueilla, joissa on paljon inhimillistä pääomaa, työvoima on tuottavampaa, jonka johdosta inhimillinen pääoma on vahvasti linkittynyt alueen talouden kehitykseen. (39-42.) Inhimillisen pääoman vaikutusta alueen talouden nopeampaan kehitykseen on perusteltu esimerkiksi sillä, että korkea inhimillinen pääoma johtaa nopeampaan, sekä tehokkaampaan uusien teknologioiden ja innovaatioiden käyttöön ottoon, lisäten alueella tehtävän työn ja tuotannon tuottavuutta (Barro 2001, 14-17). Lisäksi inhimillinen pääoma lisää alueella tehtävien innovaatioiden määrää (Benhabib & Spiegel 1994, 166-167).

Inhimillisen pääoman on havaittu tuottavan alueellisia eroja. Globaalissa mittakaavassa koulutustasoon perustuva inhimillisen pääoman määrä on keskeinen tekijä, joka määrittää alueiden kehitystä ja alueiden välisiä eroja. Inhimillinen pääoma kasvattaa työntekijöiden tuottavuutta ja osaamista sekä työnantajien ja yrittäjien osaamista. Lisäksi inhimillinen pääoma tuottaa ulkoisvaikutuksia (*externalities*), joilla tarkoitetaan samalla alueella olevan inhimillisen pääoman tuottamaa lisäystä inhimilliseen pääomaan ideoiden ja osaamisen jakamisen johdosta.

(Gennanioli, La Porta, Lopez-de-Silanes & Schleifer 2013 106, 152-153.) Yhdysvaltoja tarkastelleessa tutkimuksessa havaittiin, että erityisesti suuret metropolialueet hyötyivät inhimillisen pääoman suurista määristä ja inhimillinen pääoma on selvässä yhteydessä alueen talouden kasvuun ja kehitykseen. (Faggian, Partridge & Malecki 2017, 1004-1006).

Sen lisäksi, että inhimillinen pääoma kasvattaa alueen taloutta, tuottaa inhimillinen pääoma alueelle lisää inhimillistä pääomaa (Barro & Sala-i-Martin 2005, 239-271). Kuten muuttoliikettä käsittelevässä kappaleessa esitettiin, on todettu, että inhimillinen pääoma keskittyy vahvasti erityisesti suurille kaupunkiseuduille, niin kansainvälisesti, kuin Suomessa. Tämän perusteella voisi olettaa erojen inhimillisen pääoman määrässä luovan eriävää aluekehitystä, vastoin konvergenssiteorioita. Toisaalta on argumentoitu, että inhimillinen pääoma tietyllä alueella hyödyttää myös muita alueita ns. *spill over* vaikutuksen johdosta. Tällöin inhimillisen pääoman keskittyminen hyödyntäisi myös alueita, joiden oma inhimillinen pääoma ei kasva.

Aiheesta tehdyn tutkimuksen mukaan selvää *spill over* -vaikutusta ei välttämättä kuitenkaan tapahdu. Esimerkiksi Espanjassa tehdyn tutkimuksen mukaan inhimillisen pääoman taloutta ja tuottavuutta kasvattavat vaikutukset havaittiin, mutta positiivista *spill over* -vaikutusta ei havaittu. Sen sijaan havaittiin ”negatiivinen” *spill over* -vaikutus: yhdelle alueelle kertyvä inhimillinen pääoma parantaa alueen suhteellista asemaa, joka taas heikentää kilpailevien alueiden asemaa. Yhden alueen kasvava inhimillinen pääoma tarkoittaa sitä, että korkean koulutustason uudet työpaikat keskittyvät tälle alueelle, jossa on enemmän inhimillistä pääomaa, ja tätä kautta paljon kouluttautunutta työvoimaa. Näin muiden alueiden asema heikkenee negatiivisen *spill over* -vaikutuksen johdosta. (Ramos, Suriñach & Artís 2010, 443-445.) Faggianin & McCainin mukaan *spill over* -vaikutuksia voi syntyä, esimerkiksi yliopistoalueilla, mutta tämä vaatii, että alueiden talouden tila on hyvä, sillä korkeasti koulutettu työvoima on erittäin altista muuttamaan paremman elannon perässä. (Faggian & McCain 2008, 221-222.)

Inhimillisen pääoman vaikutukset alueen kehitykseen voivat myös erota alueittain. Kuten aiemmin todettiin, Yhdysvalloissa havaittiin, että erityisesti suuret metropolit hyötyvät

inhimillisen pääoman keskittymisestä alueelle (Faggian et al. 2017, 1004-1006). Myös Ruotsia tarkastelleessa tutkimuksessa huomattiin, että inhimillinen pääoma ja inhimillisen pääoman osuuksien kasvu hyödyttää vain tiettyjä alueita. Inhimillisen pääoman osuuksien kasvun havaittiin hyödyntävän vain väestöltään suurten ja keskisuurten alueiden kehitystä, huolimatta siitä, että näillä alueilla inhimillisen pääoman osuudet ovat jo ennestään suuret. Pienemmät alueet eivät hyötäneet inhimillisen pääoman kasvusta, vaikka lähtötaso olisi ollut matala ennestään. (Erikson & Hansen 2013, 601-608.) Tutkimuksen tulosta voidaan perustella esimerkiksi sillä, että inhimillisen pääoman määrä tuottaa alueelle hyötyjä, ei inhimillisen pääoman osuus tai osuuden muutos (Benhabib & Spiegel 1994, 166-167).

Lisäksi Ruotsia tarkastelevassa tutkimuksessa havaittiin, että vain Tukholman metropolialueen työllisyys kasvoi inhimillisen pääoman vaikutuksesta. Vastaavaa vaikutusta ei havaittu muilla tarkastelluilla seuduilla. (Erikson & Hansen 2013, 601-608.) Tätä voidaan todennäköisesti selittää sillä, että suuri korkean taitotason työvoiman osuus alueella näyttää parantavan matalasti koulutettujen työllisyysmahdollisuuksia (Schlitte 2010, 101-102), mahdollisesti lisäämällä esimerkiksi palveluiden kysyntää alueella Tervon (2016) löydösten perusteella. Inhimillisen pääoman määrän talouden kehitykseen ja alueen työllisyyteen luomat vaikutukset ovat todennäköisesti myös vastaavia Suomessa, luoden etenkin Uudellemaalle tai pääkaupunkiseudun ”metropolialueelle” huomattavia kilpailuetuja muuhun maahan verrattuna.

2.3.3 Alueelliset erot Suomessa

Suomessa onkin havaittavissa huomattavia alueellisia eroja etenkin Uudenmaan ja muun Suomen välillä. Uudellamaalla on havaittu olevan selvästi muuta maata korkeampi tulotaso, vaikka erot asumisen kustannuksissa huomioitaisiin asukkaiden tulotasoissa (Niemelä 2005, 68-69). Asuntokuntien mediaanitulot ovat Tilastokeskuksen vuoden 2017 tietojen mukaan yhä selvästi korkeimmat Uudellamaalla kaikista Suomen maakunnista (Tilastokeskus: tulonjako, kotitalouksien mediaanitulot kulutusyksikköä kohden alueittain 2017). Niemelän tutkimuksen Suomessa on myös selviä eroja maaseudun ja kaupunkien välillä: kaupungeissa tulot ovat korkeammat kuin maaseudulla ja pienituloisuus on selvästi suurempaa maaseudulla tai pienissä taajamissa, kuin kaupungeissa. (Niemelä 2007). Erot kaupunkien ja maaseudun välillä asumisen hinnassa kavensivat alueiden välisiä eroja. Tästä huolimatta myös maaseudun ja

kaupunkien välillä on yhä havaittavissa eroja tuloissa. (Niemelä 2005, 68-69.) Pienituloisuus on selvästi suurempaa maaseudulla tai pienissä taajamissa, kuin kaupungeissa.

Toisaalta myös maakuntien sisällä ja jopa kaupunkien sisällä on huomattavia eroja tulotasoissa. Esimerkiksi kaupunkiseuduilla korkeatuloisten henkilöiden on havaittu muuttavan keskuskaupunkia kehystäviin kuntiin (ns. Nurmijärvi-ilmiö), kun taas matalatuloisten on havaittu muuttavan keskuskaupunkiin. (Kytö & Väliniemi 2007, 51-52.) Toisaalta viime aikoina on esitetty, että tässä ilmiössä olisi tapahtunut käänne, ja käynnissä olisi ”käänteinen Nurmijärvi-ilmiö”, muutto kohti keskuskaupunkia. Alueiden väliset erot ovat suuria myös kaupunkien sisällä, jossa on havaittu olevan suurimmat erot esimerkiksi asukkaiden pienituloisuusriskeissä, joskin maaseutumaisissa kunnissa havaittiin olevan yhä suurimmat pienituloisuusriskit (Maaseudulla koettiin myös eniten subjektiivista köyhyyttä) (Niemelä 2005, 68-69; 2007, 421-423). Kaupungin sisäisen segregaaation on todettu olevan ongelma etenkin pääkaupunkiseudulla: asuinalueet eriytyvät esimerkiksi väestön varallisuustason, sosioekonomisen luokan tai etnisen taustan perusteella, kun heikommassa asemassa oleva väestö pakkautuu vuokra-asuntovaltaisille alueille, samalla kuin omistusasumisvaltaiset alueet saavat paremmassa asemassa olevia asukkaita (Kytö 2013, 18-21).

Vaikka alueiden väliset erot ovat Suomessa yhä merkittävät, eriarvoisuus alueiden välillä on vähentynyt pitkällä aikaperspektiivillä. Alueiden väliset tuloerot (kaupungit-taajamaa-maaseutu -luokituksella) laskivat Suomessa voimakkaasti hyvinvointivaltion ekspansion aikana (1960- ja 1970-luvuilla). Hyvinvointivaltion ekspansion aikana tapahtunut alueiden välisten erojen väheneminen perustui kuitenkin hyvin pitkälti vahvaan koko maata koskettaneeseen talouden kasvuun, niin kansantalouden kuin henkilötasolla. Alueiden välisten erojen konvergoituminen pysähtyi 1990 -luvun lamaan ja kääntyivät jopa nousuun 1990 -luvun puolivälissä, kun vientivetoiset alueet toipuivat lamasta muuta maata nopeammin. (Loikkanen, Riihelä & Sullström 1999, 42, Riihelä & Sullström 2001, 110.)

Alueiden välisten erojen kehittymisestä on tehty kohtuullisen vähän tuoretta tutkimusta. Kuitenkin esimerkiksi Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen julkaisemassa tutkimuksessa havaittiin, että Suomessa alueiden väliset erot ovat vähentyneet esimerkiksi asukaskohtaisen

bruttokansantuotteen sekä työmarkkinoiden välisten erojen osalta. Alueiden konvergoitumista selitettiin esimerkiksi muuttoliikkeen vaikutuksella, joka kohdistuu vahvasti rikkaimmille alueille (käytännössä etenkin Uudellemaalle. (ETLA 2018, 3-8.) Vaikka tämä konvergoi alueita tällä hetkellä on hyvä huomioida, että suurin osa muuttajista on nuoria ja potentiaalisesti erinomaisia veronmaksajia, joiden todennäköisyys paluumuuttoon on matala.

Muuttoliikkeen alueiden välisten tulo ja työllisyyserojen tasaava vaikutus huomattiin myös 2000 -luvun puolivälissä julkaistussa Hämäläisen ja Böckermanin tutkimuksessa, jonka mukaan muuttoliike tasoittaa alueellisia työttömyyseroja lisäten liikkumisalttiutta alueilla, joissa työttömyys on suurta, ja vetäen muuttajia nopean talouskasvun ja korkeiden tulojen alueelle (563, 2004) Tämä tutkisi uusklassisen talousteorian näkemystä muuttoliikkeestä alueiden välisten erojen tasaajana. Lisäksi ETLAN tutkimuksen mukaan alueiden väliset erot ovat myös kaventuneet työllisyyden osalta osin demografisista syistä: väestön ikääntyminen on siirtänyt työttömiä henkilöitä eläkkeelle alueilla, joissa on paljon työttömiä (2018, 3-8). On kuitenkin aiheellista kysyä, vähentääkö tämä todellisuudessa alueiden välisiä eroja kehityksessä pitkällä tähtäimellä, vai eriytyvätkö alueet entisestään väestön ikääntyessä.

ETLA:n tutkimuksessa havaittiin myös eriytyvää kehitystä. Työntekijöille maksettavissa palkoissa oli havaittavissa eriytymistä alueiden välillä, sillä uudet korkeapalkkaiset työt näyttävät keskittyvän lähinnä Uudellemaalle, joissa kasvualojen työpaikkojen määrä on lisääntynyt ja lisääntyy. Uudenmaan eriytyvää kehitystä selittää myös se, että juuri Uudellamaalla hyödynnetään vahvasti uusia innovaatioita. (ETLA 2018, 3-8.) Innovaatioiden käyttöönoton on todettu olevan vahvasti riippuvaista alueen inhimillisestä pääomasta (Benhabib & Spiegel 1994, 166-167), ja saksalaisen tutkimuksen mukaan väestön inhimillisen pääoman taso määrittää merkittävästi alueellisia palkkaeroja (Heuermann 2011, 162-163). Koulutuksella mitattuna Uudenmaan inhimillisen pääoman määrät ja osuudet väestöstä ovat huomattavan suuria muuhun maahan verrattuna, vuonna 2017 korkea-asteen suorittaneista 36,5 prosenttia, ylemmän korkea-asteen suorittaneista 46 prosenttia ja tutkijankoulutuksen suorittaneista 48 prosenttia asui Uudellamaalla. Määrää voi pitää suurena, sillä Uudellamaalla asuu koko väestöstä vain 30 prosenttia (Tilastokeskus: Statfin: Väestön koulutus rakenne). Alueen positiivisen kehityksen kannalta yksi keskeisimmistä tekijöistä onkin alueen tietoon

pohjautuva innovatiivisuus (Le Page & Laurila 2013, 314), joka linkittyy vahvasti alueen inhimilliseen pääomaan.

Vaikka alueiden väliset erot ovatkin kaventuneet BKT/asukas ja työllisyyden osalta, esimerkiksi 2000 -luvun puolivälissä tehdyn tutkimuksen mukaan Suomessa on tapahtunut ja tapahtumassa selkeää alueellisia eriytymistä väestönkehityksen, työpaikkojen kehityksen ja myös tutkimusmenojen saralla. Näin on käynyt siitä huolimatta, että Suomessa on harjoitettu politiikkaa, jonka tarkoituksena on ollut kehittää Suomea tasaisesti (ns. kehitysalueet, joista enemmän Suomen tilasääntelyn historiaa tarkastelevassa Moisio 2009 & 2012). (Jauhiainen 2008, 1042-1043). Eriytyvä kehitys näillä aloilla näyttää jatkuneen myös vuosien 2008-2017 aikana. Tämän ajanjakson aikana väestö kasvoi vain puolessa Manner-Suomen maakunnista, ja kasvusta 82 prosenttia tapahtui Uudellamaalla, lisäksi avoimen työnantajasektorin (yksityinen sektori + yrittäjät) työpaikkojen määrä kasvoi ainoastaan Uudellamaalla (2008-2016) ja aloittaneista yrityksistä 38 prosenttia aloitti toimintansa Uudellamaalla (koko maan selvästi korkein arvo myös keskiväkilukuun suhteutettuna). Uudenmaan muuhun maahan suhteutettuna lähes ylivoimainen kehitys ei ole kuitenkaan uusi ilmiö, esimerkiksi jo Korkiasaaren vuoden 1991 tutkimuksessa havaittiin väestön- ja työpaikkojen määrän kasvun keskittyvän lähinnä Uudellemaalle (18).

Uudenmaan kehitys, sekä jossain määrin myös muiden suomalaisten suurten kaupunkiseutujen kehitys, näyttää seuraavan esimerkiksi Krugmanin yritysten sijoittumiseen, ja tätä kautta väestön keskittymiseen liittyvää teoriaa. Kangasharjun Suomea tarkastelleen tutkimuksen mukaan yrityksiä perustavat henkilöt eivät pääsääntöisesti tee aktiivisia paikkavalintoja, vaan perustuvat yrityksen heidän elin- ja työskentelyalueelle, jossa he ovat kehittäneet taitonsa sekä ideansa yritykseen liittyen. Hän kuitenkin huomauttaa, että yrityksen perustamista vähentää esimerkiksi alueen negatiivinen väestönkehitys, joka syö alueella potentiaalisia markkinoita. (Kangasharju 1998, 120-124.) Lisäksi merkittävästi työllistävät yritykset sijoittuvat lähinnä suuriin kaupunkeihin, vaikka maaseudulla toimii asukaslukuun nähden merkittävästi yrityksiä, työllistävät nämä yritykset pääsääntöisesti vain yhden tai muutaman henkilön (enemmän tästä esim. Sjöblom-Immala 2007).

Jos väestö ja etenkin korkean inhimillisen pääoman omaava väestö keskittyy yhä vahvemmin yhdelle tai muutamalle seudulle Suomessa, voidaan olettaa, että esimerkiksi uudet yritykset ja tätä kautta myös ei-julkisen sektorin työpaikat tulevat keskittymään yhä vahvemmin kasvukeskuksiin. Jakautuuko Suomi tulevaisuudessa tämän kehityksen johdosta kasvaviin ja innovatiivisiin alueisiin Etelä-Suomessa, jossa vallitsee merkittävät erot kasvavan ja työllistävän Suomen sekä taantuvan muun Suomen välillä? Millainen vaikutus tämän kaltaisella kehitysskenaariolla on Suomen alueiden ja henkilöiden välisiin tulo- ja hyvinvointieroihin?

3. Tutkimusasetelma

3.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla miten maan sisäinen muuttoliike vaikuttaa maakuntien välisiin tuloeroihin. Tutkimuksen tarkoituksena on kysymykseen:

- 1) Miten maan sisällä tapahtuva muuttoliike vaikuttaa tuloeroihin maakuntien välillä?

Tarkastelemalla tiettyjä muuttajaryhmiä tutkimuskysymykseen pyritään vastaamaan seuraavien alatutkimuskysymysten kautta:

1.1 Onko maakuntien välisessä muuttoliikkeessä havaittavissa alueellista eriytymistä muuttajien tulojen perusteella ja miten tämä vaikuttaa maakuntien välisten tuloerojen kehittymiseen?

1.2 Onko maakuntien välisessä muuttoliikkeessä havaittavissa iän perusteella eriytyvää tai keskittyvää kehitystä ja miten tämä vaikuttaa tuloerojen kehittymiseen?

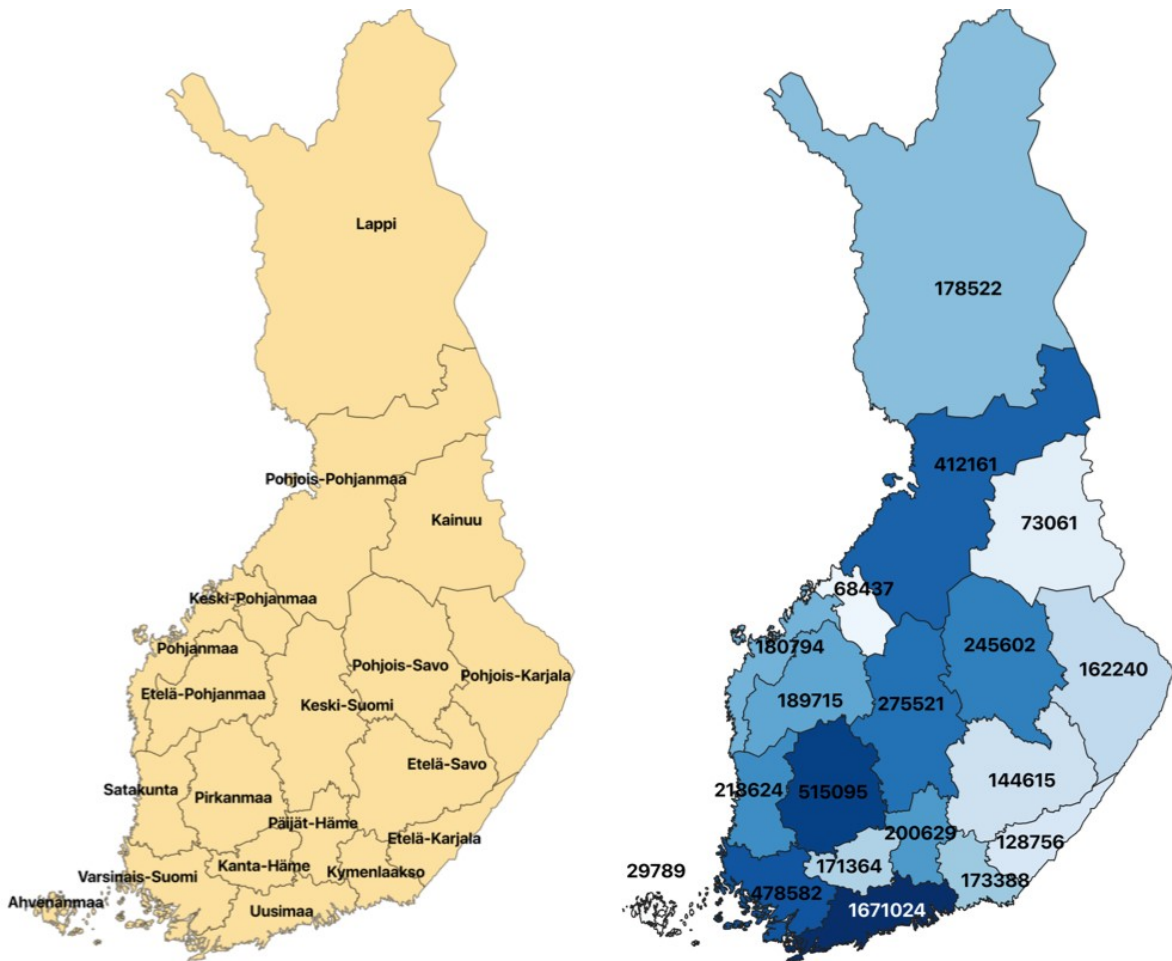
1.3 Onko muuttoliikkeessä havaittavissa inhimillisen pääoman alueellista keskittymistä?

Kuvaamalla muuttoliikettä tulojen perusteella, saadaan selville, miten eri tuloluokat muuttavat maakuntien välillä, ja voidaan tarkastella, onko tällä vaikutusta maakuntien välisiin tuloeroihin. Tarkastelemalla muuttajia iän perusteella saadaan selville, kohdistuuko tietyn ikäluokan muutto tietyille alueille ja minkälaisia vaikutuksia tällä on lähtö- ja tuloalueella. Tarkastelemalla inhimillisen pääoman keskittymistä muuttoliikkeen johdosta voidaan

maakuntien tulevaa kehitystä, sillä inhimillinen pääoma on tutkimuskirjallisuuden perusteella keskeinen tekijä, joka vaikuttaa alueen kehitykseen.

Tutkimus toteutetaan maakuntatasolla. Suomi koostuu virallisen hallintojaon mukaan 19 maakunnasta (maakunnat ja maakuntien väkiluvut kuvattu kuvassa 1.) Tässä tutkimuksessa käytetään vuoden 2018 maakuntajako, eroina aiempiin jakoihin on muutaman (kunnan siirtyminen maakunnasta toiseen (viimeisimpänä Vaala siirtyi Kainuusta Pohjois-Pohjanmaalle). Maakuntajako on kansallinen jako, eikä sillä ole esimerkiksi Euroopan Unionin NUTS-jaossa vastinetta. Tutkimuksen toteutuksen tasoksi valittiin maakuntataso, sillä koko käytettävä aineisto on saatavilla maakuntatasolla ja maakuntien rajallinen määrä ja suurehko koko tarjoaa mahdollisuuden toimivaan alueelliseen vertailuun.

On kuitenkin huomionarvoista, että esimerkiksi seutukuntataso voisi antaa muuttoliikkeen aiheuttamasta kehityksestä tarkemman kuvan, sillä maakuntien kehityssuunnat eivät ole suinkaan yhtäläiset: esimerkiksi Uudenmaan vahvasta väestönkasvusta huolimatta todellisuudessa vain Helsingin ja Porvoon seudut ovat kasvaneet vahvasti, kun taas syrjäisempien Raaseporin ja Loviisan seutujen väestönkehitys on ollut selvästi negatiivista viime vuosina. Toisaalta maakuntajako antaa selkeämmän kuvan Suomen mahdollisista alueellisista eroista verrattuna seutukuntajakoon. Lisäksi seutukuntajaon heikkoutena on maakuntajakoakin suuremmat erot seutukuntien välillä: asukasluvultaan pienin seutukunta Manner-Suomessa on Joutsan seutukunta, jossa asui vuoden 2017 lopussa 5 300 asukasta, kun taas suurimmassa seutukunnassa, Helsingin seutukunnassa, asui vuoden 2017 lopussa 1 536 926 asukasta.

Kartta 1 Suomen maakunnat ja maakuntien väkiluku vuonna 2017

Tarkastelun helpottamista varten maakunnat on jaettu kolmeen ryhmään: Suuriin yliopistomaakuntiin, pieniin yliopistomaakuntiin ja muihin maakuntiin. Suuret yliopistomaakunnat ovat väkiluvultaan suuria maakuntia, joissa on merkittävää yliopisto- ja muuta korkeakoulutoimintaa. Pienet yliopistomaakunnat ovat maakuntia, jossa on yliopisto- ja korkeakoulutoimintaa merkittävässä määrin, mutta nämä maakunnat ovat väkiluvultaan ja koulutustoiminnaltaan suuria yliopistomaakuntia pienempiä. Muut maakunnat koostuvat muista Suomen maakunnista, joista puuttuu merkittävä yliopistotoiminta, ja joissa muu korkeakoulutustoiminta on vähäisempää. Lisäksi nämä maakunnat ovat pieniä- tai keskisuuria väkiluvultaan. On huomionarvoista, että jako perustuu vuosien 2010-2017 väkilukuun ja korkeakoulutustoimintaan. Alla olevassa taulukossa 1. on kuvattu, mihin ryhmään kukin maakunta sijoittuu.

Taulukko 1 Maakunnat kolmessa ryhmässä

Suuret yliopistomaakunnat	Pienet yliopistomaakunnat	Muut maakunnat
Uusimaa	Etelä-Karjala	Ahvenanmaa
Pirkanmaa	Lappi	Etelä-Pohjanmaa
Varsinais-Suomi	Pohjanmaa	Etelä-Savo
Pohjois-Pohjanmaa	Pohjois-Karjala	Kainuu
Keski-Suomi		Keski-Pohjanmaa
Pohjois-Savo		Päijät-Häme
		Kanta-Häme
		Kymenlaakso
		Satakunta

3.2 Aineisto

Tutkimuksessa käytettävät aineistot ovat Tilastokeskuksen ilmaisia, maksullisia ja erikseen tilattuja aineistoja. Aineistot kuvaavat muuttoliikettä muuttajien tulojen, iän ja koulutuksen perusteella. On huomionarvoista, että aineistot ovat erillisiä, jonka johdosta samasta aineistosta ei selviä esimerkiksi muuttajan ikä- ja tulotaso. Tuloihin perustuvan muuttoliikkeen tilasto on vuosilta 2013-2017, kun taas ikään ja koulutukseen perustuvat tilastot ovat vuosilta 2010-2017. Kaikki tutkimuksessa käytettävät aineistot on muokattu noudattamaan vuoden 2018 maakuntarajoja. Lisäksi kaikista aineistoista selviää tulo-, lähtö- ja nettomuutto jokaisesta maakunnasta jokaiseen maakuntaan (esim. Uudeltamaalta Kainuuseen muuttaneet; Uudeltamaalta Keski-Pohjanmaalle muuttaneet; Lapista Satakuntaan muuttaneet jne). Tutkimuksessa ollaan lähinnä kiinnostuneita nettomuutoista, eikä tulo- ja lähtömuuttojen volyyymista, jonka johdosta tulo- ja lähtömuuttojen määriä ei olla esitetty tuloksissa. Tilastokeskuksen muuttoliiketilastot perustuvat Väestökisterikeskuksen tietoihin, jonka tiedot muutoista perustuvat tehtyihin muuttoilmoitukseen. On huomionarvoista, että sama henkilö on voinut muuttaa useaan otteeseen etenkin pidemmän ajanjakson aikana, jolloin hänen tekemät muuttonsa näkyvät vastaavana määränä muuttoja (olettaen, että hän on tehnyt muuttoilmoituksen). Tietojen oikeellisuus ja kattavuus on Tilastokeskuksen mukaan erittäin hyvä.

Maakuntien välistä muuttoa tulojen perusteella tarkastellaan käyttämällä Tilastokeskuksesta tilattua erillisaineistoa. Tästä erillisaineistosta selviää maakunnittain vuosien 2013-2016 aikana muuttaneet tuloryhmittäin sen perusteella, mistä maakunnasta he ovat muuttaneet ja mihin maakuntaan he ovat muuttaneet. Aineistossa muuttajat on jaettu tulo- ja lähtöalueen mukaan, joista on laskettu nettomuutto maakunnittain laskemalla tulo- ja lähtömuuttajien erotus maakunnittain. Muuttajat ovat alkuperäisessä aineistossa luokiteltuina 12 tuloryhmään, joista matalatuloisimmat ovat tulottomat, ja eniten tienaaava tuloryhmä ovat yli 52 000 euroa vuodessa tienaaavat. Aineiston tuloryhmistä muodostetaan neljä tuloryhmää: Pienituloiset muuttajat, jotka tienaaavat vuodessa 2–17 000 euroa vuodessa, alemmat keskituloiset muuttajat, jotka tienaaavat vuodessa 17 000–32 000 euroa vuodessa, ylemmät keskituloiset muuttajat, jotka tienasivat 32 000–42 000 euroa vuodessa sekä hyvätuloiset, jotka tienaaavat yli 42 000 euroa vuodessa. Tulot ovat henkilökohtaisia, eivät kotitalouskohtaisia tietoja, ja mukana on kaikki henkilön edellisenä vuonna tienaatut veronalaiset tulot. Muuttajista on jätetty huomiomatta tulottomat muuttajat, sillä tämä ryhmä koostuu lähes kokonaan lapsista, joita ei ole mahdollista erottaa aineistosta.

Muuttoliikettä iän perusteella tarkastellaan käyttämällä Tilastokeskuksen muuttoliike ja väestönmuutokset -tilastotietokannasta saatavia (maksullisia) tilastoja, joissa on luokiteltu maan sisällä muuttaneet iän mukaan muuton lähtö- ja tulokunnan mukaan. Tilasto on saatavilta vuosilta 2015-2017, jonka johdosta Tilastokeskukselta tilattiin vastaava tilasto vuosilta 2010-2015. Koska tilasto on saatavilla ainoastaan kuntatasolla, muodostettiin kunnista maakuntia perustuen vuoden 2018 kunta ja maakuntajakoon, huomioiden kaikki vuosien 2010-2018 aikana tapahtuneet kuntaliitokset ja maakuntiin kuuluvissa kunnissa tapahtuneet muutokset. Tilastossa on jokainen kuntarajat ylittänyt tulo- ja lähtömuuttaja, joista on laskettu maakunnittaiset nettomuutot tulo- ja lähtömuuton erotuksena. Jokaisen maakunnan muuttoliike on laskettu suhteessa jokaiseen muuhun maakuntaan, jolloin saadaan selville, mistä maakunnasta muutetaan mihin maakuntaan.

Iän perusteella muuttaneista ollaan erityisen kiinnostuneita nuorten ja nuorten aikaisten ryhmistä, sillä tutkimuskirjallisuuden perusteella muuttoalttius on korkein näissä ikäluokissa. Tätä vanhempien ikäryhmien muuttoalttius laskee huomattavasti matala, jonka johdosta nuorten ja nuorten aikuisten tekemillä paikkavalinnoilla on huomattava vaikutus alueelliseen

kehitykseen; iän karttuessa todennäköisyys muuttaa maakunnasta toiseen laskee erittäin voimakkaasti. Aineistossa muuttajat on jaoteltu viisivuotiskäryhmiin (0-4, 5-9 jne.). Aineiston ikäryhmistä muodostettiin viisi ikäryhmää: 15-24 vuotiaat, 25-34 vuotiaat, 35-49 vuotiaat, 50-64 vuotiaat ja yli 65vuotiaat. Alle 15 vuotiaiden muuttoa ei tarkastella, sillä tässä ikäryhmässä muutot kytkeytyvät lähes täysin huoltajien muuttoliikkeeseen, lisäksi tähän ikäluokkaan kuuluvilla on erittäin korkea todennäköisyys muuttaa lähivuosina koulutuksen tai työpaikan perässä.

Muuttajien inhimillistä pääomaa tarkastellaan tarkastelemalla muuttoliikettä koulutuksen perusteella. Koulutus on yksi parhaista inhimillisen pääoman indikaattoreista (Faggian & McCain 2008, 212). Inhimillistä pääomaa tarkastellaan käyttämällä Tilastokeskuksen Statfin tilastopalvelusta saatua tilastoa, josta ilmenee muuttajat koulutuksen mukaan tulo- ja lähtömaakunnittain. Aineistossa on mukana vain yli 18 vuotiaat muuttajat. Aineisto on saatavilla ainoastaan maakuntatasolla ja maakuntajako on vuodelta 2018. Tarkasteluun on otettu alimman, alemman-, ylemmän korkea-asteen ja tutkijankoulutusasteen suorittaneet muuttajat vuosien 2010-2017 aikana, joista on muodostettu kaksi ryhmää, alemman korkea-asteen suorittaneet muuttajat (alin- ja alempi korkea-aste) ja ylemmän korkea-asteen suorittaneet muuttajat (ylempi korkeakouluaste ja tutkijankoulutusaste). Tarkasteluun on otettu vain korkea-asteen tutkinnon suorittaneet, sillä tämä on keskeinen indikaattori korkeasta inhimillisestä pääomasta, ja etenkin keskiasteen muuttajien ryhmässä huomattava osa muuttajista muuttaa korkea-asteen koulutuksen perässä. Aineistossa muuttajat on luokiteltu tulo- ja lähtömuuttajiksi, joista on laskettu jokaisen maakunnan saama nettomuutto jokaisesta muusta maakunnista tulo- ja lähtömuuttajien erotuksena.

4. Tulokset

Tulokset -luvussa tarkastellaan määrällistä muuttoliikettä ja muuttajien rakennetta. Määrällisen muuttoliikkeen osalta tarkastellaan absoluuttisia nettomuuttojen määriä ja keskväkilukuun suhteutettuja nettomuuttoja sekä muuttajien rakennetta tulojen, iän ja koulutuksen perusteella. Lisäksi kuntien välisten nettomuuttojen alueellista ulottuvuutta on kuvattu kartoilla, jossa osoitetaan nuolilla, mihin maakuntaan muuttotappiot painottuvat mistäkin maakunnasta. Muuttoliikkeen alueellista kohdentumista kuvaavat kartat ovat tiivistettyjä ja pelkistettyjä visualisointeja, joissa on huomioitu vain merkittävät muuttotappiot. Toisin sanoen visuaalisessa kuvauksessa ei ole kuvattu sinänsä muuttotappioiden määrää, vaan kaikki ”muuttonuolet” ovat yhtä suuria ja saman värisiä huolimatta muuttotappioiden määrästä. Tarkoitus on nuolien avulla osoittaa mihin maakuntaan muuttotappiot painottuvat mistäkin maakunnasta. Kartoissa on siis kuvattu alueiden muuttotappiota yksinkertaistettuna tulosten selkeyttämiseksi. Kaikki tarkat maakunnittaiset nettomuuttojen määrät tulo- ja lähtömaakunnittain löytyvät liitteistä.

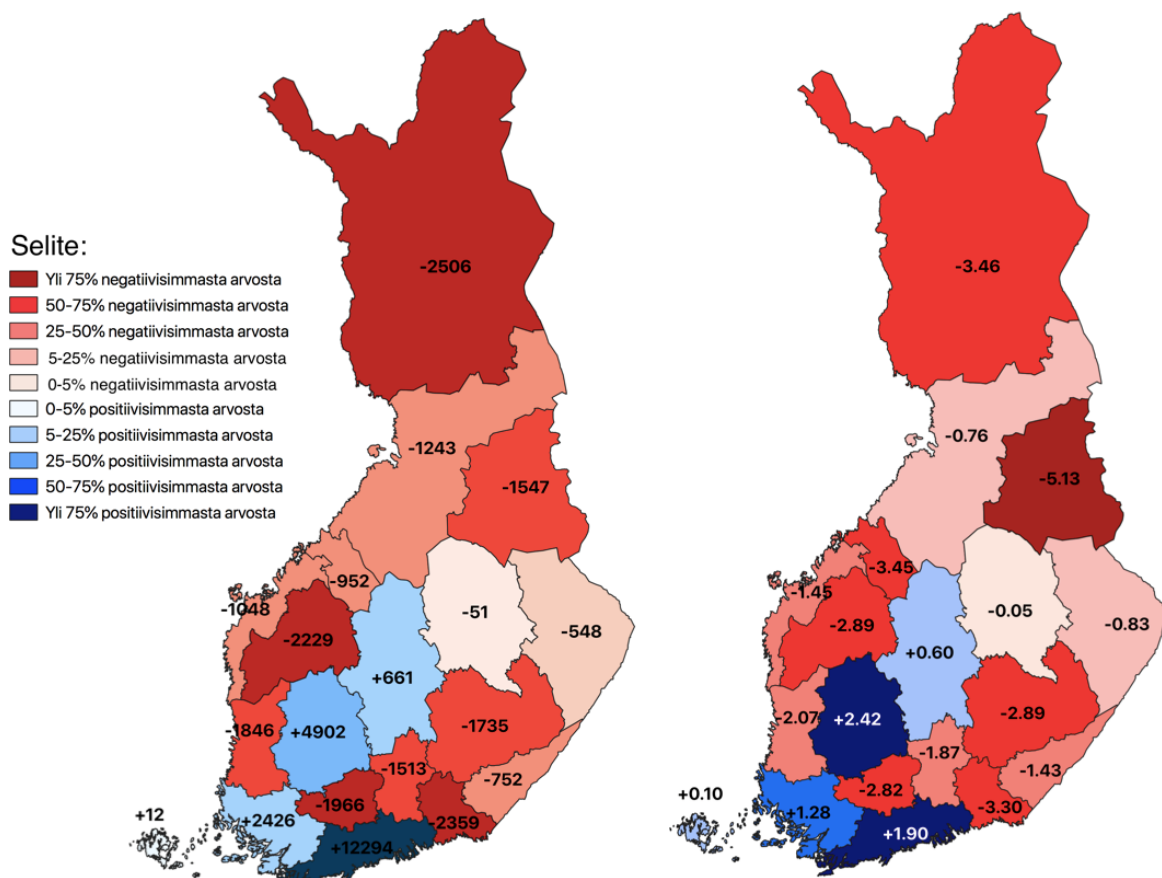
4.1 Muuttajat tulojen mukaan

4.1.1 Pienituloiset muuttajat

Kartassa 2 on esitetty pienituloisten (2-16 999 euroa) muuttajien määrä yhteensä vuosien 2013-2016 aikana maakunnittain. Liitetaulukossa (kts. liitteet) 1 on kuvattu jokaisen maakunnan saamia muuttovoittoja pienituloisten muuttajien ryhmistä kaikista maakunnista vuosien 2013-2016 aikana. Tulottomia muuttajia ei ole huomioitu, sillä tämä ryhmä koostuu pääsääntöisesti alaikäisistä lapsista, joita ei ole ollut mahdollista irrottaa tutkimusaineistosta.

Vuosien 2013-2016 aikana vain viisi maakuntaa sai muuttovoittoja pienituloisista muuttajista: Uusimaa (12 294), Pirkanmaa (4 902), Varsinais-Suomi (2 426), Keski-Suomi (661) ja Ahvenanmaa (12). Uusimaa sai lähes kaksi kolmasosaa (60,6 %) yhteenlasketuista muuttovoitoista. Pirkanmaa sai kuitenkin väkilukuun suhteutettuna enemmän muuttovoittoa kuin Uusimaa pienitulottomista muuttajista. Kaikki muut maakunnat kärsivät muuttotappiota pienituloisten muuttoliikkeessä. Muuttovoittoja saaneiden maakuntien perusteella on

oletettavaa, että merkittävä osa matalatuloisten muuttoliikkeestä on opiskelijoiden muutttoa opiskelu-paikkakunnalle.

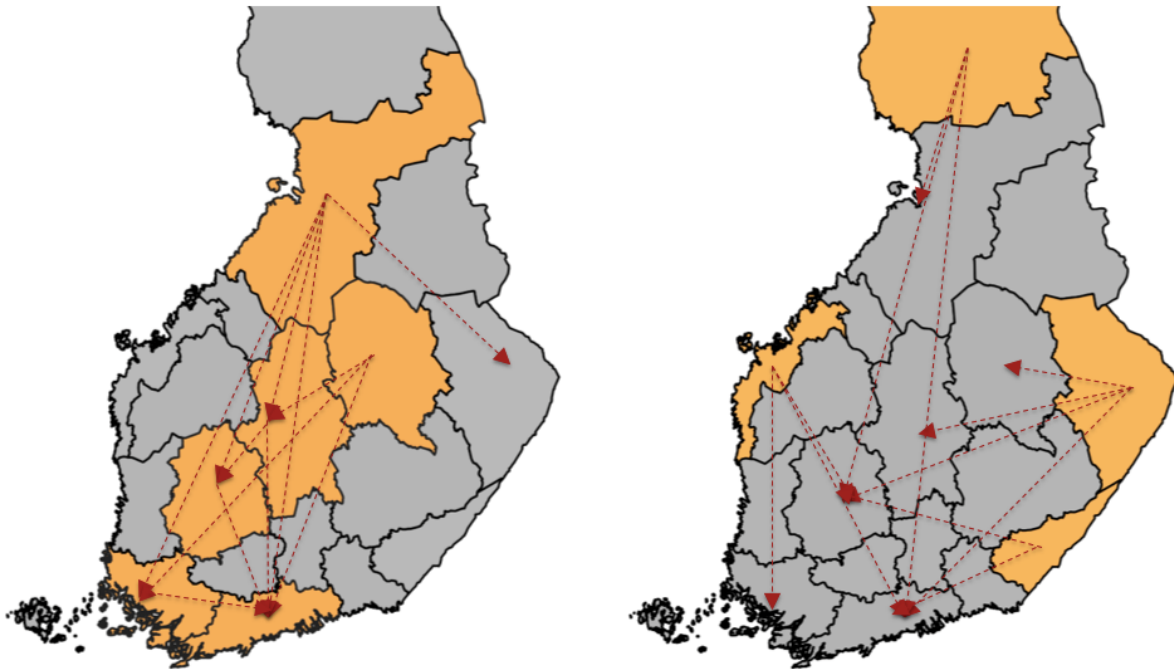

Kartta 2 Matalatuloisten henkilöiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) 2013-2016

Pohjois-Savo lukuun ottamatta kaikki muut maakunnat kärsivät suuria tai hyvin suuria muuttotappiota pienituloisten muuttajien ryhmästä. Neljän maakunnan muuttotappiot olivat alle 1 000 henkilöä, seitsemän maakunnan muuttotappiot olivat 1 000 – 2 000 henkeä ja kolmen maakunnan muuttotappiot yli 2 000 henkeä vuosien 2013-2016 aikana. Suurimmat määrälliset muuttotappiot kärsivät Lappi, Kymenlaakso ja Etelä-Pohjanmaa. Kainuun, Lapin ja Keski-Pohjanmaan muuttotappiot olivat suurimmat asukasluvuun suhteutettuna.

Pienituloisten ryhmää tarkastellessa on hyvä huomioida, että muuttovirroissa opiskelijat ovat yliedustettuja. Tämän johdosta pienituloisista saavat muuttovoittoja etenkin etelän maakunnat, joissa on paljon tiede- ja ammattikorkeakouluja. Pohjois-Savo kärsi kohtuullisen suurena koulutusmaakuntana lieviä muuttotappioita pienituloisista muuttajista, ja Pohjois-Pohjanmaa kärsii merkittävästä korkeakoulutoiminnasta huolimatta suurehkoja muuttotappioita. Lappi,

Etelä-Savo ja Pohjanmaa kärsivät kuitenkin melko suuria muuttotappiota, vaikka esimerkiksi Lapissa ja Pohjanmaalla on merkittävää korkeakoulutarjontaa.

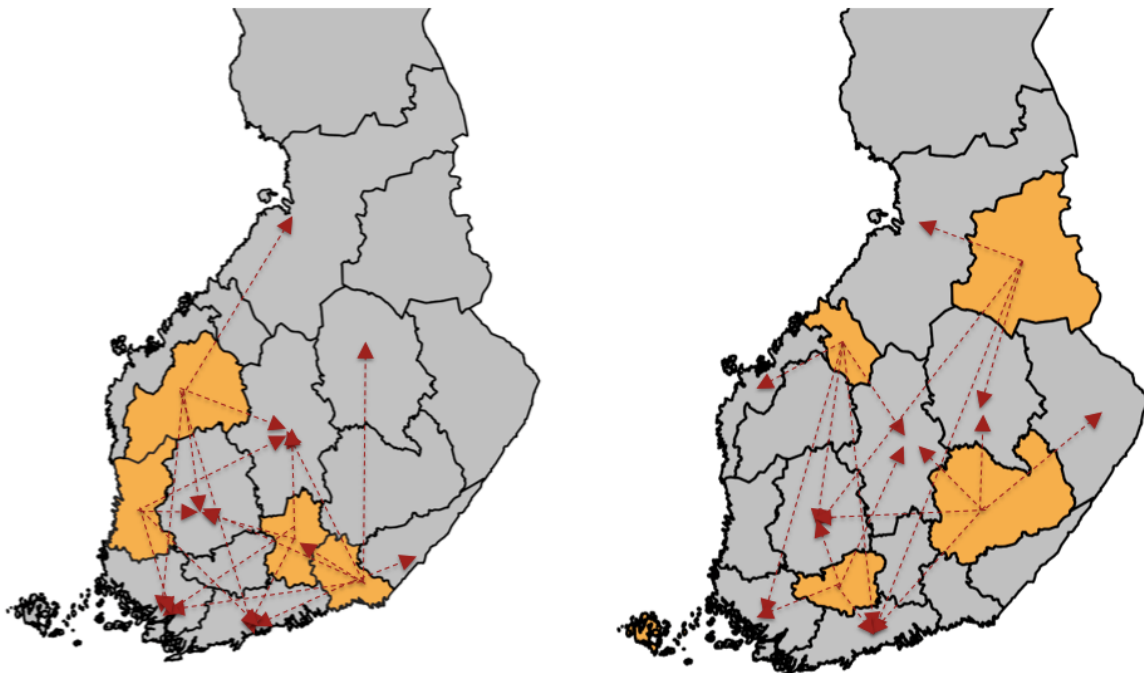

Kartta 3 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen matalatuloisten ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).

Pienituloisten muuttajien ryhmässä suuret yliopistomaakunnat kärsivät muuttotappiota käytännössä vain muille suurille yliopistomaakunnille. Uusimaa ei kärsi pienituloisista muuttotappiota yhdellekään maakunnalle. Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa kärsivät merkittäviä muuttotappiota vain Uudellemaalle: Pirkanmaan muuttotappiot Uudellemaalle olivat huomattavat (yhteensä 899 henkilöä vuosina 2013-2016). Muut suuret yliopistomaakunnat (Pohjois-Pohjanmaa, Keski-Suomi ja Pohjois-Savo) kärsivät Uudenmaan lisäksi merkittäviä muuttotappiota Pirkanmaalle sekä Pohjois-Pohjanmaa myös Varsinais-Suomelle. Pohjois-Savo ja Pohjois-Pohjanmaa kärsivät merkittäviä muuttotappiota myös Keski-Suomelle. Pohjois-Pohjanmaa kärsi muuttotappiota ainoana suurena yliopistomaakuntana suurten yliopistomaakuntien ulkopuolelle eli Pohjois-Karjalalle. Suurten yliopistomaakuntien ryhmässä pienituloisten muuttoliike kohdistuu etenkin Uudellemaalle ja jossain määrin Pirkanmaalle ja Varsinais-Suomeen. Etenkin Pohjois-Pohjanmaa kärsii pienituloisten muuttotappiota muille suurille yliopistomaakunnille.

Pienet yliopistomaakunnat kärsivät pienituloisista merkittäviä muuttotappiota ainoastaan suurille yliopistomaakunnille. Yksikään pieni yliopistomaakunta ei kärsi pienituloisten

ryhmässä merkittäviä muuttotappiota oman ryhmän sisällä tai muiden maakuntien ryhmälle (maakunnat ilman merkittävää yliopistokoulutustoimintaa). Kaikki pienet yliopistomaakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle sekä Pirkanmaalle. Uudenmaan ja Pirkanmaan lisäksi pienet yliopistomaakunnat kärsivät muuttotappiota pääsääntöisesti muille maantieteellisesti lähellä sijaitseville suurille yliopistomaakunnille: esimerkiksi Lappi kärsi suurista muuttotappiota Pohjois-Pohjanmaalle ja Pohjois-Karjala Pohjois-Savolle. Pohjanmaa kärsi ainoana pienenä yliopistomaakuntana muuttotappiota Varsinais-Suomelle.

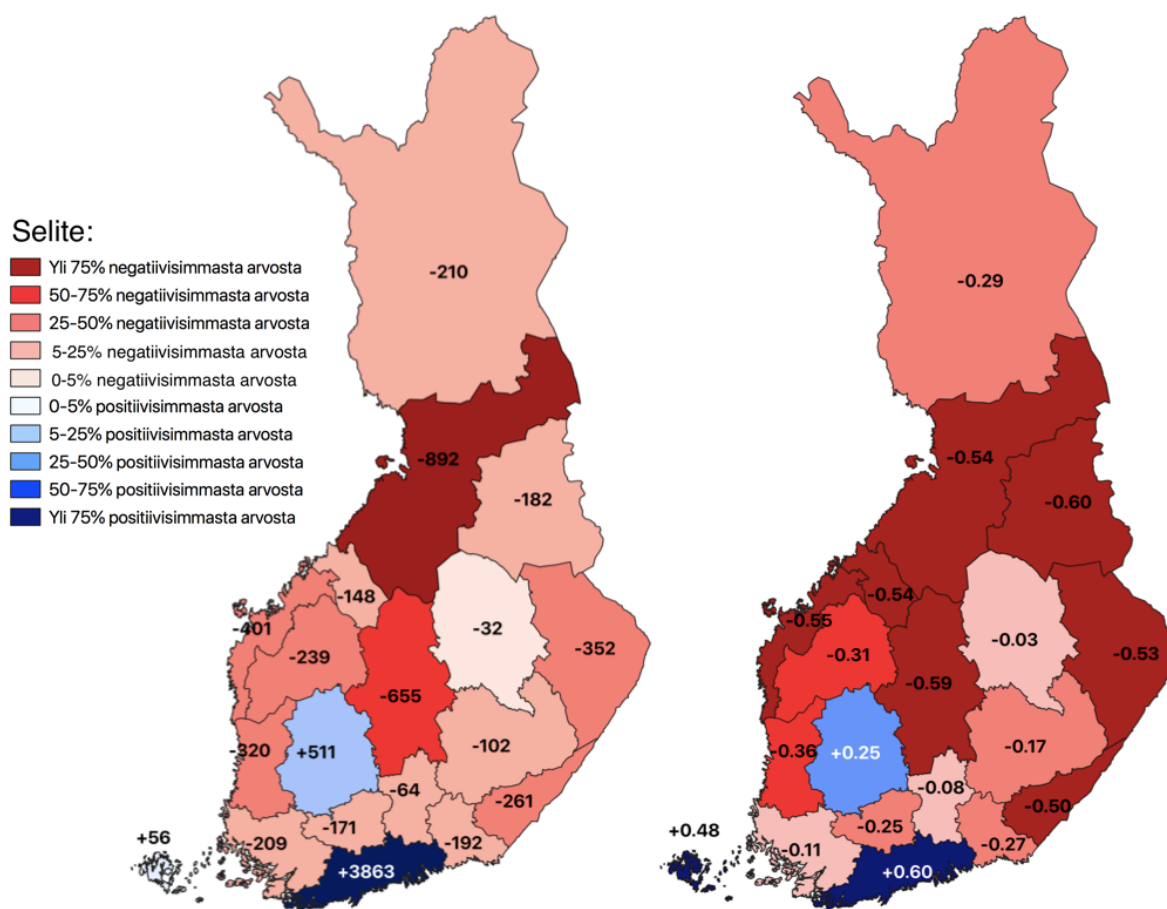
Kartta 4 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen matalatuloisten ryhmässä muiden maakuntien ryhmässä.

Muut maakunnat (maakunnat, joissa ei ole merkittävää yliopistotoimintaa) kärsivät muuttotappiota pienituloisten muuttajien ryhmässä etenkin suurille yliopistomaakunnille (pl. Ahvenanmaa, joka ei kärsi merkittäviä muuttotappiota yhdellekään maakunnalle). Kaikki muut maakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle ja Pirkanmaalle. Uudellemaalle kärsityt muuttotappiot ovat pääsääntöisesti suurempia kuin Pirkanmaalle kärsityt muuttotappiot. Uudenmaan ja Pirkanmaan lisäksi Keski-Suomi sai kaikista muut maakunnat ryhmän maakunnista merkittäviä muuttovoittoja. Varsinais-Suomi sai merkittäviä muuttovoittoa lähes kaikista muista maakunnista lukuun ottamatta sijainiltaan syrjäisiä Kainuuta ja Etelä-Savoa. Muiden maakuntien ryhmässä Pohjois-Savolle ja Pohjois-Pohjanmaalle muuttotappiota kärsivät vain Etelä-Pohjanmaa (Pohjois-Pohjanmaalle), Etelä-Savo (Pohjois-Savolle) sekä Kainuu (molemmille). Pienemmät yliopistomaakunnat saivat vain

muutamasta muut maakunnat ryhmän maakunnasta merkittäviä muuttovoittoja, ja kaikissa tapauksissa kyseessä oli naapurimaakunta (esim. Kymenlaakso kärsi merkittäviä muuttotappiota Etelä-Karjalalle, Etelä-Savo Pohjois-Karjalalle jne.). Muut maakunnat ryhmän sisällä merkittäviä muuttotappiota kärsi ainoastaan Kymenlaakso Päijät-Hämeelle.

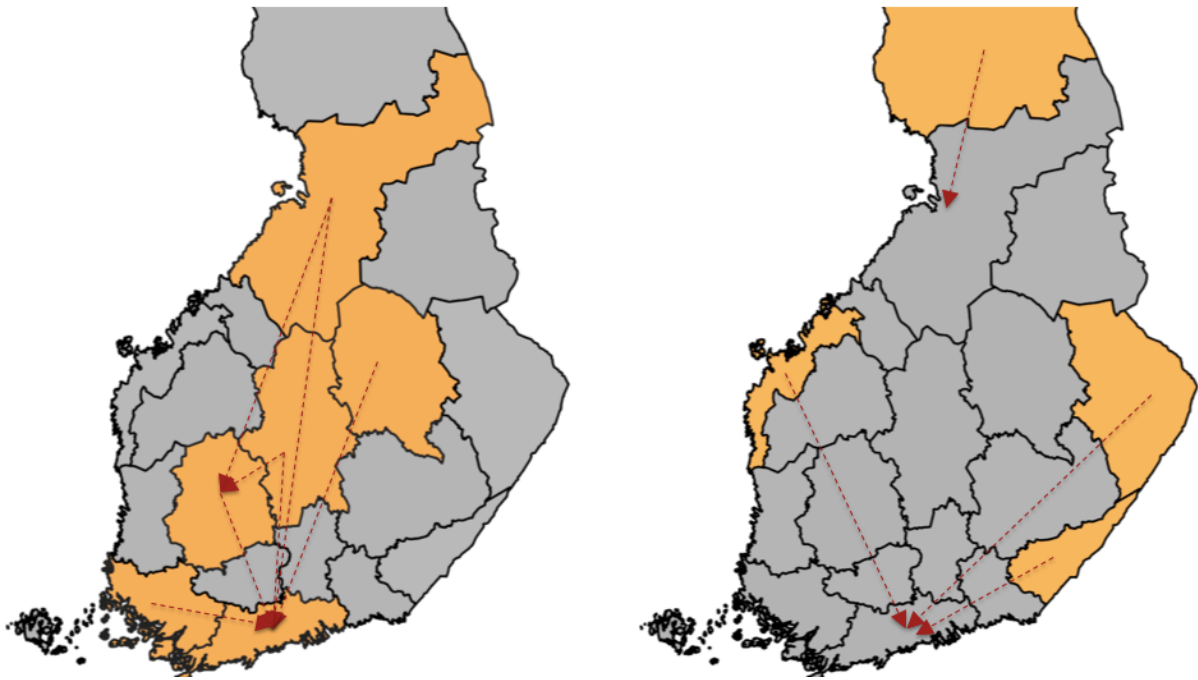
Pienituloisten muuttajien ryhmässä muuttovoitot painottuvat hyvin vahvasti suuriin yliopistomaakuntiin, etenkin ”kasvukolmion” kärkiin (Pirkanmaa, Uusimaa ja Varsinais-Suomi). Uuttamaata voi pitää perustellusti erityistapauksena, sillä maakunta sai kaikista muista maakunnista merkittäviä muuttovoittoja pienituloisten ryhmän muuttajista. Suurista maakunnista Pohjois-Pohjanmaa ja Pohjois-Savo ovat heikoimmassa asemassa: nämä maakunnat kärsivät muuttotappiota muille suurille yliopistomaakunnille ja saavat muuttovoittoja vain lähimaakunnista. Pienemmät yliopistomaakunnat saavat merkittäviä muuttovoittoja käytännössä vain naapurimaakunnista, joissa ei ole merkittävää yliopistokoulutustoimintaa. Pienituloisten muuttajien ryhmässä muut maakunnat-ryhmä kärsii merkittäviä muuttotappiota lähes kaikille suurille yliopistomaakunnille sekä paikallisesti pienille yliopistomaakunnille. Pienituloisten muuttajien ryhmän muuttojen kohdentuminen kertonee ryhmän muuttomotiiveista, jotka perustuvat oletettavasti merkittävässä määrin koulutusperäiseen muuttoon: merkittävät muuttovoitot kohdistuvat maakuntiin, joissa on merkittävää korkeakoulutarjontaa. Lisäksi on huomionarvoista, että työnperässä muuttavat vastavalmistuneet sijoittuvat todennäköisesti myös pienituloisten ryhmään. Maakuntien välisten tuloerojen kannalta on erityisen merkityksellistä, kuinka moni opiskelumuuttaja palaa entiseen kotimaakuntaansa kouluttauduttuaan.

4.1.2 Alemmat keskituloiset muuttajat

Kartta 5 Alempien keskituloisten henkilöiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäilukuun (oik.) vuosien 2013-2016 aikana

Kartassa 5. on kuvattu alempien keskituloisten (17 000-26 999 euroa vuodessa) nettomuuttoja koko maan muuttoliikkeestä vuosien 2013-2016 aikana. Alempien keskituloisten luokassa muuttovoittoja saivat ainoastaan kolme maakuntaa: Ahvenanmaa, Pirkanmaa ja Uusimaa. Muuttovoittojen tai -tappioiden määrät ovat kuitenkin huomattavasti vähäisempiä kuin pienituloisten muuttajien ryhmissä: ainoastaan kaksi maakuntaa kärsi yli 500 henkilöä muuttotappiota. Uusimaa sai määrällisesti suurimmat muuttovoitot alemman keskituloisten muuttajien luokasta, kun taas suurimmat muuttotappiot kärsivät Pohjois-Pohjanmaa ja Keski-Suomi. Uusimaa sai asukaslukuun suhteutettuna suurempia muuttovoittoja kuin Pirkanmaa. Asukaslukuun suhteutettuna suurimmat muuttotappiot kärsi Kainuu, Keski-Suomi, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Pohjois-Karjala ja Etelä-Karjala, jotka kaikki kärsivät yli 0,5 henkilöä muuttotappiota keskiikäiluvun tuhanta asukasta kohden vuosien 2013-2016 aikana.

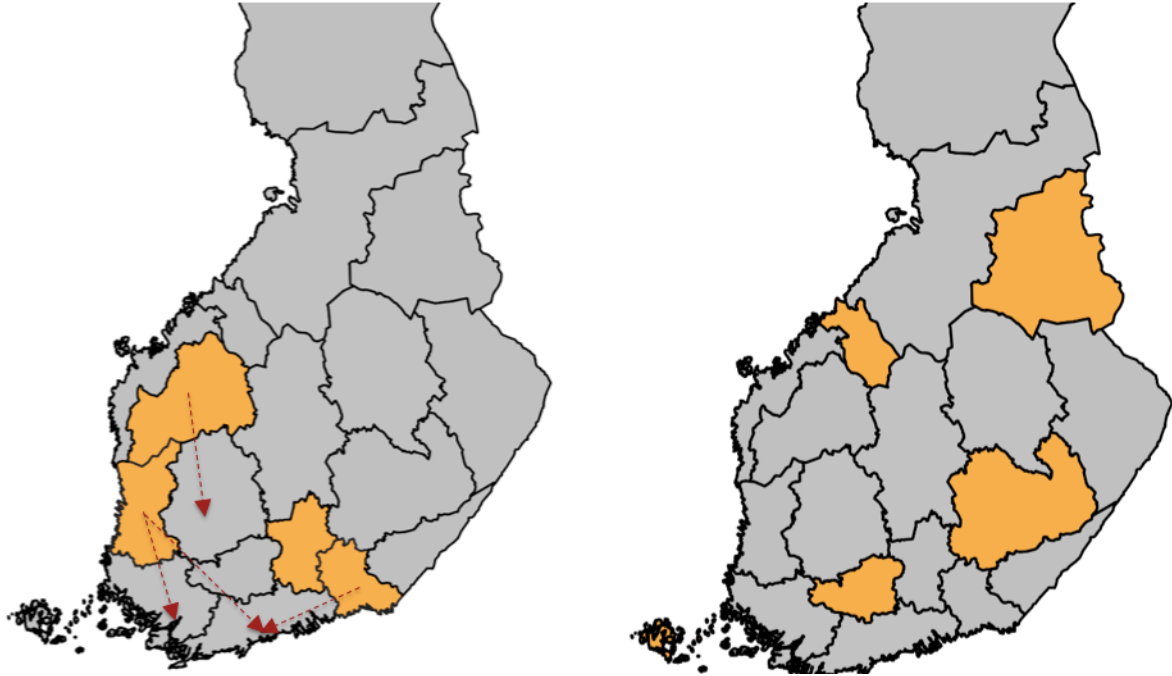

Kartta 6 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen alempien keskituloisten ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).

Suuret yliopistomaakunnat kärsivät alemman keskituloisten muuttajien luokassa muuttotappiota ainoastaan Pirkanmaan ja Uudenmaan maakunnille. Jokainen suurista yliopistomaakunnista kärsi merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle: etenkin Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen muuttotappiot Uudellemaalle olivat erittäin suuria vuosien 2013-2016 aikana. Pohjois-Pohjanmaa ja Keski-Suomi kärsivät merkittäviä muuttotappiota Pirkanmaalle. Kaikki muille maakunnille suurten yliopistomaakuntien kärsimät yksittäiseen maakuntaan kohdistuvat muuttotappiot jäivät alle 100 henkilöön vuosien 2013-2016 aikana.

Myös pienempien yliopistomaakuntien kärsimät muuttotappiot olivat alueittain vähäisiä. Etelä-Karjala, Pohjanmaa ja Pohjois-Karjala kärsivät merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle alempien keskituloisten ryhmässä. Pohjanmaan ja Etelä-Karjalan Uudellemaalle kärsimät muuttotappiot olivat kohtuullisen suuria eli yli 300 henkilöä vuosien 2013-2016 aikana. Etelä-Karjaa, Pohjanmaa ja Pohjois-Karjala eivät kärsineet yhdellekään muulle maakunnalle yli 100 henkilöä muuttotappiota vuosien 2013-2016 aikana. Poikkeuksena useimmista maakunnista, Lappi ei kärsinyt merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle alempien keskituloisten ryhmässä, vaan sai jopa pieniä muuttovoittoja Uudestamaasta muuttaneista. Sen sijaan Lappi kärsi

kohtuullisen merkittäviä muuttotappiota Pohjois-Pohjanmaalle. Lapin kärsimät muuttotappiot muille yksittäisille maakunnille jäivät alle 100 henkilöön vuosien 2013-2016 aikana.

Kartta 7 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen alempien keskituloisten ryhmässä muissa maakunnissa.

Muiden maakuntien osalta alempien keskituloisten ryhmässä kärsityt muuttotappiot olivat vähäisiä. Ahvenanmaa, Kanta-Häme, Etelä-Savo, Keski-Pohjanmaa, Päijät-Häme ja Kainuu eivät kärsineet yhdellekään maakunnalle yli 100 henkilöä muuttotappiota alempien keskituloisten ryhmässä vuosien 2013-2016 aikana. Vastaavasti yksikään näistä maakunnista ei saanut yli 100 henkilöä muuttovoittoa yhdestäkään maakunnasta alempien keskituloisten ryhmässä saman ajanjakson aikana. Kymenlaakso ja Satakunta kärsivät alempien keskituloisten ryhmässä yli 100 henkilöä muuttotappiota Uudellemaalle vuosien 2013-2016 aikana. Satakunta kärsi tämän lisäksi yli 100 henkilöä muuttotappiota myös Varsinais-Suomelle. Etelä-Pohjanmaa ei kärsinyt merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle, mutta kärsi merkittäviä muuttotappiota suurelle naapurimaakunnalle, Pirkanmaalle.

Alemman keskituloisten ryhmässä maakuntarajat ylittävä muuttoliike on vähäistä verrattuna pienituloisten muuttoliikkeeseen, joiden muuttovilkkaus perustuu pääasiassa koulutuspaikkakunnalle kohdistuvaan muuttoon. Tämä heijastuu muuttoliikkeen alueelliseen kohdentumiseen: vain harva maakunta kärsii merkittäviä muuttotappiota alempien

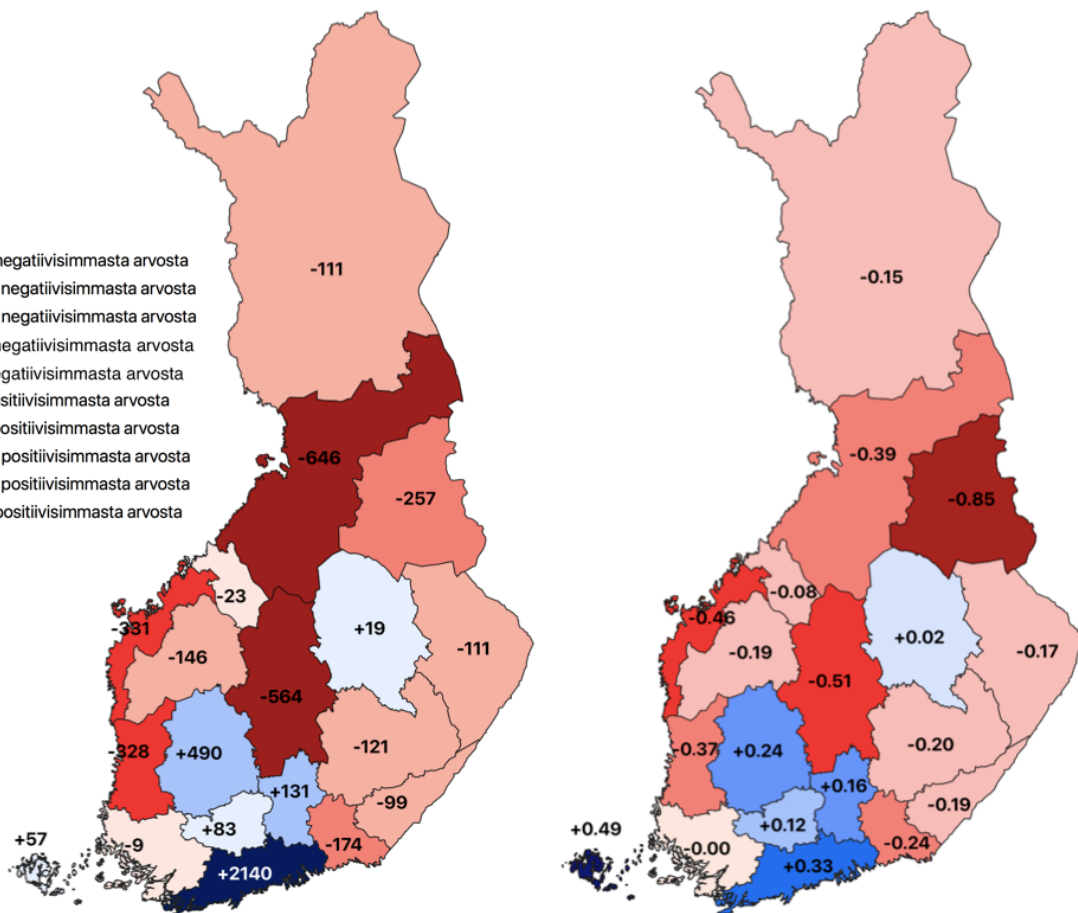
keskituloisten ryhmässä yksittäiselle maakunnalle. Määrällisesti merkittävintä alempien keskituloisten muuttoliike on suurten yliopistomaakunnat ja Uudenmaan välillä. Kaikki suuret yliopistomaakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle, ja etenkin Varsinais-Suomen, Pirkanmaan ja Keksi-Suomen kärsimät muuttotappiot ovat erityisen suuria. Tämän lisäksi Pirkanmaa saa muuttovoittoa Pohjois-Pohjanmaasta ja Keski-Suomesta. Pienet yliopistomaakunnat kärsivät muuttotappiota lähinnä Uudellemaalle (poikkeuksena Lappi). Muista maakunnista merkittäviä muuttotappiota kärsitään lähinnä Uudellemaalle tai ei millekään maakunnalle. Alempien keskituloisten ryhmässä ei kuitenkaan ole viitteitä matalatuloisten opiskelijoiden paluumuutosta: kuten matalatuloisten ryhmässä muuttovoitot painottuvat lähinnä Uudellemaalle.

4.1.3 Ylemmät keskituloiset muuttajat

Kartassa 8. on kuvattu ylempien keskituloisten ryhmän (yhteensä 27 000–41 999 euroa vuodessa tienanneet henkilöt) yhteenlaskettua nettomuuttoa maakunnittain vuosien 2013-2016 aikana. Liitetaulukossa 3 on kuvattu yhteenlaskettua nettomuuttoa tulo- ja lähtömaakunnittain vuosina 2013-2016. Ylemmän keskituloisten ryhmästä muuttovoittoja saaneiden maakuntien määrä on suurempi verrattuna pienituloisiin tuloluokkiin, mutta yhä enemmistö maakunnista kärsii muuttotappiota. Muuttovoittoja saaneita maakuntia oli kuusi, joista suurimmat muuttovoitot saivat Pirkanmaa ja Uusimaa. Keski-Suomi ja Pohjanmaa kärsivät määrällisesti suurimmat muuttotappiot ylempien keskituloisten ryhmässä. Varsinais-Suomen muuttoliikkeen tase jäi taas käytännössä nolnaan. Asukaslukuun suhteutettuna Ahvenanmaan, Uudenmaan ja Pirkanmaan saamat muuttovoitot ylempien keskituloisten ryhmästä olivat suurimmat koko maasta. Suurimmat muuttotappiot asukaslukuun suhteutettuna ylempien keskituloisten ryhmässä paikantuivat Kainuun, Keski-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntiin vuosien 2013-2016 aikana.

Selite:

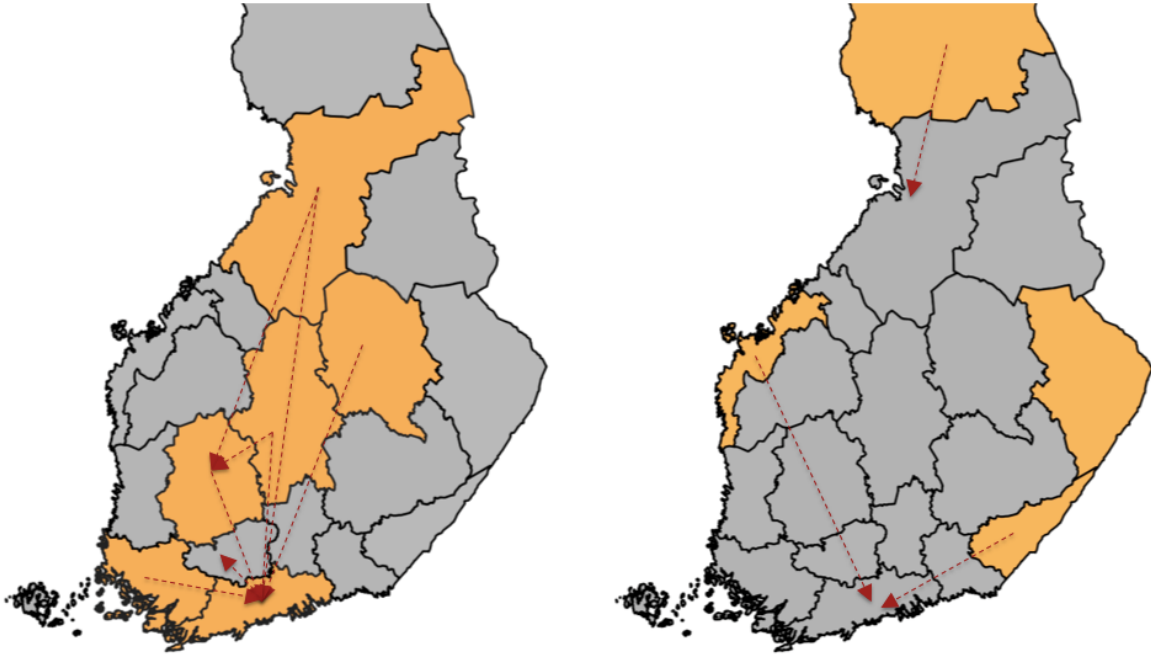
- Yli 75% negatiivisimmasta arvosta
- 50-75% negatiivisimmasta arvosta
- 25-50% negatiivisimmasta arvosta
- 5-25% negatiivisimmasta arvosta
- 0-5% negatiivisimmasta arvosta
- 0-5% positiivisimmasta arvosta
- 5-25% positiivisimmasta arvosta
- 25-50% positiivisimmasta arvosta
- Yli 75% positiivisimmasta arvosta

Kartta 8 Ylempien keskituloisten henkilöiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) vuosien 2013-2016 aikana

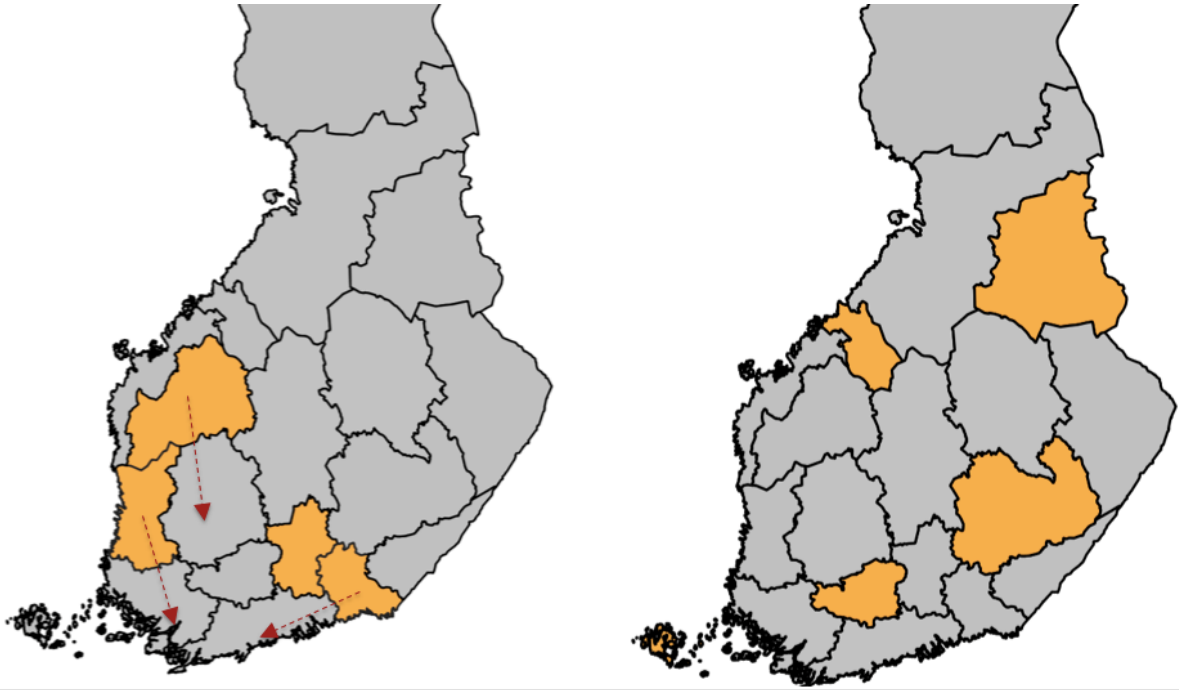
Ylemmän keskituloisten ryhmästä muuttajien muuttoliike on alempien keskituloisten ryhmän tavoin huomattavasti vähäisempää kuin pienituloisten muuttajien ryhmässä, oletettavasti koulutusperäisen muuttoliikkeen vähäisen osuuden vuoksi. Suurien yliopistomaakuntien muuttotappioiden kohdentuminen vastaa hyvin pitkälti alempien keskituloisten ryhmän muuttotappioiden kohdentumista. Kaikki suuret yliopistomaakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle: etenkin Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen muuttotappiot Uudellemaalle ovat huomattavia. Tämän lisäksi Pohjois-Pohjanmaa ja Keski-Suomi kärsivät muuttotappiota myös Pirkanmaalle. Ylempien keskituloisten ryhmässä Uusimaa kärsii kuitenkin merkittäviä muuttotappiota Kanta-Hämeelle (yhteensä 232 henkilöä vuosien 2013-2016 aikana), poikkeuksena matalampituloisiin ryhmiin, joissa Uusimaa ei kärsinyt merkittäviä muuttotappiota yhdellekään maakunnalle. Pienempien yliopistomaakuntien kärsimät muuttotappiot yksittäisille maakunnille olivat vähäisiä. Pohjanmaa ja Etelä-Karjala kärsivät merkittäviä muuttotappiota vain Uudellemaalle. Lappi kärsi merkittäviä

muuttotappiota ainoastaan Pohjois-Pohjanmaalle. Pohjois-Karjala ei taas kärsinyt yli 100 henkilöä muuttotappiota yhdellekään maakunnalle ylempien keskituloisten ryhmässä.

Kartta 9 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen ylempien keskituloisten ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.)

Muiden maakuntien ryhmässä merkittävät muuttotappiot ylempien keskituloisten muuttoliikkeessä yksittäiselle maakunnalle olivat vähäisiä. Etelä-Savo, Kainuu, Kanta-Häme, Keski-Pohjanmaa ja Päijät-Häme eivät kärsineet yhdellekään maakunnalle merkittäviä ylempien keskituloisten muuttoliikkeessä. Kanta-Häme sai ainoana maakuntana muut maakunnat ryhmässä merkittäviä muuttovoittoja ylemmistä keskituloisista toisesta maakunnasta (Uudeltamaalta). Kymenlaakso kärsi merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle, Satakunta taas Varsinais-Suomelle ja Etelä-Savo Pirkanmaalle. Merkittävät muuttotappiot kohdistuvat muiden kuntien ryhmässä ylemmän keskiluokan osalta lähinnä suurempaan naapurimaakuntaan.

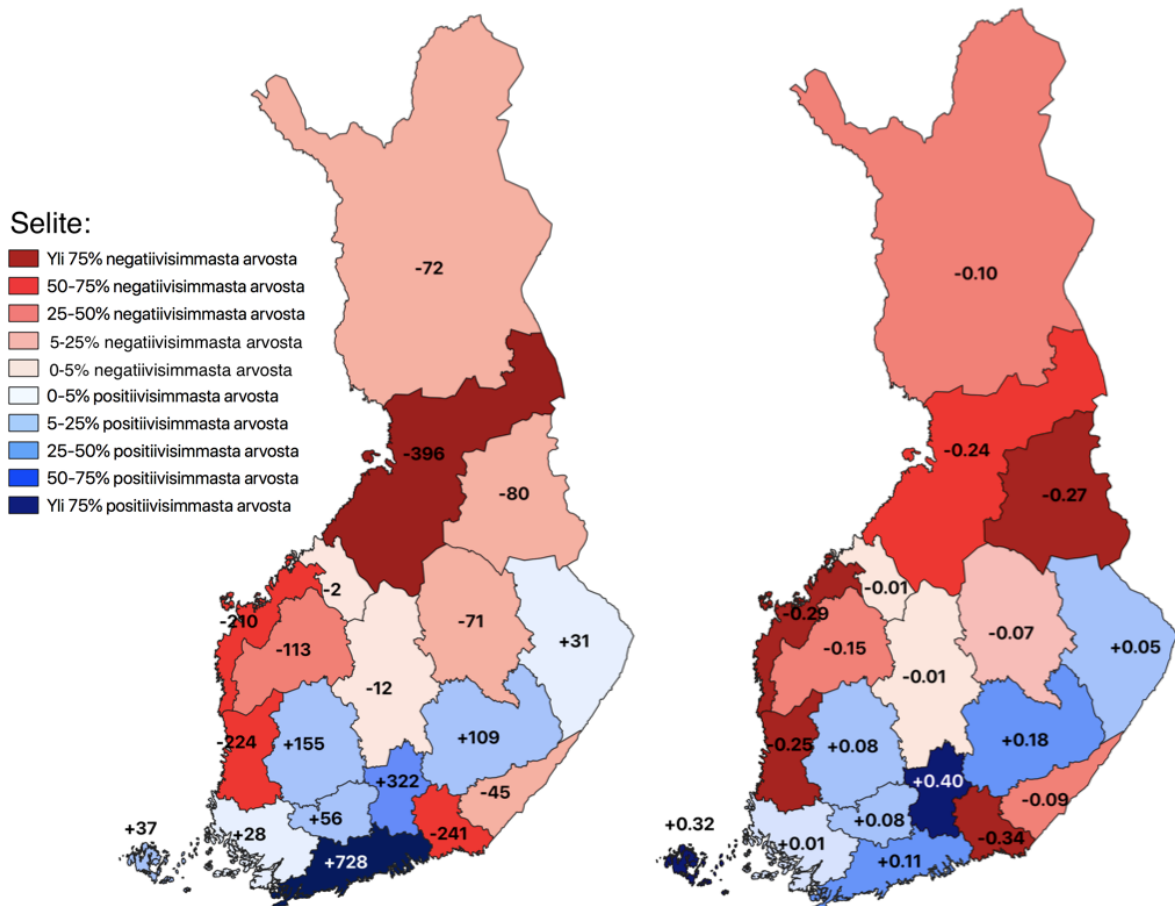
Kartta 10 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen ylempien keskituloisten ryhmässä muissa maakunnissa.

Ylempien keskituloisten ryhmän muuttoliikkeessä muuttotappiot kohdistuvat samalla tavalla kuin alempien keskituloisten muuttotappiot. Suuret yliopistomaakunnat ja osa pienistä yliopistomaakunnista menettävät merkittäviä määriä muuttajia Uudellemaalle. Muiden maakuntien muuttotappiot kohdistuvat lähinnä naapurimaakuntiin. Uusimaa kärsi myös merkittäviä muuttotappiota naapuri-maakunnalleen Kanta-Hämeelle. Ylempien keskituloisten ryhmässä ei kuitenkaan ole havaittavissa merkittävää paluumuuttoa entiseen asuinmaakuntaan. Suuret yliopistokaupungit kärsivät muuttotappiota Uudellemaalle, mutta eivät ympäröiville maakunnille.

4.1.4 Hyvätuloiset muuttajat

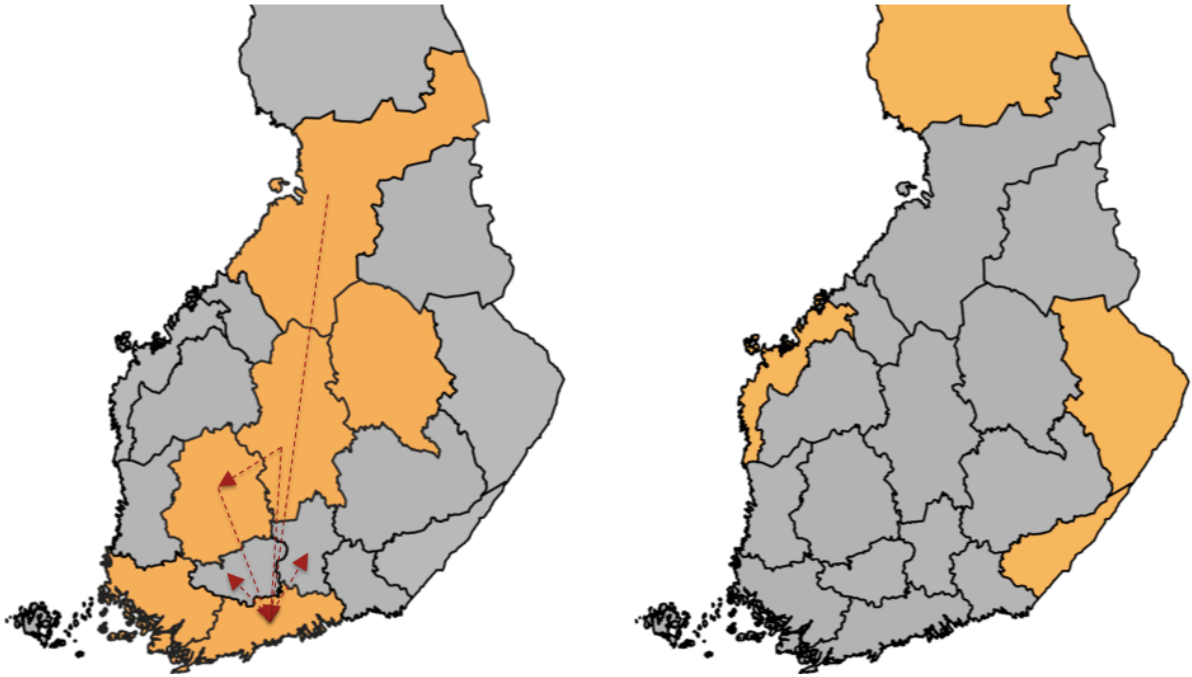
Kartassa 12. on kuvattu yhteenlaskettua hyvätuloisten (> 42 000 euroa vuodessa) nettomuuttoa tarkastelujakson aikana. Liitetaulukossa 4 on kuvattu hyvätuloisten nettomuuttoa tulo- ja lähtömaakunnittain vuosien 2013-2016 aikana. Hyvätuloisten nettomuutot jakautuvat tasaisemmin maakuntien välille, sillä kahdeksan maakuntaa saa muuttovoittoja yli 42 000 euroa tienaavista. Uudenmaan saamat muuttovoitot ovat määrällisesti suurimmat, mutta ero etenkin Päijät-Hämeeseen on vähäinen. Pohjois-Pohjanmaa, Kymenlaakso ja Satakunta kärsivät määrällisesti suurimmat muuttotappiot suurituloisten ryhmässä. Asukaslukuun suhteutettuna eniten muuttovoittoa saivat Päijät-Häme, Ahvenanmaa ja Etelä-Savo. Uusimaa

sai asukaslukuun suhteutettuna neljänneksi suurimmat muuttovoitot hyvätuloisista muuttajista. Asukaslukuun suhteutettuna Kymenlaakso, Pohjanmaa ja Kainuu kärsivät suurimmat muuttotappiot.

Kartta 11 Hyvätuloisten henkilöiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiarvoon (oik.) vuosien 2013-2016 aikana

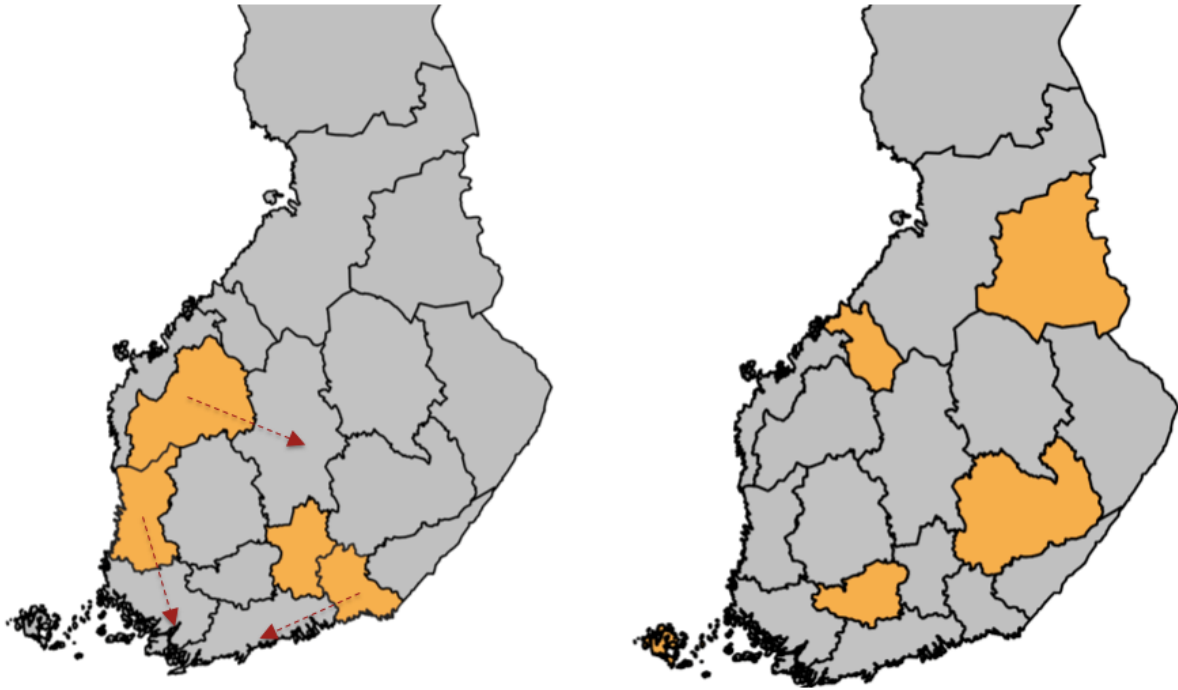
Hyvätuloisten muuttajien muuttoliike on määrällisesti vähäisintä kaikista tuloluokista. Suuret yliopistomaakunnat kärsivät hyvätuloisten ryhmässä merkittäviä muuttotappiota lähinnä Uudellemaalle. Pirkanmaa, Pohjanmaa ja Keski-Suomi kärsivät merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle hyvätuloisten muuttoluokassa. Keski-Suomi kärsi tämän lisäksi merkittäviä muuttotappiota Pirkanmaalle. Varsinais-Suomi ja Pohjois-Savo eivät kärsineet yhdellekään maakunnalle yli 100 henkilöä muuttotappioita hyvätuloisten ryhmässä (Varsinais-Suomi kärsi 81 henkilöä muuttotappiota Uudellemaalle). Uusimaa kärsii hyvätuloisten ryhmässä merkittäviä muuttotappiota naapurimaakuntiin Kanta-Hämeeseen ja Päijät-Hämeeseen. Uudenmaan hyvätuloisten muuttotappioiden taustalla on oletettavasti Hämeen maakuntien hyvä saavutettavuus ja pendelöintimahdollisuudet suhteessa Uuteenmaahan.

Kartta 12 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen hyvätuloisten ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).

Hyvätuloisten ryhmässä muuttoliike oli vähäistä. Suuret yliopistomaakunnat kärsivät myös hyvätuloisten ryhmässä muuttotappiota Uudellemaalle, kun taas pienet yliopistokaupungit eivät kärsineet yhdellekään maakunnalle merkittäviä muuttotappiota. Muiden maakuntien ryhmässä osa maakunnista kärsi suurille naapurimaakunnille merkittäviä muuttotappiota. Myöskään hyvätuloisten ryhmässä ei ole havaittavissa merkittävää paluumuuttoa suurista yliopistomaakunnista; ainoastaan Uusimaa kärsi muiden maakuntien ryhmässä oleville maakunnille merkittäviä muuttotappiota hyvätuloisten ryhmässä, ja nämäkin maakunnat kuuluvat de facto Uudenmaan työssäkäyntialueeseen.

Yksikään pienistä yliopistokaupungeista ei kärsinyt yli 100 henkilöä muuttotappiota yksittäisille maakunnille vuosien 2013-2016 aikana. Muista maakunnista vain kolme kärsii merkittäviä muuttotappiota yksittäisille maakunnille. Kymenlaakso kärsii hyvätuloisten ryhmässä merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle, Satakunta kärsii merkittäviä muuttotappiota Varsinais-Suomelle sekä Etelä-Pohjanmaa Keski-Suomelle (ja lähes Pirkanmaalle, jolle Etelä-Pohjanmaa kärsi 98 henkilöä muuttotappiota vuosien 2013-2016 aikana). Muut maakunnat eivät kärsineet yli 100 henkilöä muuttotappiota yhdellekään yksittäiselle maakunnalle vuosien 2013-2016 aikana.

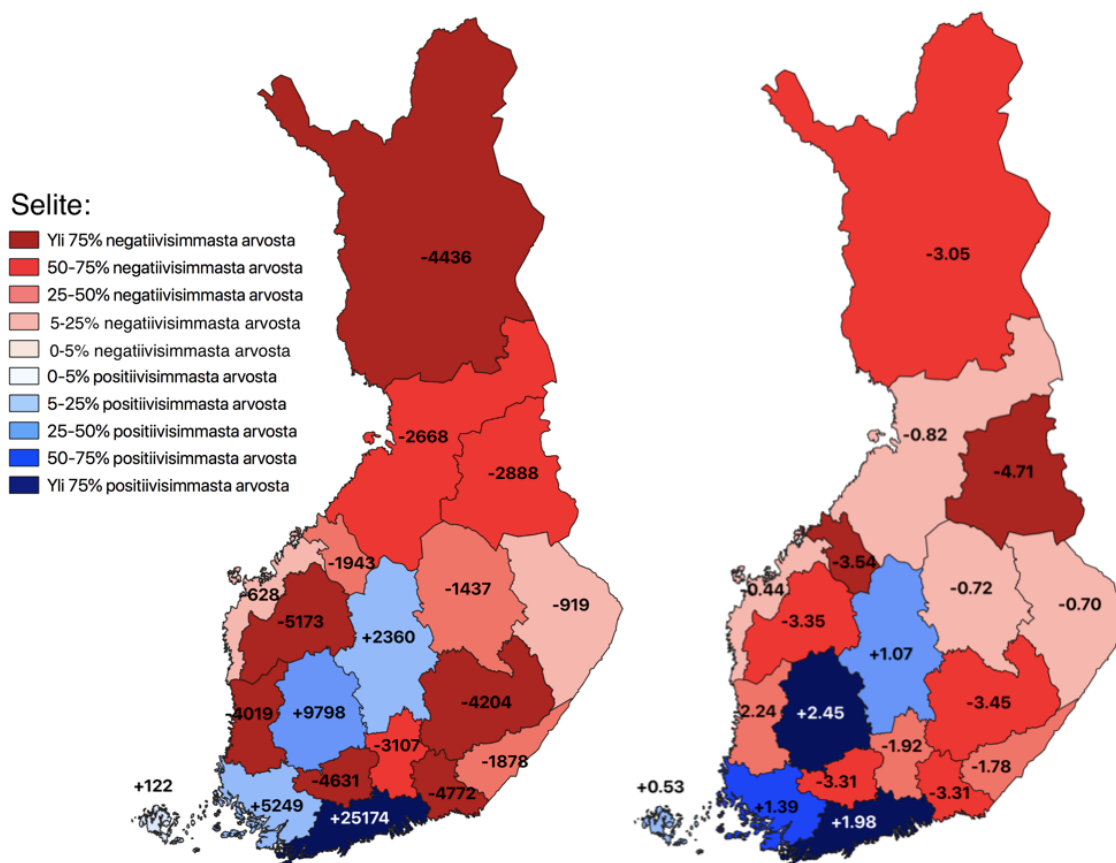

Kartta 13 Merkittävien (>100 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen hyvätuloisten ryhmässä muissa maakunnissa.

4.2 Muuttajat iän mukaan

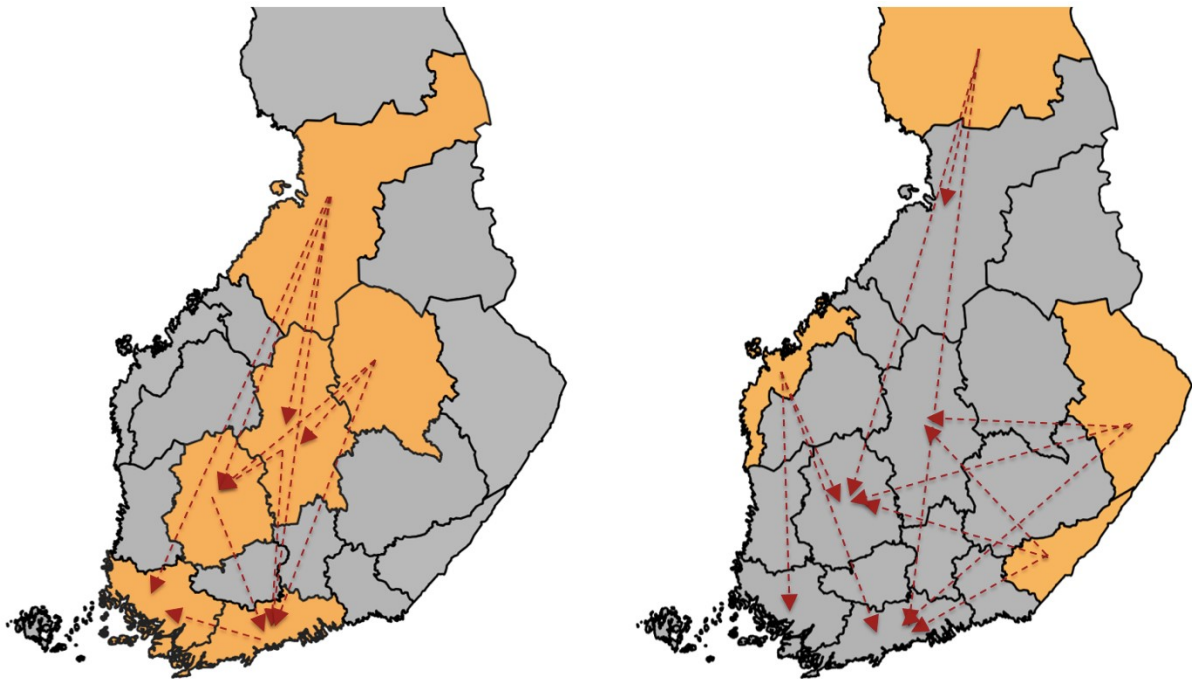
4.2.1 Nuoret (15-24 vuotiaat) muuttajat

Alla olevassa kartassa on kuvattu nuorten (15-24 vuotiaat) muuttoliikettä maakuntatasolla. Nuorten ikäluokassa muuttoalttiudet ovat korkeimmat, vuosien 2010-2017 aikana 37 prosenttia yli maakuntarajojen muuttaneista oli 15-24 vuotiaita nuoria. Osa suurista yliopistomaakunnista saivat määrällisesti suurimmat muuttovoitot nuorista, sillä ikäluokan keskeisenä muuttoliikkeen motiivina on koulutusperäinen muutot. Suurista yliopistomaakunnista Uusimaa sai määrällisesti suurimmat muuttovoitot nuorista, kuitenkin myös Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen nuorten muuttovoitot olivat huomattavan suuret. Toisaalta osa suurista yliopistomaakunnista, Pohjois-Savo ja Pohjois-Pohjanmaa, kärsivät merkittäviä muuttotappiota nuorten muuttajien ryhmässä. Suurimmat muuttotappiot paikantuivat maakuntiin, joista puuttui merkittävä (yliopisto)koulutustoiminta, kuten Etelä-Pohjanmaa, Kanta-Häme, Päijät-Häme. Näiden lisäksi Lappi kärsi huomattavia muuttotappiota nuorten ikäryhmässä, huolimatta kohtuullisen laajasta korkeakoulutustoiminnasta maakunnassa.

Kartta 14 Nuorten (15-24 vuotiaat) nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana

Vuosien 2010-2017 aikana Pirkanmaa sai keskilukuun nuorten muuttajien ryhmässä Uttamaata suurempia muuttovoittoja. Uudenmaan saamat keskilukuun suhteutetut muuttovoitot olivat kaikista maakunnista toiseksi suurimmat. Suurista yliopistomaakunnista myös Varsinais-Suomi ja Keski-Suomi saivat merkittäviä muuttovoittoja nuorista muuttajista vuosien 2010-2017 aikana. Asukaslukuun suhteutettuna myös Ahvenanmaan muuttovoitot olivat suuria, joskin johtuen maakunnan pienestä väestöpohjasta määrälliset muuttovoitot olivat hyvin maltillisia. Suurimmat asukaslukuun suhteutetut muuttotappiot paikantuivat muut maakunnat -ryhmän maakuntiin, sillä näistä maakunnista puuttuu pääsääntöisesti (yliopisto)korkeakoulutustoimintaa, joka vetäisi nuoria koulutuksen perässä muuttavia alueelle. Erityisesti väestöpohjaltaan pienten maakuntien, Kainuun ja Keski-Pohjanmaan, muuttotappiot olivat huomattavan suuria keskilukuun suhteutettuna. On kuitenkin huomionarvoista, että nuorten muuttoliikkeen vaikutukset aluekehitykseen riippuvat etenkin koulutuksen perässä muuttaneiden osalta siitä, minne he sijoittuvat tutkinnon suorittamisen jälkeen.

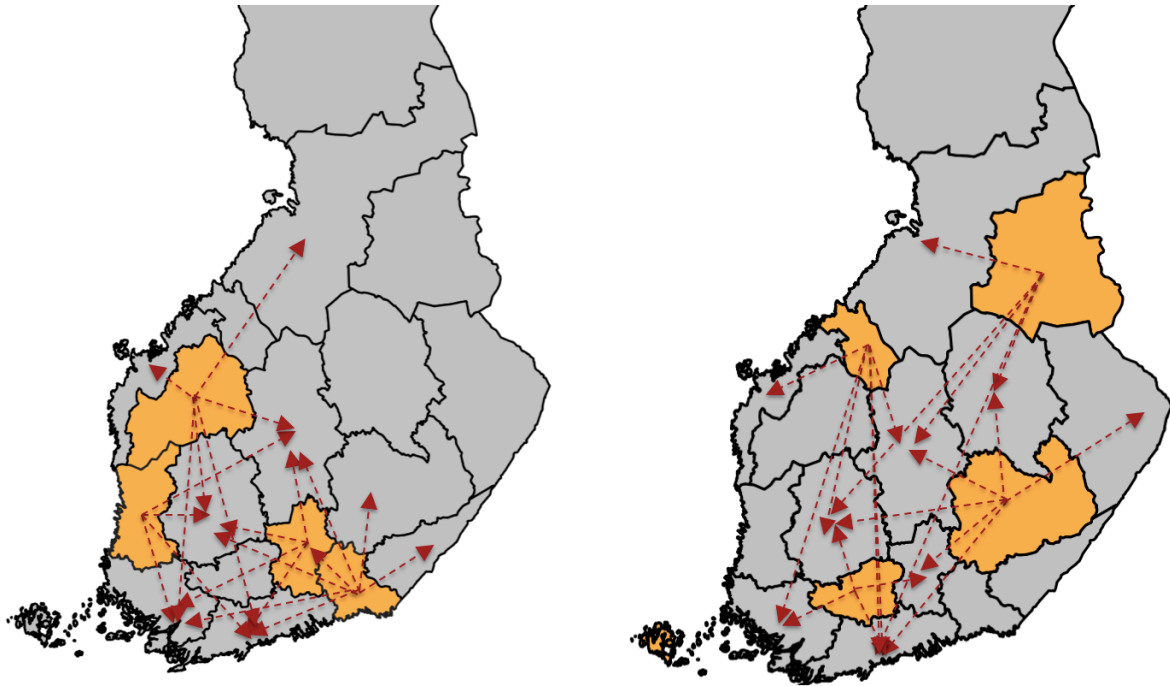

Kartta 15 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 15-24 vuotiaiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).

Suuret yliopistomaakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappiota ainoastaan muille suurille yliopistomaakunnille nuorten muuttajien ryhmässä. Varsinais-Suomi oli ainoa maakunta, joka ei kärsinyt yli 200 henkilöä muuttotappiota yhdellekään maakunnalle vuosien 2010-2017 aikana. Uusimaa sai muuttovoittoja kaikista muista suurista yliopistomaakunnista paitsi Varsinais-Suomesta, jolle Uusimaa kärsi pieniä muuttotappiota. Uudellemaalle kärsityt nuorten muuttotappiot olivat usean suuren yliopistomaakunnan kohdalla merkittäviä: esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaa kärsi yli 3 000 henkilöä muuttotappiota Uudellemaalle, kun taas Pirkanmaa, Keski-Suomi ja Pohjois-Savo kärsivät kukin yli 1 500 henkilöä vuosina 2010-2017. Uudenmaan lisäksi Keski-Suomi, Pohjois-Savo ja Pohjois-Pohjanmaa kärsivät merkittäviä muuttotappiota Pirkanmaalle, ja Pohjois-Savo sekä Pohjois-Pohjanmaa kärsivät merkittäviä muuttotappiota myös Keski-Suomelle.

Pienemmät yliopistomaakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappiota ainoastaan suurille yliopistokaupungeille nuorten muuttajien ryhmässä. Yksikään pienistä yliopistomaakunnista ei kärsinyt merkittäviä muuttotappiota oman ryhmän sisällä tai muiden maakuntien ryhmälle. Kaikki pienet yliopistomaakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappioita Uudellemaalle sekä

Pirkanmaalle. Tämän lisäksi yksittäiset pienet yliopistomaakunnat kärsivät vaihtelevia muuttotappiota Varsinais-Suomelle, Keski-Suomelle ja Pohjois-Pohjanmaalle. Erityisen huomionarvoisia ovat Lapin kärsimät 2 335 henkilöä muuttotappiota Pohjois-Pohjanmaalle.

Kartta 16 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 15-24 vuotiaiden ryhmässä muissa maakunnissa.

Muut maakunnat kärsivät vaihtelevia muuttotappiota monille eri maakunnille. Pääsääntöisesti muuttotappiota kärsittiin suurimmalle osalle suurista yliopistomaakunnista, sekä maantieteellisesti lähellä sijaitseviin pieniin yliopistomaakuntiin. Kaikki muut maakunnat ryhmän maakunnat kärsivät nuorten muuttajien ryhmässä merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle ja Pirkanmaalle. Uudellemaalle kärsityt muuttotappiot olivat kaikissa ryhmän maakunnissa suurempia kuin Pirkanmaalle kärsityt muuttotappiot. Osa näistä maakunnista kärsi erittäin suuria muuttotappiota nuorten ryhmässä Uudellemaalle: esimerkiksi Kymenlaakso ja Päijät-Häme kärsivät yli 2 000 nuorta muuttotappiota vuosien 2010-2017 aikana. Useimmat muut maakunnat -ryhmän maakunnista kärsivät merkittäviä muuttotappiota myös Varsinais-Suomelle ja Keski-Suomelle, mutta Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Savon vetovoimaisuus muiden maakuntien ryhmässä jäi selvästi heikommaksi: Pohjois-Savo saa merkittäviä muuttovoittoja ainoastaan Kainuusta ja Etelä-Savosta ja Pohjois-Pohjanmaa vain Kainuusta sekä Etelä-Pohjanmaasta. Pohjois-Savo ja Pohjois-Pohjanmaa muistuttavat tässä

mielessä pienempiä yliopistomaakuntia, jotka saavat muiden maakuntien ryhmästä merkittäviä muuttovoittoja lähinnä maantieteellisesti lähellä sijaitsevista maakunnista. Pohjanmaa saa merkittäviä muuttovoittoja Keski-Pohjanmaasta ja Etelä-Pohjanmaasta, Etelä-Karjala Kymenlaaksosta ja Pohjois-Karjala Etelä-Savosta. Tämän lisäksi muiden maakuntien ryhmässä Päijät-Häme sai merkittäviä muuttovoittoja Kanta-Hämeestä, Etelä-Savosta ja Kymenlaaksosta. Etelä-Savo taas sai merkittäviä muuttovoittoja Kymenlaaksosta.

Nuorten muuttoliike kohdistuu erittäin vahvasti joko kaikkein suurimpiin yliopistomaakuntiin sekä läheisiin pienempiin yliopistokaupunkeihin. Uudenmaan vetovoimaisuus on erityisen huomattavaa: Suurin osa Manner-Suomen maakunnista kärsi erittäin suuria muuttotappiota Uudellemaalle, Varsinais-Suomi oli ainut muuttovoittoja Uudestamaasta saanut maakunta, ja Kainuu sekä Keski-Pohjanmaa olivat ainoat Manner-Suomen maakunnat, jotka kärsivät alle 1 000 henkilöä muuttotappiota Uudellemaalle nuorten muuttajien ryhmässä. Nuorten muuttoliikkeen motiivina toimii etenkin koulutusperustainen muutto, ja suurin osa muuttajista on matalatuloisia. He ovat myös alttiita muuttamaan työn perässä valmistuttuaan, jonka vuoksi nuorten muuttoliikkeen vaikutukset alueiden väliseen kehitykseen ja tuloeroihin riippuvat vahvasti siitä, mihin he sijoittuvat myöhemmin.

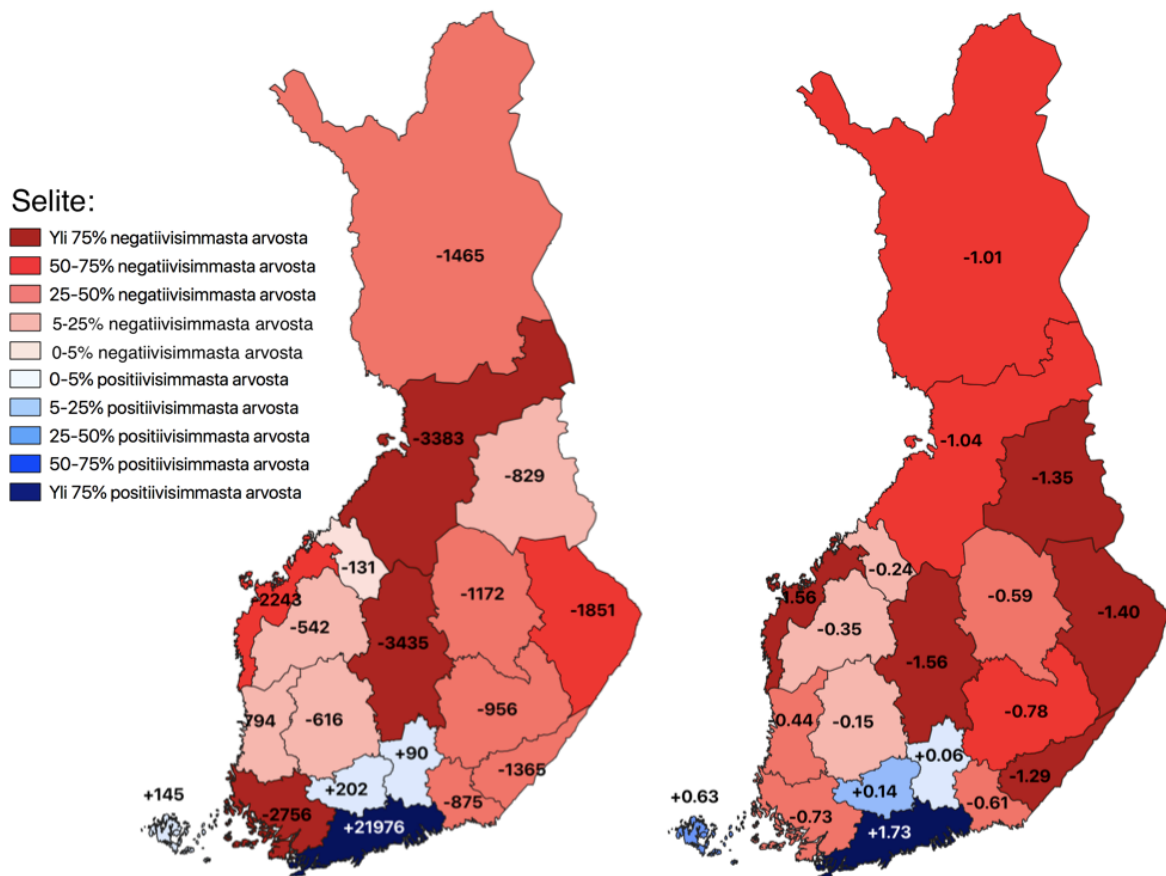
4.2.2 Nuoret aikuiset (25-34 vuotiaat) muuttajat

Nuorten aikuisten (25-34 vuotiaat) muuttoalttius on nuorten tavoin korkea. Ikäryhmässä on paljon vastavalmistuneita, perheen perustamis- tai laajenemisvaiheessa olevia ja työmarkkinoille siirtyviä. Siirtymävaiheisiin liittyy usein muuttoa alueiden sisällä tai välillä. Hieman yli neljännes (27 %) kaikista yli maakuntarajojen muuttaneista henkilöistä oli iältään 25-34 vuotiaita vuosina 2010-2017. Nuoria aikuisia voi pitää yhtenä tärkeimpänä muuttajaryhmänä alueiden tulevan kehityksen kannalta, sillä tähän ikäluokkaan kuuluvista merkittävä osa työllisiä. Vuosien 2010-2017 aikana muuttaneista nuorista aikuisista 69,7 prosenttia oli työllisiä (Tilastokeskus, muuttaneiden taustatiedot). On kuitenkin huomionarvoista, että kyseinen arvo käsittää kaikki tehdyt muutot, eikä vain maakuntarajat ylittävät muutot. Nuoria aikuisten merkittävyyttä muuttajina lisää se, että heitä vanhemmissa ikäryhmissä muuttoalttiudet laskevat voimakkaasti, jonka johdosta nuorten aikuisten tekemät muuttopäätökset ovat suhteellisen pysyviä. Nuorten aikuisten ikäryhmä on tärkeä alueiden

väestönkehityksen kannalta, sillä kaksi kolmesta (63 %) syntyneistä syntyy tähän ikäluokkaan kuuluville äideille (Tilastokeskus: Statfin, Elävänä syntyneet sukupuolen ja äidin iän (5-v.) mukaan). Nuorista aikuisista saadut muuttovoitot tuovat siis alueelle eräänlaisen kaksoishyödyn väestönkehityksen näkökulmasta: alueen väkiluku kasvaa muuttovoittojen ansiosta ja alueelle muuttaneet lisäävät alueen syntyneiden määrää.

Kartassa 17 on kuvattu nuorten aikuisten absoluuttista ja suhteellista muuttoliikettä vuosien 2010-2017 aikana. Määrällisesti ylivoimaisesti suurimmat muuttovoitot nuorista aikuisista sai Uusimaa, joka sai yli 21 000 henkilöä muuttovoittoa 25-34 vuotiasta muuttajista vuosien 2010-2017 aikana. Uudenmaan lisäksi ainoastaan Ahvenanmaa, Kanta-Häme ja Päijät-Häme saivat muuttovoittoja nuorten aikuisten ryhmästä, mutta muuttovoittojen määrät olivat kohtuullisen vähäisiä Uuteenmaahan verrattuna. Muut suuret yliopistomaakunnat kärsivät taas suurimmat muuttotappiot nuorten aikuisten ryhmästä, etenkin Keski-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan kärsimät muuttotappiot olivat erittäin suuria. Pirkanmaa poikkeaa muista suurista yliopistomaakunnista muuttotappioiden maltillisuuden johdosta.

Myös pienemmät yliopistomaakunnat kärsivät suuria muuttotappiota nuorten aikuisten ryhmästä; jokainen tämän ryhmän maakunnista kärsi yli 1000 henkilöä muuttotappiota (Pohjanmaa yli 2 000 henkilöä) vuosien 2010-2017 aikana. Muuttotappiot olivat määrällisesti maltillisimpiä maakunnissa, joissa ei ole merkittävää korkeakoulutustoimintaa. Todennäköinen syy muuttovoittojen ja tappioiden jakauman takana on muutto pois koulutuspaikkakunnalta maakuntaan, jossa muuttaja on työllistynyt tai johon hän ajattelee työllistyvänsä tulevaisuudessa. Tämä selittää pitkälti sitä, miksi muuttotappiot ovat suuria maakunnissa, joissa on merkittävää korkeakoulutustoimintaa ja miksi muuttotappiot jäävät vähäisiksi maakunnissa, joista puuttuu merkittävä korkeakoulutustoiminta.

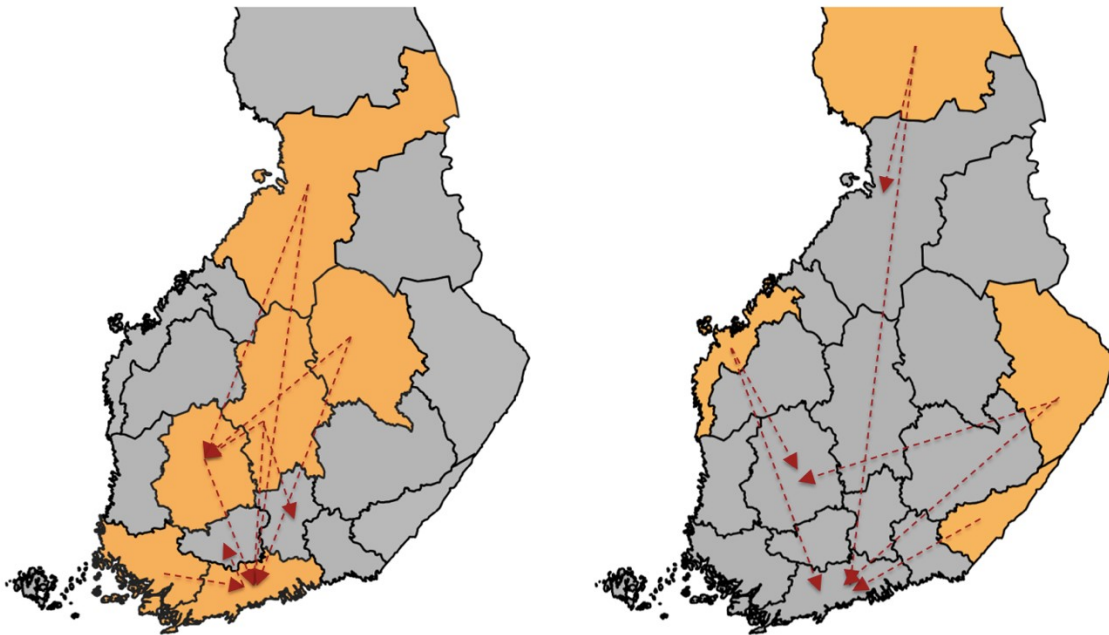

Kartta 17 Nuorten aikuisten (25-34 vuotiaat) nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäkilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana

Uudenmaan muuttovoitot nuorista aikuisista ovat suurimmat myös keskiikäkilukuun suhteutettuna. Uusimaa sai keskiikäkilukuun suhteutettunakin yli kymmenenkertaisen määrän muuttovoittoja Kanta-Hämeeseen verrattuna, joka sai Uudenmaan jälkeen suurimmat muuttovoitot Manner-Suomesta. Keski-Suomi kärsi keskiikäkilukuun suhteutettuna suurimmat muuttotappiot. Asukaslukuun suhteutettuna pienet yliopistomaakunnat kärsivät pääsääntöisesti suurempia muuttotappiota kuin suuret yliopistomaakunnat. Muiden maakuntien ryhmässä muuttotappiot olivat pääsääntöisesti maltillisia lukuun ottamatta Kainuuta, joka kärsi nuorten aikuisten ryhmässä väkilukuun suhteutettuna yhdet koko maan suurimmista muuttotappiosta.

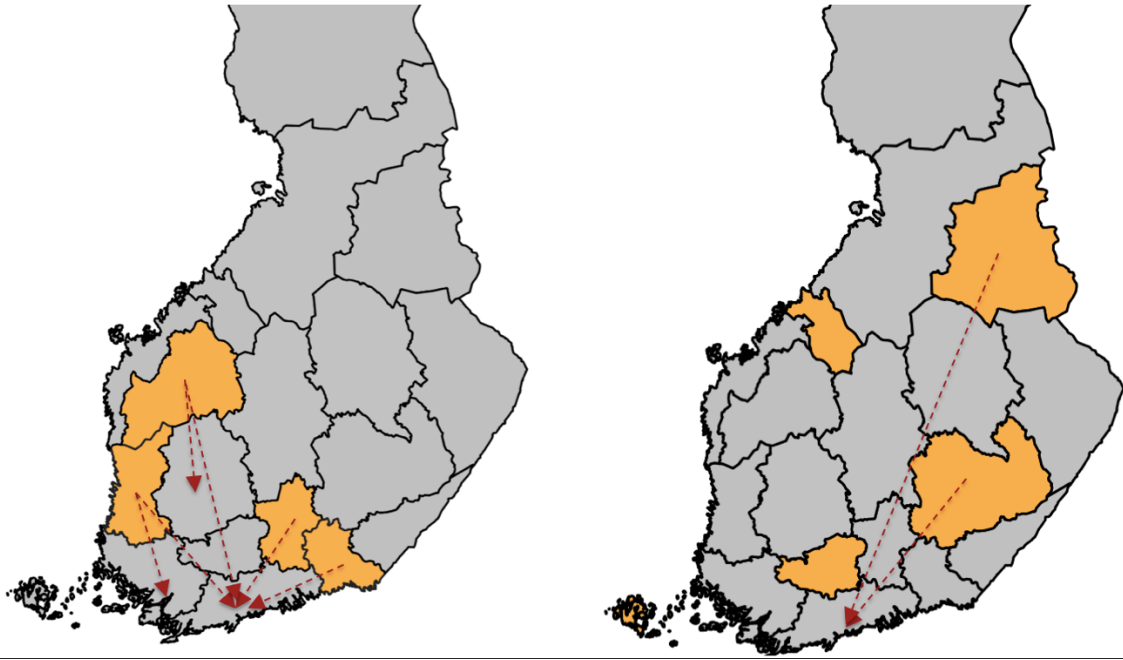
Suurten yliopistomaakuntien ryhmässä kaikki suuret yliopistomaakunnat kärsivät muuttotappiota Uudellemaalle. Uudellemaalle kärsityt muuttotappiot ovat erittäin suuria, Pirkanmaa kärsii yli 4 000 henkilöä muuttotappiota, Varsinais-Suomi yli 3 000 henkilöä ja Pohjois-Pohjanmaa ja Keski-Suomi yli 2 500 henkilöä. Tämän lisäksi Pohjois-Savo, Pohjois-Pohjanmaa ja Keski-Suomi kärsivät muuttotappiota nuorten aikuisten ryhmässä

muuttotappiota Pirkanmaalle, mutta muuttotappiot ovat huomattavasti maltillisempia kuin Uudellemaalle kärsityt muuttotappiot. Uusimaa kärsi 216 nuorta aikuista muuttotappiota Kanta-Hämeelle, ja Keski-Suomi 239 henkilöä Päijät-Hämeelle. Pienten yliopistomaakuntien ryhmässä muuttotappiot kohdistuvat samankaltaisesti kuin suurten yliopistomaakuntien ryhmässä. Kaikki pienet yliopistomaakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle (kaikki Lappia lukuun ottamatta yli 1 000 henkilöä vuosien 2010-2017 aikana). Tämän lisäksi Pohjanmaa ja Pohjois-Karjala kärsivät merkittäviä muuttotappiota Pirkanmaalle, kun taas Lappi kärsii merkittäviä muuttotappioita Pohjois-Pohjanmaalle.

Kartta 18 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 25-34 vuotiaiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).

Myös lähes kaikki muut maakunnat -ryhmän maakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle. Poikkeuksena on vain Ahvenanmaa, Kanta-Häme ja Keski-Pohjanmaa, jotka eivät kärsineet yli 200 nuoren aikuisen muuttotappioita yhdellekään maakunnalle. Muiden maakuntien ryhmässä nuorten aikuisten muuttotappiot olivat huomattavasti maltillisempia kuin yliopistomaakunnissa. Uudellemaalle kärsittyjen muuttotappioiden lisäksi Satakunta kärsi merkittäviä muuttotappiota Varsinais-Suomelle ja Etelä-Pohjanmaa Pirkanmaalle. Muiden maakuntien maltillisia muuttotappiota nuorten aikuisten ryhmässä selittänee merkittävän korkeakoulutustoiminnan puuttuminen, jonka johdosta muuttotappiot painottuvat etenkin nuorten ryhmään, kun taas alueelle jääneet nuoret aikuiset ovat todennäköisemmin jo työllistyneet ja asettuneet alueelle, joka laskee merkittävästi heidän alttiutta muuttaa.

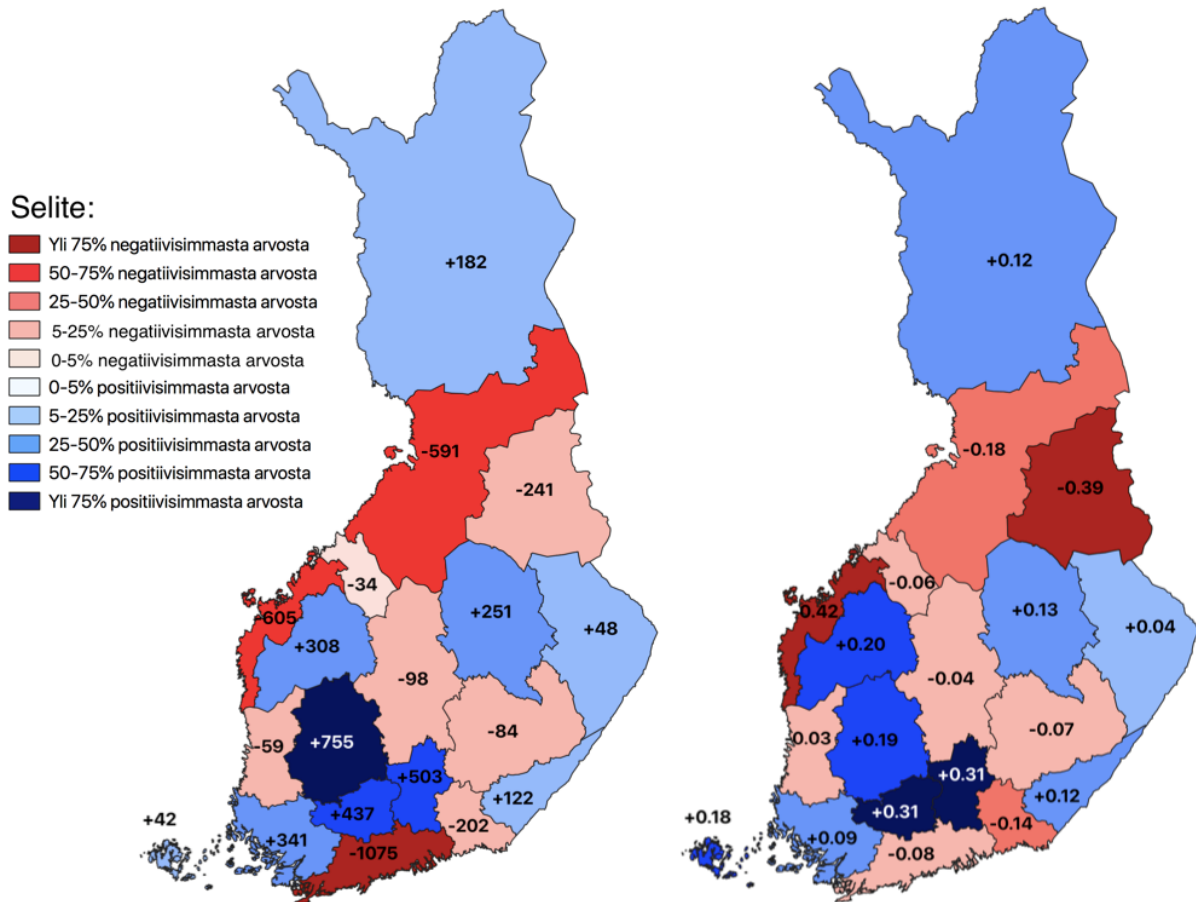
Kartta 19 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 25-34 vuotiaiden ryhmässä muissa maakunnissa.

Muiden maakuntien maltilliset muuttotappiot selittävät etenkin suurten yliopistomaakuntien suuria muuttotappiota Uudellemaalle: nämä maakunnat kärsivät myös nuorten ryhmässä merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle, mutta muista maakunnista saadut muuttovoitot riittivät nuorten ryhmässä (15-24 vuotiaat) joko kääntämään nettomuuton positiiviseksi tai vähemmän negatiiviseksi. Koska nuorten aikuisten ikäryhmässä yliopistomaakunnat eivät saa suuria muuttovoittoja muusta maasta, jäävät Uudellemaalle kärsityt muuttotappiot erittäin suuriksi. Uudenmaan saamat muuttovoitot ovat erittäin suuria, ja koska tämän ikäryhmän muuttoliike on erittäin merkityksellistä maakunnan tulevan kehityksen kannalta, vahvistuu Uudenmaan suhteellinen asema voimakkaasti muuhun maahan nähden nuorten aikuisten muuttoliikkeen johdosta.

4.2.3 35-49 vuotiaiden henkilöiden muuttoliike

35-49 vuotiaiden ikäryhmässä muuttoalttiudet laskevat merkittävästi nuoriin ja nuoriin aikuisiin verrattuna. Aikuisväestöstä (35-49 vuotiaista) merkittävä osa kuuluvista on ”asettunut paikalleen” eli työpaikka, perhe, sosiaaliset suhteet ja mahdollinen omistusasunto sitovat henkilöitä asuinpaikkakunnalleen. Tämä nostaa muuttamiseen liittyvää kynnystä ja muuttamisen aiheuttamia vaihtoehtokustannuksia. Noin joka kymmenes (11 %) kaikista yli maakuntarajojen muuttaneista henkilöistä oli 35-49 vuotiaita vuosien 2010-2017 aikana. Alla

olevassa kartassa on kuvattu 35-49 vuotiaiden nettomuuttojen määrää absoluuttisina määrinä (vas.) ja suhteessa keskväkiluvun 1 000 asukasta kohden (oik.) vuosien 2010-2017 aikana.

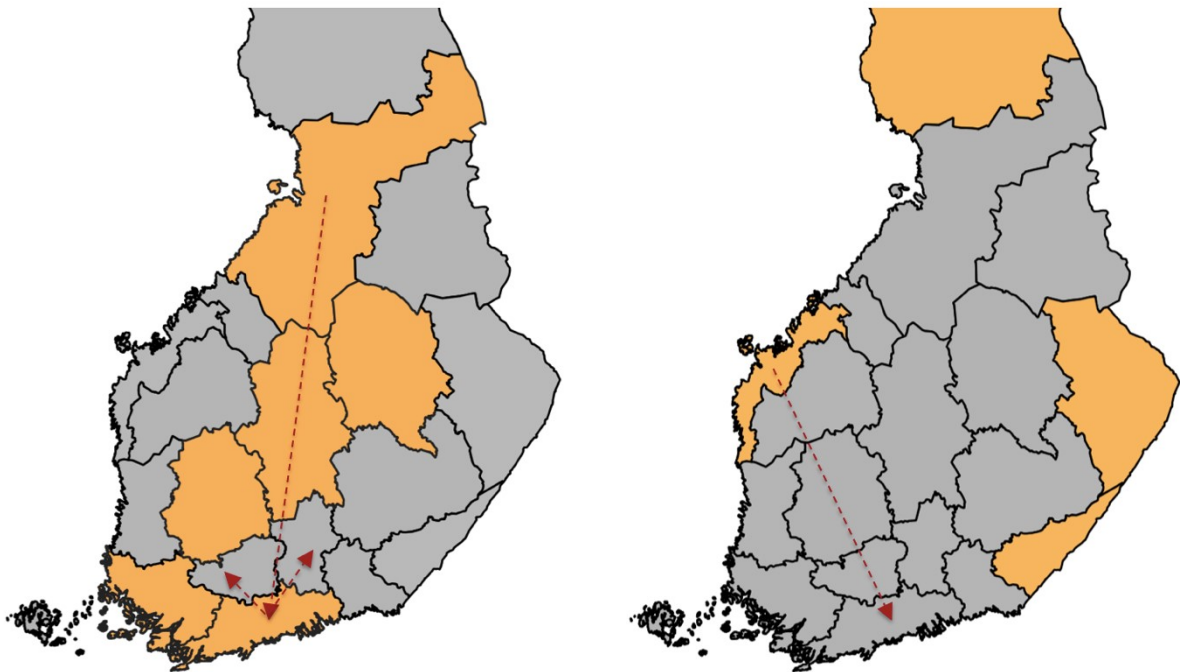

Kartta 20 35-49 vuotiaiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskväkilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana

35-49 vuotiaiden muuttoliike poikkeaa nuorten ja nuorten aikuisten muuttoliikkeestä. Useimmat maakunnat saavat muuttovoittoa 35-49 vuotiaiden muuttoliikkeestä toisin kuin nuorista ja nuorista aikuisista, joiden muutto keskittyy vahvasti vain muutamaan maakuntaan. Merkittävin ero nuorempien ikäluokkien muuttoliikkeeseen on Uudenmaan karsimat muuttotappiot 35-49 vuotiaiden muuttoliikkeestä. Uusimaa kärsi määrällisesti kaikista maakunnista merkittävimmät muuttotappiot 35-49 vuotiaiden ryhmässä. On kuitenkin huomion arvoista, että Uudenmaan muuttotappiot tässä ikäryhmässä jäävät kuitenkin vähäisiksi verrattuna 15-34 vuotiaista saatuihin muuttovoittoihin. Pirkanmaa sai määrällisesti suurimmat muuttovoitot kaikista maakunnista 35-49 vuotiaiden muuttajien ryhmässä. Muiden suurten yliopistomaakuntien välillä on hajontaa, mutta Varsinais-Suomi ja Pohjois-Savo saavat

kohtuullisia muuttovoittoja, kun taas Keski-Suomi ja etenkin Pohjois-Pohjanmaa kärsivät muuttotappiota 35-49 vuotiaiden ryhmässä.

Pienemmät yliopistomaakunnat poikkeavat myös toisistaan: Pohjanmaa kärsii suuria muuttotappiota, kun taas muut pienet yliopistomaakunnat saavat pieniä muuttovoittoja. Myös muiden maakuntienkin välillä on hajontaa, etenkin Kainuu ja Kymenlaakso kärsivät merkittäviä muuttotappiota, kun taas Hämeen maakunnat saavat merkittäviä muuttovoittoja. Asukaslukuun suhteutettuna Päijät- ja Kanta-Hämeen saamat muuttovoitot ovat koko maan suurimmat, mutta myös Pirkanmaan, Etelä-Pohjanmaan ja Ahvenanmaan muuttovoitot ovat merkittäviä asukaslukuun suhteutettuna. Uudenmaan muuttotappiot jäävät maltilliseksi asukaslukuun suhteutettuna. Asukaslukuun suhteutettuna suurimmat muuttotappiot kärsivät Pohjanmaa ja Kainuu.

Kartta 21 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 35-49 vuotiaiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).

Vain harva maakunta kärsi toiselle maakunnalle yli 200 henkilöä muuttotappiota 35-49 vuotiaiden ryhmässä vuosien 2010-2017 aikana. Taustalla on ikäluokan alhainen muuttoalttius. Uusimaa sai merkittäviä muuttovoittoja Pohjanmaalta ja Pohjois-Pohjanmaalta (molemmista

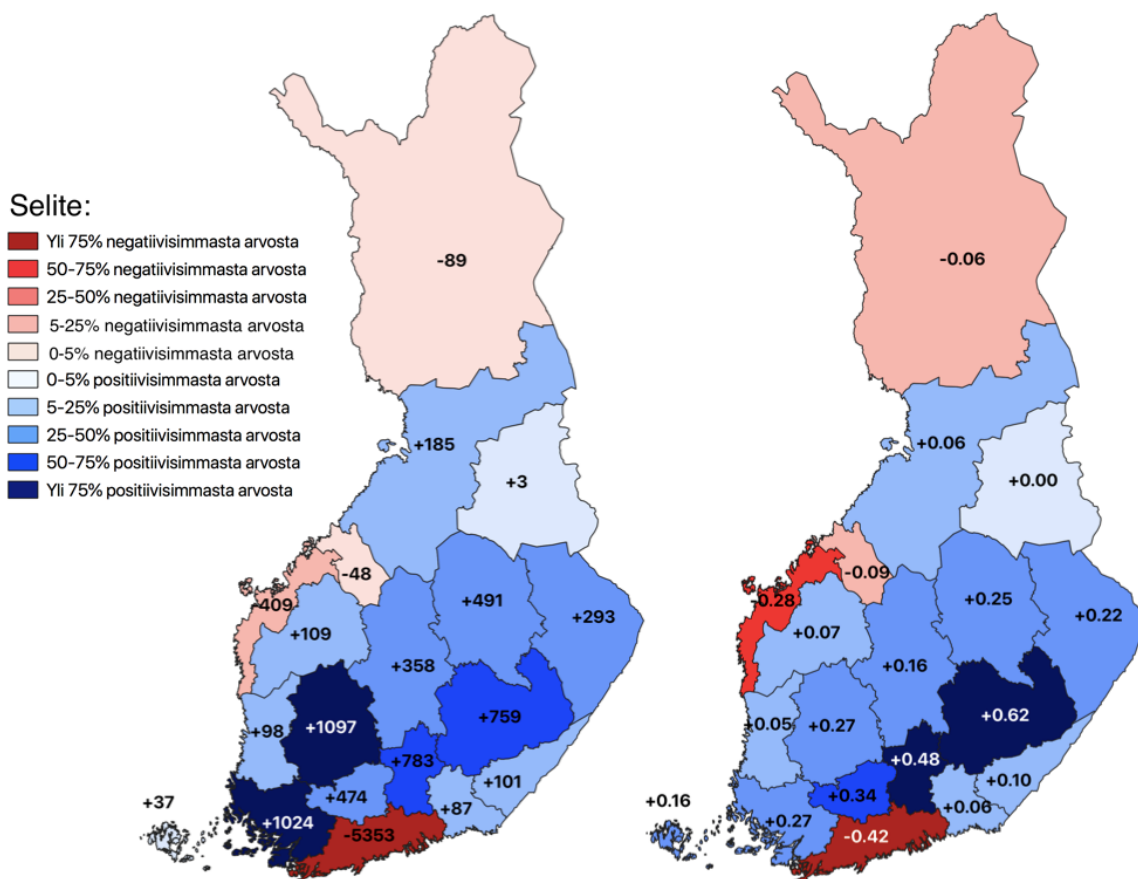
hieman yli 200 henkilöä), mutta kärsi suurempia muuttotappioita Kanta-Hämeelle ja Päijät-Hämeelle. Uusimaa kärsi Kanta-Hämeelle lähes 800 henkilöä muuttotappiota ja Päijät-Hämeelle lähes 500 henkilöä muuttotappiota vuosien 2010-2017 aikana 35-49 vuotiaiden ikäryhmässä. Uudenmaan muuttotappiota Hämeille saattaa selittää sekä Kanta-Hämeen, että Päijät-Hämeen keskuskaupunkien (Hämeenlinna ja Lahti) hyvä saavutettavuus suhteessa Uuteenmaahan, joka mahdollistaa pendelöinnin Lahdesta ja Hämeenlinnasta Uudellemaalle. Yksikään muu maakunta ei kärsinyt yksittäiselle maakunnalle yli 200 henkilöä muuttotappiota 35-49 vuotiaiden ryhmässä vuosien 2010-2017 aikana.

4.2.4 50-64 vuotiaiden henkilöiden muuttoliike

Muuttoalttiudet laskevat entisestään 50-64 vuotiaiden ikäluokassa. Muuttoalttiutta alentaa muuton kasvavat vaihtoehtokustannukset työuran loppuvaiheessa, sillä muutosta ajan kanssa saatava hyöty jää vähäiseksi. Koulutuksen perässä tehtävien muuttojen määrä jää marginaaliseksi 50-64 vuotiaiden ryhmässä, joka supistaa kyseisen ikäluokan osuutta muuttovirroista entisestään. Lisäksi matalaan muuttoalttiuteen vaikuttavat esimerkiksi sosiaaliset suhteet ja omistusasuminen, jotka sitovat 50-64 vuotiaista asuinmaakuntaansa. 50-64 vuotiaiden osuus kaikista maakuntarajojen yli muuttaneista onkin vain 9 prosenttia. Kartassa 22. on kuvattu 50-64 vuotiaiden nettomuuttoa vuosien 2010-2017 aikana. Vasemmalla olevassa kartassa on kuvattu nettomuuton absoluuttisia määriä, ja oikealla olevassa kartassa on kuvattu nettomuuttoa suhteessa keskiväkiluvun 1 000 asukkaaseen.

50-64 vuotiaiden ikäryhmän muuttoliike poikkeaa voimakkaasti etenkin 15-34 vuotiaiden muuttoliikkeestä: yhteensä 15 maakuntaa saa muuttovoittoa 50-64 vuotiaiden muuttoliikkeestä, verrattuna neljään maakuntaan, jotka saivat muuttovoittoa 15-34 vuotiaiden muuttoliikkeestä. Useimpien maakuntien saamat muuttovoitot perustuvat etenkin Uudenmaan kärsimiin muuttotappioihin 50-64 vuotiaiden ikäryhmässä: Uusimaa kärsi yhteensä hieman yli 5 000 henkilöä muuttotappiota tästä ikäryhmästä vuosien 2010-2017 aikana. Vaikka Uudenmaan kärsimät muuttotappiot ovat määrällisesti merkittäviä, jäävät muuttotappiot huomattavasti maltillisemmiksi kuin muuttovoitot nuorista ja nuorista aikuisista (joista Uusimaa sai yli 47 000 henkilöä muuttovoittoa vuosien 2010-2017 aikana). Uudenmaan lisäksi Pohjanmaa kärsi muuttotappiota. Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi saivat määrällisesti

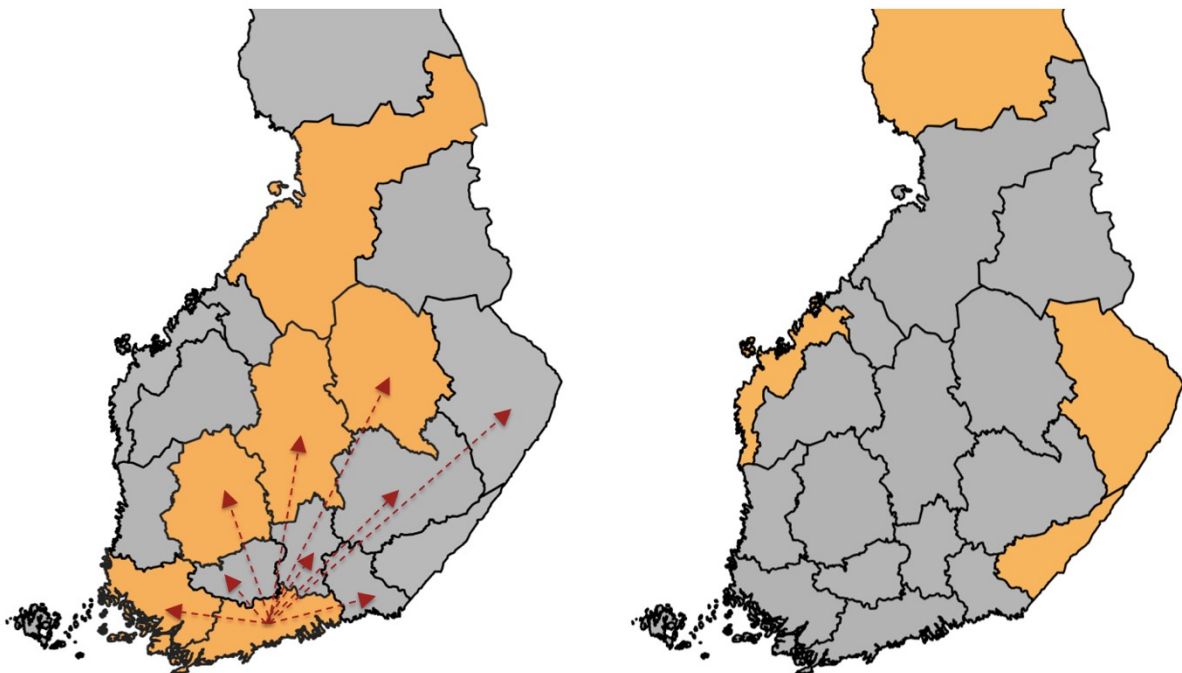
eniten muuttovoittoa. Lisäksi Päijät-Häme ja Etelä-Savo saivat merkittäviä muuttovoittoja 50-64 vuotiaiden ikäryhmästä.

Kartta 22 50-64 vuotiaiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskväkilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana

Keskväkilukuun suhteutettuna Etelä-Savo ja Päijät-Häme saivat suurimmat muuttovoitot 50-64 vuotiaiden ikäryhmistä. Lisäksi Kanta-Hämeen muuttovoitot kasvavat keskväkilukuun suhteutettuna Varsinais-Suomea ja Pirkanmaata suuremmiksi. Keskväkilukuun suhteutettuna Uudenmaan ja Pohjanmaan muuttotappiot ovat koko maan suurimmat. Suurista yliopistomaakunnista Pohjois-Savon ja pienistä yliopistomaakunnista Pohjois-Karjalan saamat keskväkilukuun suhteutetut muuttovoitot ovat lähes yhtä suuria kuin Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen saamat keskväkilukuun suhteutetut muuttovoitot 50-64 vuotiaiden ryhmistä. Merkittävät muuttovoitot painottuvat pääsääntöisesti joko suuriin yliopistomaakuntiin (Uttamaata lukuun ottamatta) tai muihin maakuntiin, jotka sijaitsevat Uudenmaan vaikutusalueella (poikkeuksena Etelä-Savo). Suurin osa muista maakunnista saa vain hyvin vähäisiä muuttovoittoja myös 50-64 vuotiaiden ryhmästä.

Alla on kuvattu merkittävien (> 200 henkilöä) muuttotappioiden alueellista kohdentumista 50-64 vuotiaiden ikäryhmässä vuosien 2010-2017 aikana. Kaikista maakunnista ainoastaan Uusimaa kärsi merkittäviä muuttotappiota yksittäisille maakunnille. Uusimaa kärsi määrällisesti suurimmat muuttotappiot Hämeille, Varsinais-Suomelle ja Etelä-Savolle, joille Uusimaa kärsi yli 600 henkilöä muuttotappiota vuosien 2010-2017 aikana. Tämän lisäksi Uusimaa kärsi yli 200 henkilöä muuttotappiota Pirkanmaalle, Keski-Suomelle, Pohjois-Savolle sekä Kymenlaaksolle. Uusimaa kärsi yli 100 henkilöä muuttotappiota myös Etelä-Karjalalle, Etelä-Pohjanmaalle, Lapille sekä Satakunnalle vuosien 2010-2017 aikana 50-64 vuotiaiden muuttajien ryhmissä.

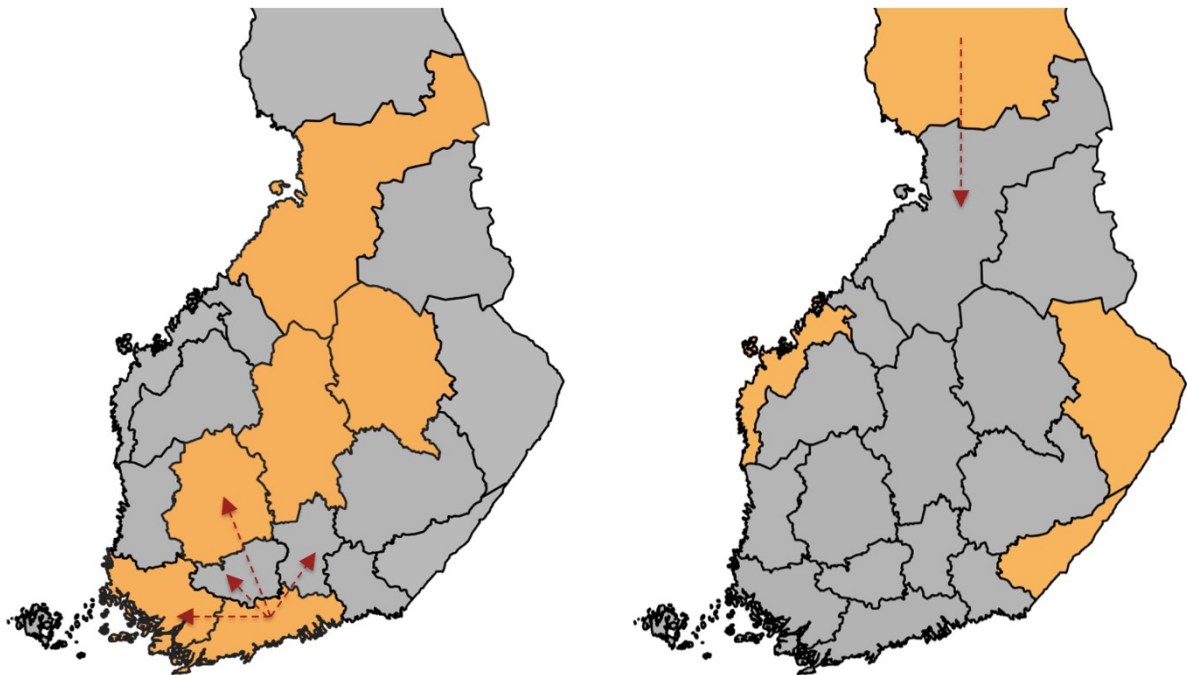

Kartta 23 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen 50-64 vuotiaiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).

50-64 vuotiaiden muuttoliikkeen ikäryhmän tarkastelun perusteella voidaan päätellä, että Uudeltamaalta suuntautuu paluumuuttoa muihin maakuntiin. Paluumuutto kohdistuu kuitenkin pääsääntöisesti vain läheisiin naapurimaakuntiin tai muihin suuriin yliopistomaakuntiin, sijainniltaan Uudeltamaasta syrjäisempiin maakuntiin ei kohdistu merkittävää muuttoa Uudeltamaalta 50-64 vuotiaiden ryhmästä, vaikka Uusimaa saakin näistäkin maakunnista merkittäviä muuttovoittoja 15-34 vuotiaiden ryhmässä. Vaikka Uudeltamaalta saadut muuttovoitot ovat merkittäviä pienien maakuntien näkökulmasta, jää paluumuuton merkitys vähäiseksi verrattuna muuttotappioihin nuorista ja nuorista aikuisista.

Väkilukuun suhteutettuna suurimmat muuttovoitot kohdistuvat Hämeisiin. Uudenmaan kärsimät muuttotappiot yli 65 vuotiaiden ryhmässä ovat kuitenkin väkilukuun suhteutettuna maltillisia. Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen samat muuttovoitot pysyvät kohtuullisen merkittävänä myös väkilukuun suhteutettuna. Suhteessa väkilukuun Kainuun ja Lapin kärsimät muuttotappiot yli 65 vuotiaiden ryhmästä ovat kaikista maakunnista suurimmat, joka voi kuitenkin etenkin Kainuun osalta osin selittyä muuta maata selvästi vanhemmalla väestörakenteella. Kainuun merkittävät muuttotappiot yli 65 vuotiaista ovat mielenkiintoisia suhteessa 50-64 vuotiaisiin, joiden ryhmässä Kainuu sai (hyvin vähäisiä) muuttovoittoja. Mielenkiintoinen kysymys onkin, tapahtuuko Kainuun kaltaisesta harvaan asutusta maakunnasta ikäihmisten muutttoa lähemmäs palveluita.

Kartta 25 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen yli 65 vuotiaiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).

Johtuen muuttojen määrän vähäisyydestä 65 vuotiaiden ryhmässä, useimmat maakunnat eivät kärsi merkittäviä (yli 200 henkilöä vuosien 2010-2017 aikana) muuttotappiota yksittäisille maakunnille. Ainoastaan Uusimaa ja Lappi kärsivät tätä suurempia muuttotappiota yksittäisille maakunnille vuosien 2010-2017 aikana. Uusimaa kärsi merkittäviä muuttotappiota yli 65 vuotiaiden ryhmässä läheisille maakunnille, Kanta- ja Päijät-Hämeelle, sekä suurille yliopistomaakunnille, Varsinais-Suomelle ja Pirkanmaalle. Lapin maakunta taas kärsii

merkittäviä muuttotappiota Pohjois-Pohjanmaalle yli 65 vuotiaiden ryhmässä. Lappi on Uudenmaan lisäksi ainut maakunta, joka kärsi yli 200 henkilöä muuttotappiota toiselle maakunnalle vuosien 2010-2017 aikana.

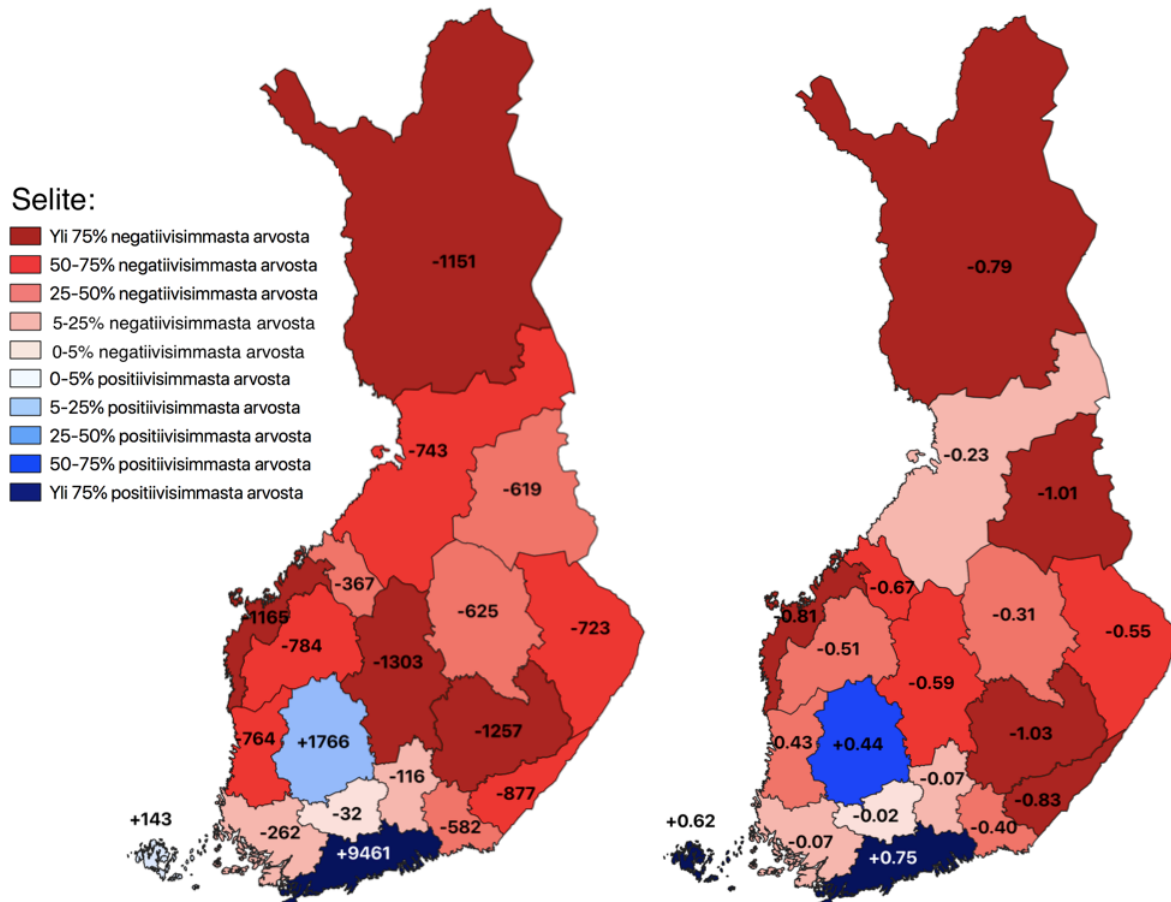
Vaikka muuttoliike on kohtuullisen vähäistä yli 65 vuotiaiden ryhmässä, löytyy ryhmästä mielenkiintoista alueellista vaihtelua maakuntien välillä. Uudenmaan vetovoimaisuus näyttäytyy heikkona kaikissa yli 35 vuotiaiden ikäluokissa, joita tutkimuksessa tarkasteltiin. Uudenmaan muuttotappiot yli 65 vuotiaiden ryhmässä jäävät kuitenkin huomattavasti maltillisemmiksi kuin 50-64 vuotiaiden ryhmässä, ja kohdistuvat vastaavasti lähellä oleviin maakuntiin, etenkin Hämeisiin sekä Pirkanmaalle ja Varsinais-Suomeen. Kainuun ja Lapin kärsimät muuttotappiot yli 65 vuotiaiden ryhmässä ovat mielenkiintoisia; suhteessa väkilukuun nämä tappiot ovat merkittävimmät yli 35 vuotiaiden ikäryhmistä. Selityksenä tähän voi mahdollisesti olla esimerkiksi muutto lyhyempien välimatkojen ja kattavampien palveluiden alueelle. On myös hyvä huomioida, että yli 65 vuotiaiden muuttoliikkeen vaikutus alueen kehitykseen poikkeaa nuoremmista ikäryhmistä: muuttovoitot yli 65 vuotiaista heikentävät alueen huoltosuhteita, ja koska tässä iässä tulot laskevat ja tarve etenkin sosiaali- ja terveyspalveluille kasvaa, jää muuttovoittojen vaikutus aluetalouteen vähemmän positiiviseksi kuin työikäisissä ikäryhmissä.

4.3 Muuttoliike koulutuksen mukaan

4.2.3 Alempien korkea-asteen tutkintojen suorittaneet muuttajat

Kartassa 26 on kuvattu maakunnittain alempien korkea-asteen tutkintojen suorittaneiden nettomuuttoa maan sisäisestä muuttoliikkeestä vuosien 2010-2017 aikana. Arvo pitää sisällään kaikki alimman ja alemman korkea-asteen tutkinnon suorittaneet. Vain viisi maakuntaa sai muuttovoittoja korkea-asteen suorittaneista muuttajista. Uusimaa sai määrällisesti suurimmat muuttovoitot alemman korkea-asteen suorittaneista, yhteensä lähes 9 500 henkilöä vuosien 2010-2017 aikana. Uudenmaan lisäksi myös Pirkanmaa ja Ahvenanmaa saivat muuttovoittoja alemman korkea-asteen s. Asukaslukuun suhteutettuna Uudenmaan muuttovoitot olivat Manner-Suomen suurimpia. Suurimmat muuttotappiot kärsivät Keski-Suomi, Etelä-Savo,

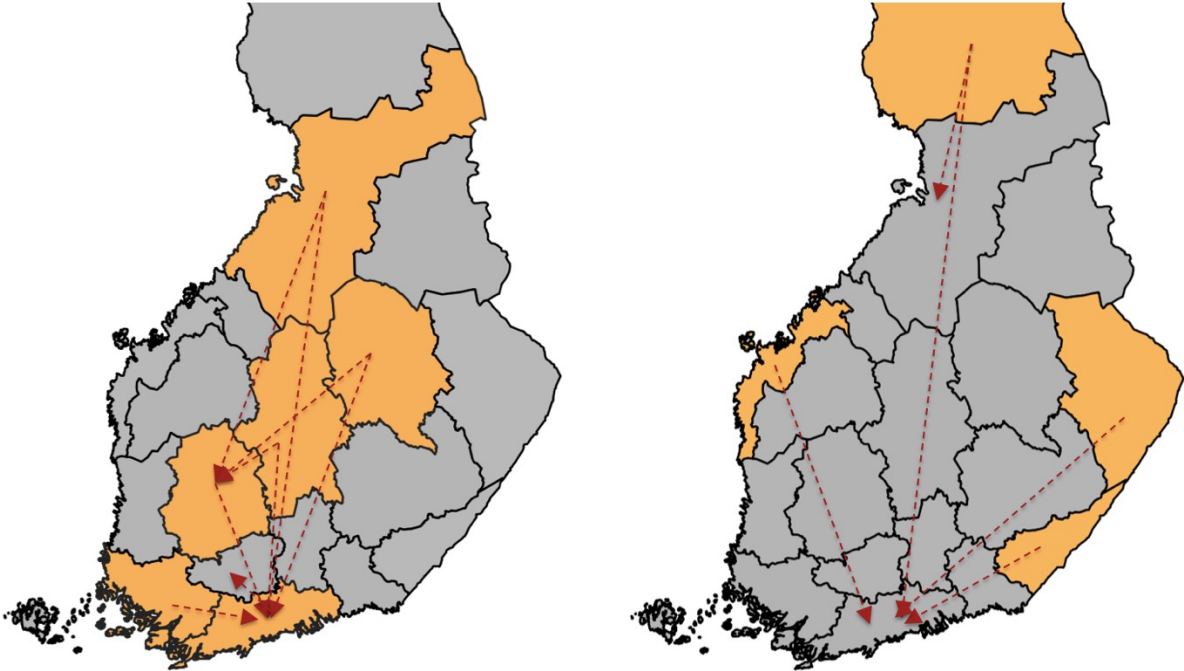
Pohjanmaa sekä Lappi, jotka kaikki kärsivät yli 1 000 henkilöä muuttotappiota vuosien 2010-2017 aikana.

Kartta 26 Alemman korkea-asteen suorittaneiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskiikäilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana

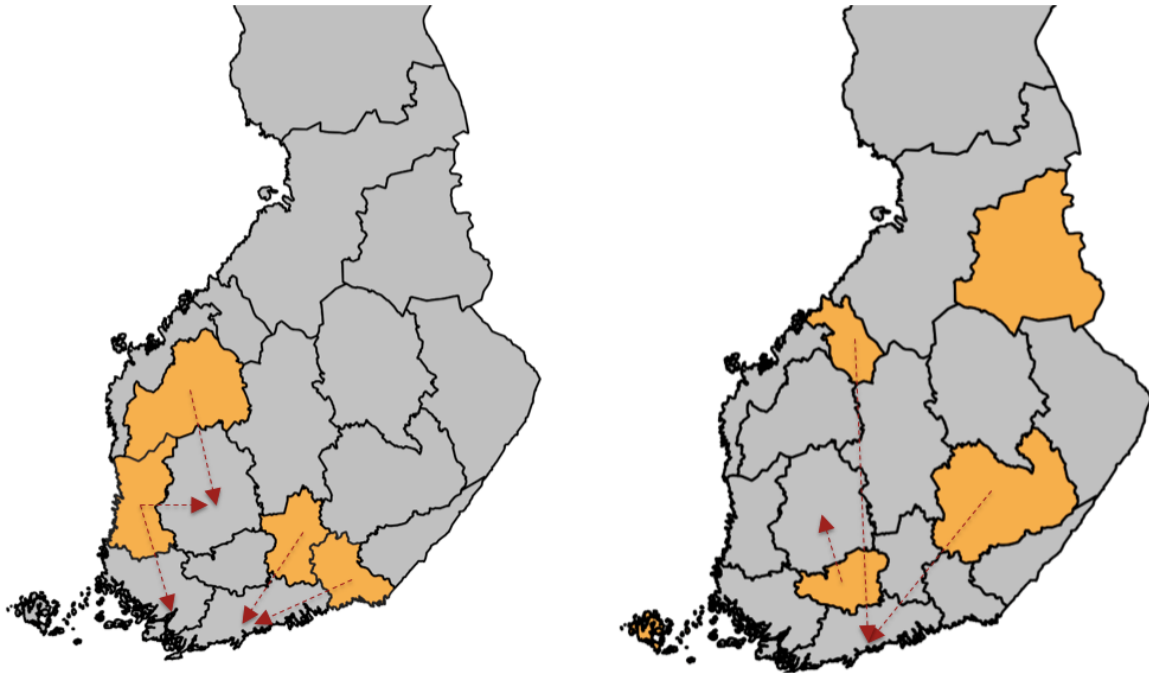
Kaikki suuret yliopistomaakunnat kärsivät erittäin suuria muuttotappiota alemman korkea-asteen suorittaneiden ryhmässä Uudellemaalle. Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa kärsivät Uudellemaalle suurimmat muuttotappiot kaikista maakunnista. Uudenmaan lisäksi suurista yliopistomaakunnista vain Pirkanmaa sai muista suurista yliopistomaakunnista merkittäviä muuttovoittoa alemman korkea-asteen suorittaneiden ryhmässä. Pirkanmaa sai merkittäviä muuttovoittoa Pohjois-Pohjanmaalta, Pohjois-Savosta ja Keski-Suomesta. Suurista yliopistomaakunnista vain Uusimaa kärsi muuttotappioita suurten yliopistomaakuntien ulkopuolelle; 616 henkilöä muuttotappiota Kanta-Hämeelle. Pienempien yliopistomaakuntien muuttotappiot kohdentuivat vastaavasti kuin suurissa yliopistomaakunnissa. Kaikki pienemmät yliopistomaakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle korkeakoulutettujen ryhmässä. Tämän lisäksi Lappi kärsi merkittäviä muuttotappioita Pohjois-Pohjanmaalle. Lapin

Pohjois-Pohjanmaalle kärsimät muuttotappiot olivat merkittävästi suuremmat kuin Uudellemaalle kärsityt muuttotappiot. Pienet yliopistomaakunnat eivät kärsineet muille maakunnille merkittäviä muuttotappiota.

Kartta 27 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen alemman korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).

Muiden maakuntien ryhmässä alemman korkeakouluasteen suorittaneiden muuttotappiot kohdentuvat samalla tavoin kuin suurten ja pienten yliopistomaakuntien ryhmässä: muuttotappiot kohdistuvat joko Uudellemaalle tai Pirkanmaalle. Satakunta ei kärsinyt merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle, mutta kärsi merkittäviä muuttotappiota naapurimaakunnilleen Pirkanmaalle ja Varsinais-Suomelle. Kainuu taas ei kärsinyt merkittäviä muuttotappiota yhdellekään muulle maakunnalle kuin Uudellemaalle. Pirkanmaalle muuttotappioita kärsivät Etelä-Pohjanmaa, Satakunta ja Kanta-Häme. Kanta-Hämeen muuttotappiot ovat mielenkiintoiset, sillä Kanta-Häme sai merkittäviä muuttovoittoja Uudeltaamaalta ja kärsi muuttotappiota Pirkanmaalle alemman korkeakoulutusasteen ryhmästä: molempien alueiden saavutettavuus on samankaltainen Kanta-Hämeen näkökulmasta.

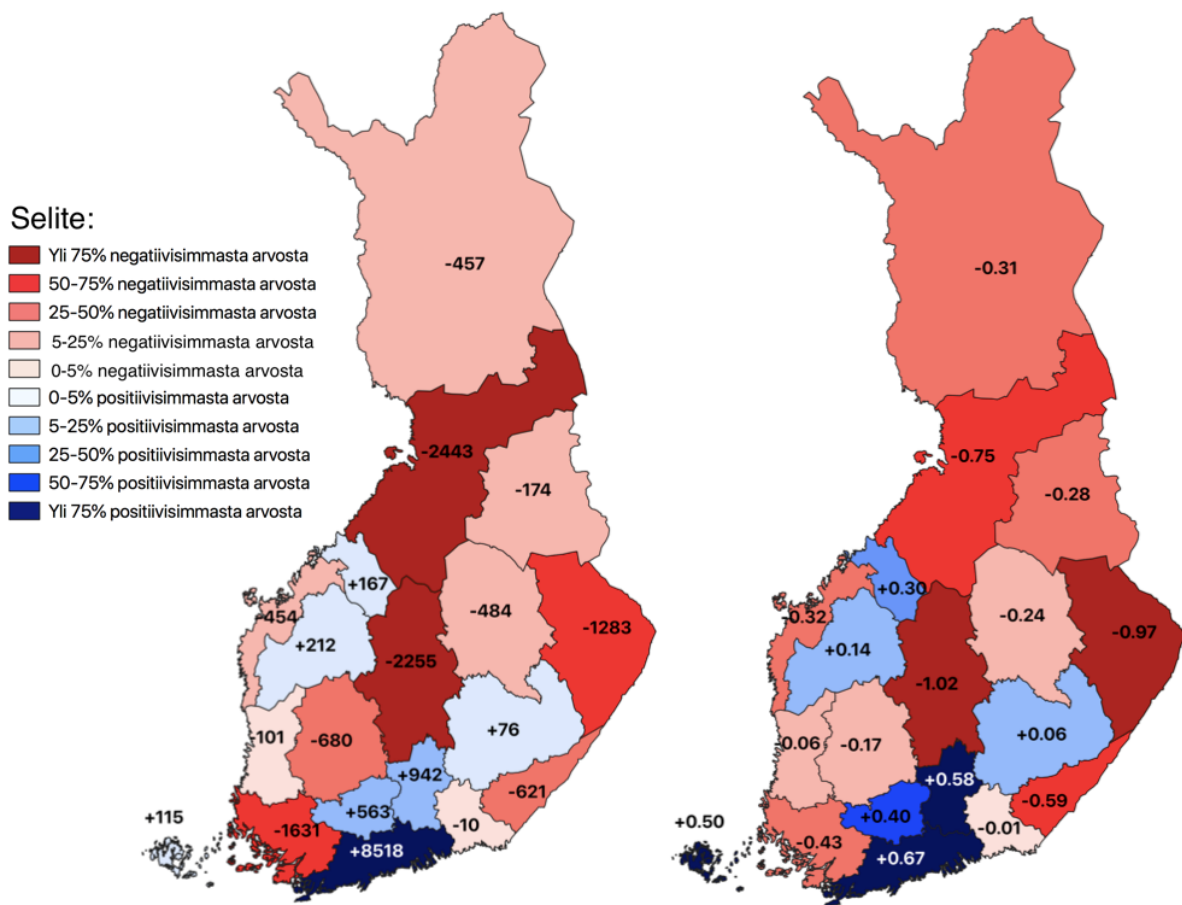
Kartta 28 Merkittävien (>200 henkilöä 2013-2016) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen alemman korkea-asteen suorittaneiden ryhmässä muissa maakunnissa.

Alemman korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden muuttovoitot painottuvat vahvasti Uudellemaalle tai Pirkanmaalle. Alemman korkeakouluasteen suorittaneiden muuttoliikkeen perusteella voidaan väittää, että korkeakoulutettujen paluumuutto on hyvin vähäistä, sillä yliopistomaakuntien kärsimät muuttotappiot olivat vähäisiä ja kohdistuivat lähinnä muutamaan maakuntaan. Uusimaa kärsi merkittäviä muuttotappiota ainoastaan Kanta-Hämeelle. Muuttoliike näyttääkin kohdistuvan opiskelupaikkakunnalta Uudellemaalle, tai Pirkanmaalle. Aihe vaatisi kuitenkin tarkempaa tutkimusta aineistolla, josta pystyy erottelamaan vastavalmistuneet korkeakoulutetut muista.

4.2.3 Ylemmän korkea-asteen suorittaneet muuttajat

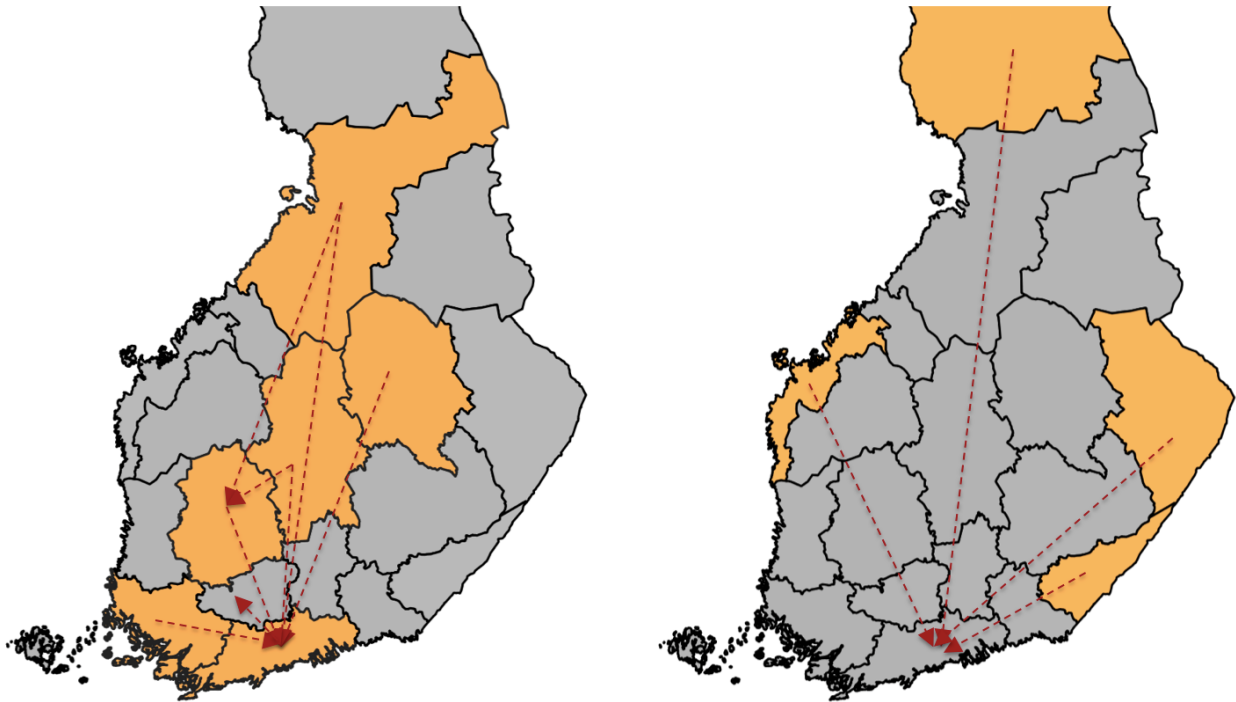
Kartassa 29. on kuvattu ylemmän korkea-asteen ja tutkijankoulutusasteen nettomuuttoa yhteensä vuosien 2010-2017 aikana Suomen maakunnissa. Ylemmän korkea-asteen suorittaneiden muuttoliike on erityisen tärkeää inhimillisen pääoman näkökulmasta: koulutettujen muutoilla on merkitystä aluetasolla niiden taloudelliseen kehitykseen sekä tutkimus- ja kehitystoiminnan kehittymiseen sekä yksilötasolla tulokehitykseen. Ylemmän korkea-asteen koulutuksen muuttajista muuttovoittoja saavien maakuntien määrä on selvästi suurempi verrattuna alemman korkea-asteen muuttajista saatuihin muuttovoittoihin. Seitsemän

maakuntaa sai muuttovoittoja ylemmän korkea-asteen suorittaneiden muuttoliikkeestä tämän ajanjakson aikana.

Kartta 29 Ylemmän korkea-asteen suorittaneiden nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana

Uusimaa sai määrällisesti selvästi eniten (8 518 henkilöä) muuttovoittoa ylemmän korkea-asteen suorittaneista muuttajista vuosien 2010-2017 aikana. Uudenmaan lisäksi Päijät-Hämeen ja Kanta-Hämeen saamat muuttovoitot ylemmän korkea-asteen suorittaneista olivat merkittäviä. Uudenmaan saamat muuttovoitot ylemmän korkea-asteen suorittaneista pysyivät suurimpina myös keskilukuun suhteutettuna. Suurimmat määrälliset muuttotappiot paikantuivat Pohjois-Pohjanmaan, Keski-Suomeen ja Varsinais-Suomeen. Myös Pirkanmaa kärsii muuttotappiota ylemmän korkea-asteen suorittaneiden ryhmässä, mitä voi pitää mielenkiintoisena, kun sitä vertaa alemman korkea-asteen muuttaneiden ryhmään, josta Pirkanmaa sai merkittäviä muuttovoittoja. Keskilukuun suhteutettuna Keski-Suomi ja Pohjois-Karjala kärsivät suurimmat muuttotappiot ylemmän korkea-asteen suorittaneista muuttajista vuosien 2010-2017 aikana.

Kartta 30 Merkittävien (>200 henkilöä 2010-2017) muuttotappioiden alueellinen kohdentuminen ylemmän korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden ryhmässä suurissa yliopistomaakunnissa (vas.) ja pienissä yliopistomaakunnissa (oik.).

Suurten yliopistomaakuntien ylemmän korkea-asteen muuttotappiot kohdistuvat kolmeen maakuntaan: kaikki suuret yliopistomaakunnat kärsivät merkittäviä muuttotappiota Uudellemaalle, ja Keski-Suomi sekä Pohjois-Pohjanmaa kärsivät lisäksi merkittäviä muuttotappiota Pirkanmaalle. Tämän lisäksi Uusimaa kärsi muuttotappiota ylemmän korkea-asteen suorittaneiden ryhmässä Kanta-Hämeelle. Pienempien yliopistomaakuntien ylemmän korkea-asteen merkittävät muuttotappiot kohdistuivat käytännössä vain Uudellemaalle. Pienemmät yliopistomaakunnat eivät kärsineet yhdellekään muulle maakunnalle merkittäviä muuttotappiota ylemmän korkea-asteen suorittaneiden ryhmässä. Muut maakunnat eivät kärsineet yhdellekään maakunnalle merkittäviä muuttotappiota; tämä perustuu pitkälti siihen, että näissä maakunnissa ei ole mahdollista opiskella merkittävästi ylemmän korkea-asteen tutkintoja. Ylemmän korkea-asteen suorittaneiden muuttovoitot painottuvat hyvin vahvasti Uudellemaalle, ja vähäisemmässä määrin Pirkanmaalle ja Kanta-Hämeeseen. Ylemmän korkea-asteen muuttajien ryhmässä ei ole havaittavissa merkittävää paluumuuttoa, sillä yksikään yliopistomaakunta ei menettänyt merkittäviä määriä muuttajia ei-yliopistomaakunnille lukuun ottamatta Kanta-Hämettä.

5. Johtopäätökset

Tulokset osiossa kuvattiin muuttoliikkeen suuntautumista alueiden välillä ja muuttojen vaikutusta eri tuloluokkiin, ikäryhmiin ja koulutusasteeseen kuuluvien ryhmien osalta. Tulosten perusteella voidaan todeta, että erityisesti Uusimaa saa merkittäviä määrällisiä muuttovoittoja sekä hyötyy muuttajien rakenteesta ikä-, koulutus- ja tulorakenteen perusteella. Muuttoliikkeestä ja muuttajista hyötyvät myös Pirkanmaa, Varsinais-Suomi, Pohjois-Pohjanmaa, Keski-Suomi ja Pohjois-Savo: nämä alueet saavat määrällistä muuttovoittoa ja hyötyvät osittain muuttajien rakenteesta, mutta samalla menettävät etenkin inhimillistä pääomaa korkeakoulutettujen muuttajien muodossa Uudellemaalle. Pirkanmaa on ainoa suuri yliopistomaakunta Uudenmaan lisäksi, joka sai muuttovoittoja useimmista muuttajaryhmistä ja myös muista suurista yliopistomaakunnista.

Pienemmät yliopistomaakunnat saivat muuttovoittoja lähinnä naapurimaakunnista, ja kärsivät useimmissa muuttajaryhmissä merkittäviä muuttotappiota suurille yliopistomaakunnille. Muuttotappioiden näkökulmasta heikoimmassa asemassa ovat ne maakunnat, joissa ei ole merkittävää korkeakoulutustoimintaa, sillä nämä maakunnat kärsivät suuria muuttotappiota suurille yliopistomaakunnille ja maantieteellisesti läheisille pienemmille yliopistomaakunnille. Samalla nämä maakunnat eivät saaneet merkittäviä muuttovoittoja juuri yhdestäkään muuttajien ryhmästä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta (lähinnä Kanta-Häme ja Päijät-Häme, jotka saavat hyvätulaisia ja korkeakoulutettuja muuttajia Uudeltamaalta, sekä Ahvenanmaa).

Pienituloisista muuttajista muuttovoittoja saavat lähinnä maakunnat, joissa on merkittävää korkeakoulutustoimintaa. Suurimmat muuttovoitot saavat suurimmat yliopistomaakunnat, etenkin Varsinais-Suomi, Pirkanmaa ja Uusimaa. Pienituloisten henkilöiden muuttoliikkeen vaikutus alueellisiin tuloeroihin riippuu vahvasti siitä, kuinka suuri osa pienituloisista muuttajista on opiskelijoita (ja tätä kautta potentiaalisesti tulevaisuudessa keski- ja hyvätulaisia), ja siitä, kuinka suuri osa opiskelijoista tekee myöhemmin paluumuuton lähtömaakuntaan. Muiden tuloryhmien muuttojen tarkastelun perusteella opiskelijoiden paluumuutto jää vähäiseksi: alemman ja ylemmän keskituloisten muuttajien ryhmässä

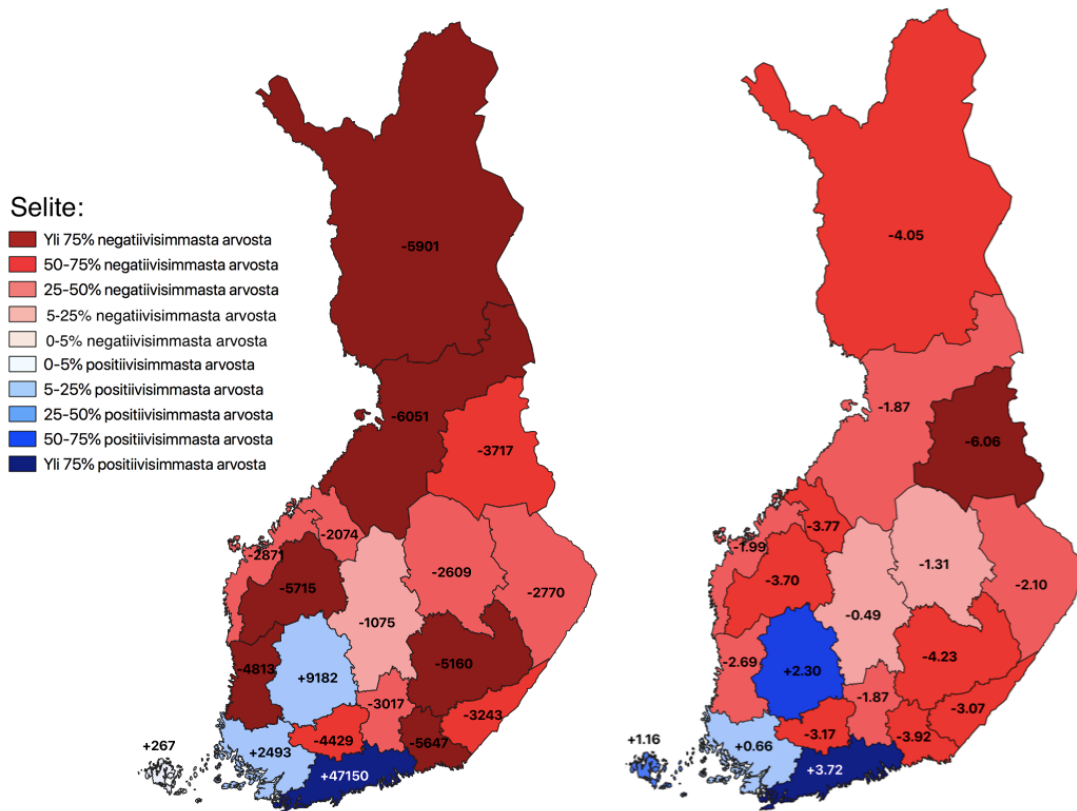
muuttoliike on vähäisempää, ja kohdistuu lähinnä yliopistomaakunnista Uudellemaalle. Myös osa maakunnista, joissa ei ole merkittävää korkeakoulutustoimintaa, menettävät Uudellemaalle keskituloisia muuttajia. Hyvätuloisten muuttoliike on määrällisesti vähäisintä, mutta kohdistuu käytännössä lähinnä Uudellemaalle. Uusimaa kärsii hyvätuloisista pieniä muuttotappiota naapurimaakunnilleen Kanta-Hämeelle ja Päijät-Hämeelle.

Ikäryhmittäinen tarkastelu paljasti, että muuttoliike kohdistuu eri alueille vaihtelevasti ikäryhmästä riippuen. Aiemman kotimaisen tutkimuksen tavoin (esim. Söderling 1988, 74; Ritsilä ja Ovaskainen 2001, 323) tutkimuksessa havaittiin, että muuttajien määrät ovat suurimmat nuorten ikäluokissa. Tämän vuoksi käytännössä kaikissa maakunnissa tästä ikäryhmästä saadut muuttovoitot tai kärsityt muuttotappiot ovat kaikkein suurimpia. Nuorten ikäryhmästä (15-24 vuotiaat) määrällisesti suurimmat muuttovoitot sai Uusimaa. Uudenmaan lisäksi myös Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa saivat merkittäviä muuttovoittoja nuorten muuttoliikkeestä. Pirkanmaan saamat muuttovoitot ovatkin maakunnan asukasluokun suhteutettuna suuremmat kuin Uudenmaan saamat muuttovoitot. Suurin osa muista maakunnista taas kärsi muuttotappioita nuorten muuttajien ryhmässä, suurimmat muuttotappiot olivat maakunnissa, joista puuttuu yliopistotoiminta ja muu merkittävä korkeakoulutustarjonta.

Nuorten aikuisten (25-34 vuotiaat) muuttoliikkeen perusteella huomattiin, että korkeakoulusta valmistuneet eivät pääsääntöisesti hakeudu alkuperäiseen kotimaakuntaansa, sillä tällöin yliopistomaakuntien tulisi kärsiä merkittäviä muuttotappiota muille maakunnille. Paluumuuttojen vähyys, etenkin maaseutumaisille alueille on havaittu myös aiemmassa tutkimuksessa (esim. Tuominen, Puhakka & Rautopuro 2014, 198). Tästä huolimatta nuorten aikuisten muuttajien ryhmä ei vielä asetu paikalleen, vaan nuorten aikuisten ikäryhmässä tehdään toiseksi eniten muuttoja kaikista ikäryhmistä, oletettavasti etenkin töiden perässä. Aiemman tutkimuksen mukaan työt tai työllistymisen mahdollisuus vetävät muuttajia etenkin kaupunkeihin, mutta myös sosiaalisilla- ja viihdetekijät (*amneties*) toimivat kaupunkeihin vetävinä tekijöinä (Penttinen 2016, 152-161). Nuorten aikuisten ryhmässä muuttoliike painottuu sen erittäin vahvasti Uudellemaalle: Uusimaa sai erittäin huomattavaa muuttovoittoa nuorista aikuisista, kun taas suurin osa muista maakunnista kärsi muuttotappioita nuorten aikuisten ryhmässä. Yliopistomaakunnat kärsivät maakunnittain suurimmat muuttotappiot

nuorten aikuisten ryhmässä, yliopistomaakunnissa valmistuneet muuttavat ensisijaisesti Uudellemaalle.

Nuorten ja nuorten aikuisten muuttoliike luo mielenkiintoisen kuvan muuttoliikkeen mekanismeista: pienemmistä ja vähäisen koulutustarjonnan maakunnista muutetaan läheiseen merkittävää korkeakoulutarjontaa tarjoavaan maakuntaan tai suureen yliopistomaakuntaan, joista valmistuneet jatkomuuttavat vanhan kotimaakuntansa sijaan Uudellemaalle tai he jäävät opiskelupaikkakunnalle. On kuitenkin huomionarvoista, että tutkimuksessa käytetty aineisto ei osoita, että samat henkilöt tekevät ensin opiskelun perässä muuton ja tämän jälkeen muuton Uudellemaalle. Koska Uudellemaalle muutetaan sekä koulutuksen, että työn perässä etenkin nuorten ikäryhmässä, saa Uusimaa erittäin merkittäviä muuttovoittoja 15-34 vuotiaista henkilöistä. Vuosien 2010-2017 aikana Uusimaa sai näistä ikäryhmistä yhteensä yli 47 000 henkilöä muuttovoittoa; koska muuttoliike maan sisällä on nollasummapelejä, ovat nämä 47 000 nuorta ja nuorta aikuista poissa muun maan aluetaloudesta.

Kartta 31 Nuorten ja nuorten aikuisten (15-34 vuotiaat) nettomuutto maakunnittain absoluuttisina lukuina (vas.) ja suhteessa 1000as. keskväkilukuun (oik.) vuosien 2010-2017 aikana

Uudenmaan lisäksi nuorten ja nuorten aikuisten muuttoliikkeestä hyötyivät myös ns. kasvukolmion kärkimaakunnat, Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa. Molemmat kärsivät muuttotappiota nuorten aikuisten ryhmässä, mutta nuorista saadut muuttotappiot riittivät kompensoimaan nämä muuttotappiot. Erityisesti Pirkanmaan hyötyi merkittävästi nuorten ja nuorten aikuisten muuttoliikkeestä, asukaslukuun suhteutettuna Pirkanmaan muuttovoitot nuorista ja nuorista aikuisista olivat 62 prosenttia Uudenmaan vastaavista muuttovoitoista. Varsinais-Suomen saamat muuttovoitot ovat määrällisesti ja asukaslukuun suhteutettuna huomattavasti maltillisempia. Tästä huolimatta nuorten ja nuorten aikuisten ryhmässä Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi kärsivät erittäin suuria muuttotappiota Uudellemaalle, Varsinais-Suomi lähes 3 500 henkilöä ja Pirkanmaa jopa 6000 henkilöä (vuosina 2010-2017).

Muut suuret yliopistomaakunnat ja pienet yliopistomaakunnat jäävät selvästi heikompaan asemaan; huolimatta siitä, että osa muista suurista yliopistomaakunnista saa muuttovoitoista nuorten muuttajien luokassa, jää nuorten ja nuorten aikuisten muuttoliikkeen tase joko negatiiviseksi tai erittäin negatiiviseksi. Tätä selittävät jälleen suuret muuttotappiot Uudellemaalle, sekä vähäisemmässä määrin Pirkanmaalle sekä Varsinais-Suomelle. Ylipäätään ikäluokassa 15-34 vuotiaat Uudenmaan vetovoimaisuus on erittäin dominoivaa; Manner-Suomessa kaikki maakunnat Keski-Pohjanmaata lukuun ottamatta kärsivät yli 1 000 henkilöä muuttotappiota Uudellemaalle tarkastelujakson aikana (Keski-Pohjanmaa kärsi 823 henkilöä muuttotappiota). Ahvenanmaa poikkeaa tässä mielessä Manner-Suomesta, sillä Ahvenanmaa ei kärsi muuttotappiota nuorten ja nuorten aikuisten ryhmässä Uudellemaalle, vaan saa jopa pieniä muuttovoittoja.

Vanhemmissa ryhmissä muuttojen todennäköisyys eli muuttoalttius alenee merkittävästi, jonka vuoksi muuttaneiden määrät jäävät vähäisemmiksi. Uudenmaan asema muuttuu 35-49 vuotiaiden muuttoliikkeessä, sillä Uusimaa kärsii merkittäviä muuttotappiota etenkin Kanta-Hämeelle ja Päijät-Hämeelle. Tämä tasoittaa itsessään alueiden välisiä eroja. Uudenmaan kärsimät muuttotappiot ovat kuitenkin maltillisia muista ikäryhmistä saatuihin muuttovoittoihin verrattuna. Käänteinen muuttotrendi Uudellamaalla nuoriin ikäluokkiin verrattuna korostuu etenkin 50-64 vuotiaiden muuttoliikkeessä: Uusimaa kärsii muuttotappiota tässä ikäluokassa etenkin muille suurille yliopistomaakunnille ja ylipäätään muulle maalle. Vastaavasti yli 65 vuotiaiden muuttoliikkeessä vastakkainen trendi nuoriin muuttajiin

verrattuna jatkuu, joskin määrällisesti huomattavasti maltillisempänä. Muiden yliopistomaakuntien osalta samanlaista määrällisesti merkittävää yli 35 vuotiaiden muuttoliikettä lähimaakuntiin tai toisiin yliopistomaakuntiin ei ollut havaittavissa, ja Uudenmaan muuttoliikevirtojen vaikutuksesta etenkin Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa saavat merkittäviä muuttovoittoja yli 35 vuotiaiden muuttoliikkeestä.

Ikäperusteisen muuttoliikkeen tarkastelun perusteella mahdollista paluumuuttoa tapahtuu jossain määrin Uudeltamaalta, mutta ei niinkään muista maakunnista. Paluumuutto ei kuitenkaan tapahdu tulosten perusteella koulutuksen jälkeen vaan vasta myöhemmällä iällä. Paluumuutto on määrällisesti vähäistä suhteessa Uudellemaalle muuttavien nuorien ja nuorien aikuisten määrään. Tulokset iäkkäämmän väestön muuttoliikkeestä, etenkin yli 65 vuotiaiden osalta poikkeavat jossain määrin esimerkiksi Sjöblom-Immalan (2007) tuloksista, joissa ei havaittu viitteitä paluumuutosta suurissa ikäluokissa, joskin viitteitä paluumuutosta löytyy vain Uudeltamaalta. Lisäksi tutkimuksen perusteella ei voida olla varmoja, ovatko yli 35 vuotiaiden muutot paluumuuttoja vai jatkomuuttoja tai Uusimaalaisten muuttoja uudelle paikkakunnalle. Uudenmaan yli 35 vuotiaiden muuttokäyttäytyminen näyttää kuitenkin poikkeavan muusta maasta, ja aihe kaipaisi lisätutkimusta taustalla olevien syiden selvittämiseksi.

Uudeltamaalta muuttavien yli 35 vuotiaiden henkilöiden muutot kohdistuvat lähinnä maantieteellisesti lähellä sijaitseviin maakuntiin tai muihin suuriin yliopistomaakuntiin, kun taas sijainniltaan kauempana sijaitseviin maakuntiin muuttavien yli 35 vuotiaiden määrät jäävät vähäisiksi. Tätä kehityskulkua selittää osittain Jauhiaisen ja T'lam:n (2008) havainto ristijärveläisten paluumuuttoa tarkastelleen tutkimuksen tulokset (8-12), jonka päätelmän mukaan merkittävä osa muuttajista halusi muuttaa takaisin synnyinseudulleen, mutta vain harva toteutti halunsa, sillä etenkin sosiaaliset suhteet (erityisesti perhe, lapset, ja lapsenlapset) ja kiinteä omaisuus sitoivat henkilöitä nykyiselle asuinpaikkakunnalle. Nämä syyt voivat myös osittain selittää, miksi merkittävä osa Uudeltamaalta tehdyistä muutoista kohdistuu maantieteellisesti lähialueille, vaikka Uusimaa saa koko maasta suuria muuttovoittoja. Jos henkilön sosiaaliset suhteet keskittyvät vahvasti Uudellemaalle, on esimerkiksi Sjastadin (1962) esittämä muuttoon liittyvä sosiaalinen kustannus huomattavasti korkeampi henkilöille, joiden paluumuuton kohde sijaitsee maantieteellisesti kaukana Uudeltamaalta.

Tulojen ja iän lisäksi tarkasteltiin korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden muuttajien ryhmää, jotta voitiin selvittää, miten muuttoliike vaikuttaa inhimillisen pääoman siirtymiseen alueiden välillä. On selvää, että niillä alueilla, joissa on merkittävää korkeakoulutustarjontaa, muuttaa henkilöitä opiskelun ja koulutuksen perässä. Korkea-asteen muuttoliikkeen tarkastelun perusteella voidaan todeta, että korkea-asteen suorittaneet muuttajat ovat erittäin alttiita muuttamaan Uudellemaalle: Uusimaa sai määrällisesti suuria muuttovoittoja korkeakoulutetuista, ja myös suhteessa väkilukuun muuttovoitot olivat suurimpia kaikista maakunnista. Tämä tutkimustulos on yhtäläinen aiemmissa kotimaisissa tutkimuksissa tehtyjen tutkimushavaintojen kanssa, jossa on todettu etenkin pääkaupunkiseudun houkuttelevuus korkean inhimillisen pääoman muuttajien keskuudessa (Esim. Ritsilä 2000, 17; Ritsilä & Haapanen 2003, 442-446, Pekkala 2003, 466-482). Alemman korkea-asteen suorittaneista muuttovoittoja saivat vain Pirkanmaa, Uusimaa sekä Ahvenanmaa, kun taas ylemmän korkea-asteen suorittaneista muuttovoittoja saivat Uusimaa, Ahvenanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa Etelä-Savo, Kanta-Häme, Päijät-Häme. Uusimaa sai ylemmän korkea-asteen ryhmässä selvästi koko maan suurimmat muuttovoitot. Uudenmaan muuttovoitot pysyivät myös asukaslukuun suhteutettuna koko maan suurimpina. Suurimmat muuttotappiot ylemmän korkea-asteen suorittaneista kärsivät suuret yliopistomaakunnat; muuttotappiot paikantuivat etenkin Uudellemaalle.

Maakunnat, joissa ei ole merkittävästi ylemmän korkea-asteen aloituspaikkoja (esim. Keski-Pohjanmaa ja Etelä-Pohjanmaa), saivat pääsääntöisesti pieniä muuttovoittoja korkeakoulutetuista. Paluumuuttojen määrä opiskelupaikkakunnalta jääkin tutkimuksen perusteella vähäiseksi, sillä tämä näkyisi muuttovoittoina korkeakoulutetuista maakunnassa, josta puuttuu merkittävä korkeakoulutustoiminta. Tämä on vastaava tulos aiemman tutkimuksen kanssa, jossa on huomattu korkeakoulutettujen vähäinen paluumuuttoalttius etenkin maaseutumaisille alueille (Puhakka, Rautopuro & Tuominen 2009, 39). Koska nämä maakunnat eivät itse tuota merkittävästi ylemmän korkea-asteen tutkintoja, eivätkä nämä maakunnat onnistu houkuttelemaan merkittävästi korkeakoulutettuja muuttajia, voi näiden maakuntien inhimillisen pääoman määrällinen kehitys jäädä heikoksi. Toisaalta heikoimmassa tilanteessa ovat ne maakunnat, jotka eivät kouluta ylemmän korkea-asteen suorittaneita ja jotka kärsivät tästä huolimatta muuttotappiota tässä ryhmässä (esim. Kainuu). Yliopistomaakunnat, etenkin suuret yliopistomaakunnat, ovat paremmassa asemassa kuin ne maakunnat, joissa ei

ole merkittävää korkeakoulutustoimintaa, sillä korkea-asteen muuttotappioista huolimatta merkittävä osa vastavalmistuneita jää alueelle.

Tutkimuksen perusteella muuttoliikkeen voidaan todeta lisäävän alueiden välisiä tuloeroja etenkin Uudenmaan ja muun maan välillä niin tuloihin, ikään ja koulutukseen perustuvan muuton vaikutuksesta. Uusimaa saa muuttovoittoja kaikista tuloluokista muusta maasta (joskin kärsii yksittäisille maakunnille muuttotappiota keski- ja hyvätuloisten ryhmissä). Muuttajien tulorakenteen vaikutus maakuntien välisiin tuloeroihin voi olla kaksijakoinen: yhtäältä muuttovoitot keski- ja hyvätuloisista voivat lisätä tuloeroja Uudenmaan ja muun maan välillä, toisaalta määrällisesti huomattavasti suuremmat muuttovoitot pienituloisista voivat vähentää keski- ja hyvätuloisista saatujen muuttovoittojen vaikutusta Uudenmaan ja muun maan välisiin tuloeroihin lyhyellä tähtäimellä. On kuitenkin huomionarvoista, että oletettavasti merkittävä osa Uudellemaalle muuttavista pienituloisista on vastavalmistuneita ja korkeasti koulutettuja, jonka johdosta voidaan olettaa, että heistä merkittävä osa on keski- tai hyvätuloinen muutaman vuoden kuluttua muutosta (joskaan tähän ei aineistolla pystytä aukottomasti vastaamaan). Tämän lisäksi tulorakenne vahvistaa suoraan Uudenmaan taloudellista asemaa ja merkitystä. Uudenmaan muuttoliikkeen laskennallinen tulokertymä oli yhteensä noin 358 miljoonaa euroa vuosien 2013-2016 aikana (Tilastokeskus, muuttajien taustatiedot: muuttoliikkeen tulokertymä), eli Uusimaa hyötyi merkittävästi taloudellisesti maan sisäisestä muuttoliikkeestä.

Merkittävämpi vaikutus alueiden välisiin tuloeroihin syntyy kuitenkin ”potentiaalisten hyvätuloisten muuttajien” ja inhimillisen pääoman kertymisen kautta. Uusimaa saa merkittäviä muuttovoittoja henkilöistä, joiden tulotaso on oletettavasti kasvava ja jotka pysyvät tai joiden jatkomuutot suuntautuvat Uudenmaan alueen sisälle. Korkeakoulutettujen muuttoliike tuo vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen inhimillistä pääomaa Uudellemaalle. Kun huomioidaan myös se, että Uudellamaalla on runsaasti korkea-asteen koulutuspaikkoja, ja alueella kouluttautuvien todennäköisyys muuttamaan pois alueelta on erityisen matala (Haapanen & Tervo 2012, 600-602), voidaan Uudenmaan todeta hyötävän kahdella eri mekanismilla muuttoliikkeestä inhimillisen pääoman kannalta: muista maakunnista muutetaan opiskelemaan Uudellemaalle, ja muissa maakunnissa kouluttautuneet muuttavat koulutuksen jälkeen Uudellemaalle. Tulos on linjassa Kotavaara et al. (2018) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan etenkin pääkaupunkiseutu hyötyy koulutustoiminnasta muualla maassa. Tämä kaksinkertainen

hyöty kasvattaa merkittävästi Uudenmaan koulutukseen sidotun inhimillisen pääoman määrää, ja asettaa maakunnan täysin poikkeukselliseen asemaan muuhun maahan verrattuna.

Inhimillinen pääoma on keskeinen alueen taloudellista kasvua ja kehitystä selittävä tekijä (Lucas 1988; Barro 2001), joka selittää myös tuloeroja, sillä korkean inhimillisen pääoman omaavat henkilöt ansaitsevat todennäköisesti enemmän kuin matalamman inhimillisen pääoman omaava henkilö (Rodríguez-Pose & Tselios 2009, 423-433), sillä korkeamman inhimillisen pääoman työvoima on tuottavampaa ja lisää alueella tehtävien innovaatioiden määrää (Benhabib & Spiegel 1994, 166-167). ETLA:n (2018) tutkimuksessa havaittiin Uudenmaan palkkatason jo kehittyneen muuta maata suotuisammin, johon on oletettavasti vaikuttanut Uudenmaan inhimillisen pääoman muuta maata voimakkaampi kasvu. Tämä itsessään voi olla alueelle korkeakoulutettuja houkutteleva tekijä, sillä suurempien tulojen on havaittu houkuttelevan muuttajia alueelle ja tutkimuksessa on todettu oletettujen tulojen luovan pienen, mutta merkittävän muuttopäätöksiin vaikuttavan tekijän (Hämäläinen & Böckerman 2004, 563-564; Haapanen 2003, 71).

Muuttoliikkeen ikärakenne voimistaa myös alueiden välisten erojen kehitystä: Uusimaa ja muut suuret yliopistomaakunnat saavat merkittäviä muuttovoittoja muista maakunnista nuorten muuttajien ryhmässä. Tämä ”nuorentaa” Uudenmaan ja muiden yliopistomaakuntien ikärakennetta, ja lisää työikäisen väestön osuutta. Vaikutus on erityisen suuri, kun huomioidaan, että Uudenmaan ja muiden suurien yliopistomaakuntien ikärakenne on jo lähtökohtaisesti nuorempi kuin muiden maakuntien ikärakenne ja muuttoliike vain vahvistaa tätä kehitystä. Uudenmaan muuttotappiot 50-64 vuotiaiden ryhmästä kiihdyttävät eriytymistä entisestään, sillä osa eläkeikää lähestyvistä väestöstä muuttaa pois Uudeltamaalta ja tilalle tulee aktiivi-ikäisiä nuoria ja nuoria aikuisia. Uusimaa hyötyy tässäkin mielessä kaksinkertaisesti muuttoliikkeestä: muuttoliike tuo maakuntaan nuorta ja korkeasti koulutettua työvoimaa ja samalla maakunta menettää eläkeikää lähestyviä ja eläkeikäisiä henkilöitä muulle maalle, joka vähentää ikääntymisen tuomi taloudellisia haasteita maakunnassa. Ikäperustainen muuttoliike näkyy oletettavasti tuloeroissa myös pidemmän ajan kuluttua, sillä aktiivi-ikäisen väestön, josta Uusimaa saa muuttovoittoja, tulotaso on useimmiten selvästi korkeampi kuin eläkeikäisen väestön tulotaso, josta Uusimaa kärsii muuttotappiota. Vastaava löydös kaksinkertaisesta muuttoliikkeen höydyistä on havaittu myös Nivalaisen (2010) tutkimuksesta

kaupunkien osalta; olisikin mielekästä selvittää, hyötyvätkö Uudenmaan ulkopuoliset kaupungit kaksinkertaisesti muuttoliikkeestä.

Muuttoliikkeen tulo- ikä- ja koulutus rakenne hyödyttävät kaikki Uuttamaata, ja tämä tapahtuu muun maan kustannuksella, sillä nämä muuttajat ovat poissa muun maan toimintaympäristöstä. Yhteisvaikutus on merkittävä: Uudenmaan työvoimareservi kasvaa, inhimillisen pääoman määrä kasvaa ja samalla maakunta hyötyy suoraan taloudellisesti muuttoliikkeestä, sillä maakuntaan muuttavien tulot ovat yhteenlaskettuna selvästi maakunnasta muuttavien tuloja korkeammat. Merkittävä aktiivi-ikäinen väestö, jonka tulotaso on muuta maata korkeampi, yhdistettynä jo entisestään merkittävään väestöpohjaan tekee alueesta myös esimerkiksi sijoituksille ja etenkin erityisosaamista omaavaa työvoimaa tarvitseville toimijoille erityisen houkuttelevan muuhun maahan verrattuna, esimerkiksi Krugmanin kuvaaman agglomeritaation (1991) kautta. Lisäksi suuren aktiivi-ikäisen väestön merkitys todetaan myös Kangasharjun (1998) tutkimuksessa, jonka mukaan yritykset perustetaan yleensä oman asuinalueen lähiympäristöön sekä jonka mukaan negatiivinen väestönkehitys vähentää yrityksen perustamisen halua (120-124).

Korkeakoulutettujen muuton vaikutukset ovat erityisen merkittävät (Uudellamaalla) kun huomioidaan Tervon (2016, 100-104). tutkimus, jonka mukaan korkeakoulutettujen muutto tietyille alueelle lisää alueella olevia matalasti koulutettujen työpaikkojen määrää lisäämällä palveluiden ym. kysyntää. Tämä taas houkuttelee myös matalasti koulutettuja muuttajia alueelle tuottaen väestönkehitykselle ja aluetaloudelle kaksinkertaisen hyödyn. Toisaalta tämä saattaa hieman vähentää maakuntien välisiä tuloerojen kehitystä, mutta taloudelliset erot maakuntien välillä kasvavat tästä huolimatta merkittävästi, kun merkittävämpi osa taloudellisesta potentiaalista, ja tätä kautta tulevista investoinneista kohdistuu Uudellemaalle muun maan sijaan.

Uudenmaan lisäksi Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen asema on kohtuullisen hyvä, huolimatta merkittävistä muuttotappioista etenkin nuorten aikuisten ryhmässä Uudellemaalle. Näihin maakuntiin muuttaa myös nuoria suuresta osasta muuta maata, joista merkittävä osa jää asumaan näihin maakuntiin. Sekä Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan muuttoliikkeen tase jää

selvästi positiiviseksi nuorten ja nuorten aikuisten ryhmässä. Lisäksi etenkin Pirkanmaalle muuttaa korkean inhimillisen pääoman henkilöitä muualta maasta. Näiden maakuntien muuta maata vahvempaa asemaa selittänevät merkittävä korkeakoulutustoiminta, maakuntien keskuskaupunkiseutujen suuri koko, sekä hyvä saavutettavuus erityisesti suhteessa pääkaupunkiseutuun. Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi jäävät kuitenkin selvästi jälkeen Uudestamaasta ja Varsinais-Suomi jää jossain määrin jälkeen myös Pirkanmaasta.

Muut suuret yliopistomaakunnat ovat kohtuullisessa (joskin hieman vaihtelevassa) asemassa; vaikka nämä menettävät merkittävästi inhimillistä pääomaa maan sisäisessä muuttoliikkeessä Uudellemaalle, jää osa alueella kouluttautuneista näihin maakuntiin. Keski-Suomi, Pohjois-Pohjanmaa ja Pohjois-Savo kärsivät muuttotappiota 15-34 vuotiaiden ikäluokassa huolimatta merkittävästi korkeakoulutustoiminnasta. Tämän lisäksi nämä maakunnat kärsivät suuria muuttotappiota korkeasti koulutettujen ryhmässä. Erityisesti Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Savon asema on heikohko, sillä näihin maakuntiin muutetaan lähinnä läheisistä maakunnista, kun taas nämä maakunnat kärsivät muuttotappiota etenkin Uudellemaalle ja Pirkanmaalle. Tässä mielessä Pohjois-Pohjanmaa ja Pohjois-Savo muistuttavat enemmän pienten yliopistomaakuntien ryhmän maakuntia.

Heikoimmassa asemassa ovat maakunnat, joista puuttuu merkittävä korkeakoulutustoiminta, sillä ainoa keino näillä alueilla kasvattaa alueen inhimillisen pääoman määrää on houkuttella alueelle muuttajia muusta maasta, mutta tämä on osoittautunut vaikeaksi. Erityisen heikossa asemassa ovat alueet, jotka kärsivät lähes kaikissa muuttajien ryhmissä muuttotappiota, sillä nämä merkittävät merkittävästi työvoimaa, potentiaalisesti hyvätuloisia ja inhimillistä pääomaa, samalla kuin näissä maakunnissa (esim. Kainuu) ikärakenne on jo valmiiksi erittäin haastava. Näillä alueilla riskinä voidaan pitää myös negatiivista noidankehää, jossa valikoiva muuttoliike siirtää maakunnasta ”potentiaalisimman” väestön muuhun maahan, joka entisestään syö alueen houkuttelevuutta, johtaen entistä suurempiin muuttoalttiuksiin alueelta. Koska huono-osaisimmat ovat pääsääntöisesti muuta väestöä vähemmän alttiita muuttamaan (Lehtonen & Tykkyläinen 2013: 165), kasvattaisi tällöinen noidankehä merkittävästi maakuntien välisiä hyvinvointieroja ja oletettavasti myös tuloeroja. Tulo- ja hyvinvointierojen kärjistyminen maakuntien välillä lisää entisestään jo menestyvien maakuntien houkuttelevuutta ja laskee entisestään heikoimpaan asemaan joutuneiden maakuntien houkuttelevuutta. Tämä

lisää alueellista polarisaatiota, jonka voi nyt jo väittää olevan kohtuullisen merkittävää ja jolla huomattavia vaikutuksia koko maan tasolla.

6. Pohdintaa

Muuttoliikkeen voidaan argumentoida jo eriyttäneen vahvasti maakuntien välistä kehitystä ja mahdollisesti jossain määrin jo kasvattaneen maakuntien välisiä tuloeroja. Jos muuttoliike jatkuu 2010-luvun trendikehityksen tavoin, alueellinen eriytyminen ja erilaistuminen etenkin Uudenmaan ja muun maan välillä uhkaa kasvaa. Tämän kaltaisessa kehityksessä voi nähdä selkeitä yhtymäkohtia Myrdalin ja Wallersteinin kuvaamalle keskusta-periferia kehitykselle. Onkin mielenkiintoinen kysymys, onko Uudestamaasta sekä laajemmin ”Kasvukolmion kärjistä” syntymässä tai jo syntynyt selvä maan ydin (*core*), jota ympäröi ”semiperifeeriset” pendelöintiyhteyden päässä olevat alueesta. Etenkin väestön kehityksen, inhimillisen pääoman sekä nuoren aktiivi-ikäisen väestön muuttoliikkeen perusteella näin voisi väittää. Tällöin muu maa muodostuisi eräänlaiseksi periferiaksi, joka rakentuisi ympäröivää aluetta hieman paremmassa asemassa olevien yliopistomaakuntien ympärille. Sekä Myrdal että Wallerstein liittivät tämän kaltaisen kehityksen luonnolliseksi osaksi kapitalismista seuraavaa kehitystä.

Vaarana on, että polarisoituva kehitys on itse itseään ruokkiva kehä: alueelle keskittyy inhimillistä pääomaa, joka lisää alueen tuottavuutta ja innovatiivisuutta, joka taas tekee alueesta entistä houkuttelevamman investoinneille. Tämä taas houkuttelee alueelle lisää työvoimaa ja inhimillistä pääomaa. Samalla muu maa ja etenkin maakunnat, joissa ei ole merkittävää korkeakoulutustoimintaa, menettävät potentiaalisia hyviä veronmaksajia yliopistomaakunnille, jotka taas menettävät näitä muuttajia Uudellemaalle. Koska muuttajat ovat nuoria ja nuoria aikuisia, kasvavat erot valikoivan muuttoliikkeen seurauksena alueiden väestö ja ikärakenteissa. Tällöin on riskinä, että muutenkin vahvasti kehittyvät alueet vetävät puoleensa koulutetun ja nuoren työvoiman, mutta jättävät supistuville tai taantuville alueille heikommin koulutetun työvoiman ja eläkeikäisen väestön, mikä johtaa alueen taloudellisten kustannuksien kasvuun ja tätä kautta heikentää entisestään alueen houkuttelevuutta. Tällöin

maahan syntyy merkittäviä jakolinjoja vahvasti etenevän Uudenmaan, Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen sekä kohtuullisesti etenevien suurten yliopistomaakuntien ja muun maan välille, jossa sosiaaliset ongelmat ja haasteet kasaantuvat etenkin muun maan alueelle.

Onkin esitetty, että supistuvien ja menestyvien alueiden dynamiikka on jo nyt vaikuttanut Suomessa. Esimerkiksi aluesuunnittelun ja aluepolitiikan professori Sami Moisio nostikin Helsingin Sanomien vieraskynässään esille (27.4), että oikeistopopulististen liikkeiden suosio perustuu osin Suomessa alueiden väliseen eriytymiseen; Perussuomalaiset suosio linkittyy osin taantuviin alueisiin, joissa vahvaa kansallista eheyttä vaativa politiikka herättää vastakaikua. Moisio mukaan vastaavia ”alueiden kostoja” on havaittavissa myös muualla Euroopassa, jossa vastaavaa alueiden taantumista tapahtuu. (Sami Moisio: Helsingin Sanomat 27.4.2019 Vieraskynä). Onkin mielenkiintoista pohtia, tapahtuuko väestöllisen ja taloudellisen polarisaation lisäksi arvojen polarisaatiota maan eri alueiden välillä, joka osin myös selittäisi usein arvokonservatiivisten tai oikeistoradikaalien populististen liikkeiden kasvavaa suosiota. Tämä populististen liikkeiden kannatuksen kasvu Suomessa on tapahtunut etenkin ns. väli-Suomessa, joka tarkoittaa kasvavien kaupunkiseutujen väliin jääviä alueita; suoranaisesti koko maakuntien tasolla tämän kaltainen kehitys ei ole ollut yhtä voimakasta.

Maakuntataso onkin hieman ilmiötä yksinkertaistava, sillä todellisuudessa valikoiva muuttoliike ei kohdistu koko maakuntaan vaan maakunnan sisällä tietyille alueille, 2010-luvulla etenkin (etelän) suurille kaupunkiseuduille. Tämän takia on hyvä huomioda, että tuloksissa ja johtopäätöksissä havaittu Uudenmaan saamat merkittävät hyödyt muuttoliikkeestä eivät jakaannu tasaisesti koko maakuntaan, vaan keskittyvät käytännössä pääkaupunkiseudulle, muun maakunnan kohdatessa muuttotappiota kärsivien maakuntien ongelmia. Toisaalta vahvasti valikoitunut muuttoliike voi aiheuttaa myös negatiivisia vaikutuksia tästä hyötyvillä alueilla, erityisesti Uudellamaalla. Elstadin Norjaa tarkastelleen tutkimuksen mukaan erityisesti korkeasti koulutettujen suuri osuus alueella johtaa suurempiin tuloeroihin alueen sisällä, joka taas aiheuttaa negatiivisia vaikutuksia esimerkiksi väestön terveydelle (2011-10). Segregaation vaikutusten ja mahdollisesti myös tuloerojen negatiivisten vaikutusten tarkasteluun maakuntataso on kuitenkin liian yleistävä; Helsingin lähiössä ja Pukkilassa asuvat ovat molemmat uusimaalaisia, mutta heidän sosiaalinen ympäristönsä on oletettavasti hyvin erilainen.

Samalla kuin alueellinen sosioekonominen kehitys on eriytynyt maassa aluetasolla, myös samantapaisilla alueilla ja alueiden sisällä on tapahtunut vastaavaa polarisoituvaa kehitystä asuinalueiden välillä (237). Mats Stjernbergin tuoreessa väitöskirjassa (2019) havaitaan, että kaupunkien sisällä on myös huomattavia eroja esimerkiksi väestön koulutustasossa ja demografiassa. Alueiden ja asuinalueiden polarisoituminen linkittyy Stjernbergin mukaan taloudessa tapahtuneisiin muutoksiin 1990-luvun jälkeen, taloudessa tapahtuneiden muutosten ja globalisaation johdosta matalasti koulutetun työvoiman asema heikkeni, joka näkyy myös kaupunkien sisällä; lähiöalueilla asuvien matalasti koulutettujen asema ja tulotaso on heikentynyt ja kyseisille alueille on syntynyt merkittävää rakennetyöttömyyttä (239-240). Stjernbergin mukaan valikoivalla muuttoliikkeellä on mahdollisesti myös vaikutusta asuinalueiden väliseen polarisaatioon (242). Stjernbergin väitöskirjassa tehtyjen löydösten mukaan etenkin lähiöalueilla väestön ikärakenne on vanhempi, väestön koulutustaso on huomattavasti keskimääräistä matalampi ja tämän johdosta myös tulotaso on matalampi sekä sosiaaliset ongelmat ovat suurempia (245-246). Asuinalueiden välinen polarisaatio on havaittavissa niin kasvavilla kuin taantuvilla alueilla, joskin taantuvilla alueilla vaikutukset ovat huomattavimmat (260).

Voisikin esittää, että Suomessa tapahtuu samaan aikaan väestön valikoivaa keskittymistä ja tästä aiheutuvaa polarisaatiota monella eri tasolla; maakuntien, seutujen, kuntien ja asuinalueiden välillä. Stjernbergin mukaan eri asuinalueiden huono- tai hyväosaisuus on ollut pitkälti polkuriippuvaista; ennen parempiosainen alue on pääsääntöisesti pysynyt parempiosaisena ja huono-osainen alue on pääsääntöisesti pysynyt huono-osaisena (263). Onkin mielenkiintoista pohtia, onko aluekehityksessä vastaavaa polkuriippuvuutta myös yleisemmällä tasolla. Tämän johdosta herää kysymys, tulisiko muuttoliikkeen vaikutuksiin esimerkiksi inhimillisen pääoman ja aktiivi-ikäisen väestön keskittymisen saralla yrittää vaikuttaa valtiovallan keinoin? Esimerkiksi tuloeroilla on havaittu olevan merkittäviä negatiivisia vaikutuksia (Esim. Wilkinson & Pickett 2011), joskin etenkin maan sisällä ja pienemmillä alueilla vaikutukset ovat hieman epäselkeämpiä. Lisäksi alueiden välisellä polarisaatiolla on myös muita merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi alue- ja kuntatalouden saralla, sekä kuntatasolla segregaaation muodossa.

Toisaalta on vaikea osoittaa, millaisilla keinoilla muuttoliikkeeseen voisi puuttua: esimerkiksi ns. alueellistaminen on osoittautunut haastavaksi, ja maan sisäisen muuttoliikkeen rajoittaminen tuskin on realistinen tai edes mahdollinen ratkaisu. Haapasen vuoden 2003 tutkimuksen mukaan työperäiseen muuttoliikkeeseen voitaisiin vaikuttaa erilaisten syrjäseutulisien ym. rahallisten tukien avulla, mutta näiden kustannukset nousisivat erittäin korkeiksi. Lisäksi voidaan kysyä asettaisiko tämä eri alueilla asuvat taloudellisesti epätasa-arvoiseen asemaan, erityisesti kuin suurissa kaupungeissa asuvien suuremmat asumiskulut huomioidaan. Keinotekoisen alueellisen palkkatason noston negatiivisena vaikutuksena olisi myös työvoiman liikkumisen heikentyminen. (119-121.)

On myös tärkeä huomioida, missä määrin muuttoliike on pakkomuuttoa ja missä määrin muuttoliike tapahtuu vapaasta tahdosta. Jos esimerkiksi muutto Uudellemaalle on realiteettien sanelema, on helpompi lähteä pohtimaan, miten tähän voisi vaikuttaa verrattuna tilanteeseen, jossa Uudellemaalle muutetaan esimerkiksi maakunnan houkuttelevuuden ja mielekkyyden johdosta. Toisaalta selvyys tekijöistä, jotka houkuttelevat tietylle alueelle ja työntävät pois tietyltä alueelta tarjoavat mahdollisesti myös välineitä vaikuttaa muuttoliikkeen negatiivisiin vaikutuksiin eri alueilla. Lisäksi mielenkiintoinen kysymys on, missä määrin muuttopäätös (tai päätös olla muuttamatta) tehdään todellisuudesta poikkeaviin mielikuviin perustuen. Tästä aihepiiristä ei kuitenkaan ole tällä hetkellä tuoretta tutkimusta, joten aihe kaipaisi tarkempaa selvittämistä.

Tulevaisuuden muuttoliikettä on mahdotonta ennustaa luotettavasti, sillä tähän vaikuttavat monet tekijät, joiden tulevista vaikutuksista ei voida esittää varmoja väitteitä. Tätä huolimatta on oletettavaa, että alueiden väliset erot kärjistyvät tulevaisuudessa, kun väestön ikärakenne harmaantuu koko maassa vaikuttaen kaikkien maakuntien toimintaan. Koska muuttoliike on luonut hyvin erilaiset väestörakenteet eri maakuntiin, ovat ikääntymisen vaikutukset ja haasteet eriävät eri maakunnissa. Tämän ilmiön vaikutuksiin reagointi vaatii kuitenkin ilmiön tuntemista kotimaisessa kontekstissa, joka taas vaatisi laajempaa ymmärrystä muuttoliikkeen taustalla toimivista tekijöistä ja niiden vaikutuksista. Tämä taas vaatii tuoretta kotimaista tutkimusta maan sisäisestä muuttoliikkeestä.

Maan sisäisestä muuttoliikkeestä ei kuitenkaan juuri ole kansallista tuoretta tutkimusta etenkin taloustieteen ulkopuolelta. Ero etenkin kansainväliseen muuttoliikkeeseen verrattuna on huomattava, vaikka määrällisesti ja väestörakenteen kehityksen kannalta Suomessa maan sisäinen muuttoliike on huomattavasti merkittävämpi tekijä. Lisäksi maan sisäisellä muuttoliikkeellä ja maahanmuutolla on monia yhteisiä vaikutuksia alueelliseen kehitykseen, mutta tästä huolimatta maan sisäistä ja kansainvälistä muuttoliikettä tarkastellaan harvoin yhdessä. Maahan- ja maastamuuton vaikutus inhimillisen pääoman keskittymiseen onkin tärkeä jatkotutkimusaihe vielä kattavamman kuvan saamiseksi; voisikin olettaa, että etenkin maastamuutto saattaa heikentää jossain määrin Uudenmaan asemaa inhimillisen pääoman keskittymisen näkökulmasta. Maahanmuuton lisäksi muuttoliikkeen ja muiden ”megatrendien”, kuten kaupungistumisen, ilmastonmuutoksen ja digitalisaation yhteisvaikutuksista löytyisi huomattava määrä kiinnostavia tutkimusaiheita, joilla on myös merkittävää yhteiskunnallista relevanssia, sillä muuttoliike on yksi keskeisimmistä alueellista kehitystä ja alueiden välisiä eroja muovaava tekijä, jonka merkitys tulee vain kasvamaan, kun Suomen väestönkehitys kääntyy tuorempien väestöennusteiden perusteella negatiiviseksi 2030-luvulla syntyvyyden pysyessä matalana, ja maakuntien välinen kilpailu koulutetusta ja osaavasta työvoimasta ja väestöstä tulee kasvamaan.

Lähteet:

- Abel, Jaison & Deitz, Richard (2012) Do colleges and universities increase their region's human capital? *Journal of Economic Geography*, 12, 667–691
- Alesina, Alberto & Perotti, Roberto (1996) Income distribution, political instability, and investment. *European Economic Review*, 40, 1203- 1228
- Babones, Salvatore (2008) Income inequality and population health: Correlation and causality. *Social Science & Medicine*, 66, 1614-1626.
- Barro, Robert (2000) Inequality and growth in a panel of countries. *Journal of Economic Growth*, 5, 5-32
- Barro, Robert (2001) Human Capital and Growth. *American Economic Review*, 91, 12-17
- Barro, Robert & Sala-i-Martin, Xavier (1992) Convergence Across States and Regions. *Brookings Papers On Economic Activity*, 1, 107-182
- Barro, Robert & Sala-i-Martin, Xavier (2005) *Economic Growth*. MIT press
- Becker, Gary (1962) Investment in Human Capital: a Theoretical Analysis. *Journal of Political Economy*, Investment in Human Beings, 70:5, 9-49.
- Benhabib, Jess & Spiegel, Mark (1994) The role of human capital in economic development Evidence from aggregate cross-country data. *Journal of Monetary Economics*, 34, 143-173
- Bereck, Peter; Tano, Sofia & Westerlund, Olle (2016) Regional Sorting of Human Capital - the Choice of Location among Young Adults in Sweden. *Regional Studies*, 50:5, 757-770
- Berumen, Sergio (2016) Did Income Inequality Benefit or Hinder Economic Growth in Europe? *The Journal of Social, Political, and Economic Studies*, 41, 31-53
- Deaton, Angus (2003) Health, Inequality and Economic Development. *Journal of Economic Literature*, 41:1, 113-158
- Detollenaere, Jens; Desmarest, Ann-Sophie; Boeckxstaens, Pauline & Willems, Sara (2018) The link between income inequality and health in Europe, adding strength dimensions of primary care to the equation. *Social Science & Medicine*, 201, 103-110
- Elgar, Frank (2010) Income Inequality, Trust, and Population Health in 33 Countries. *American Journal of Public Health*, 100:11, 2111-2115
- Elgar, Frank & Aitken, Nicole (2010) Income inequality, trust and homicide in 33 countries. *European Journal of Public Health*, 21:2, 241–246
- Eliasson, Kent; Lindgren, Urban & Westerlund, Olle (2003) Geographical Labour Mobility: Migration or Commuting? *Regional Studies*, 37:8, 827-837

- Elstad, Jon Ivar (2011) Does the socioeconomic context explain both mortality and income inequality? Prospective register-based study of Norwegian regions. *International Journal for Equity in Health*, 10:7, 6-11
- Erikson, Rikard & Hansen, Høgni (2013) Industries, skills, and human capital: how does regional size affect uneven development? *Environment and Planning A* 2013, 45, 593 – 613
- Etzo, Ivan (2011) The Determinants Of The Recent Interregional Migration Flows In Italy: A Panel Data Analysis. *Journal of Regional Science* 2011, 51:5, 948-966
- Hoogstra, Gerke; van Dijk, Jouke & Florax, Raymond (2017) Do jobs follow people or people follow jobs? A meta-analysis of Carlino–Mills studies. *Spatial Economic Analysis*, 2017, 12:4, 357–378
- Eurostat Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 1 regions
- Faggian, Alessandra & McCain, Philip (2006) Human capital flows and regional knowledge assets: a simultaneous equation approach. *Oxford Economic Papers* 52, 475–500
- Faggian, Alessandra & McCain, Philip (2009) Universities, Agglomeration and Graduate Human Capital Mobility. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 100:2, 210–223
- Faggian, Alessandra; Partridge, Mark & Malecki, Edward (2017) Creating an Environment for Economic Growth: Creativity, Entrepreneurship or Human Capital. *International Journal of Urban and Regional Research*, 997-1009
- Florida, Richard (2002) *The Rise of the Creative Class: And How it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Canadian Public Policy
- Fornaro, Paolo (2018) Regional economic disparities in Finland. *ETLA muistio* 68
- Fratessi, Ugo & Riggi, Massimiliano (2007) Does Migration Reduce Regional Disparities? The Role of Skill-Selective Flows. *Review of Urban & Regional Development Studies*, 19:1, 78-102
- Gennanioli, Nicola; La Porta, Rafael; Lopez-de-Silanes, Florencio & Schleifer, Andrei (2013) Human Capital and Regional Development. *The Quarterly Journal of Economics*, 128:1, 105–164
- Greenwood, Michael (1997) Internal migration in developed countries. *Teoksessa Handbook of Population and Family Economics*, 1, 647-720.
- Haapanen, Mika (2003) *Studies on the Determinants of Migration and the Spatial Concentration of Labour*. Jyväskylän Yliopisto.
- Haapanen, Mika & Tervo, Hannu (2012) Migration of the highly educated: Evidence from residence spells of university graduates. *Journal of Regional Science*, 52:4, 587-605
- Moisio, Sami: Houkutus populistien äänestämiseen kasvaa suurten kaupunkien väliin jäävillä reuna-alueilla. Vieraskynä, Helsingin Sanomat 27.4.2019

- Mosio, Sami (2009): Suomen valtion aluerakenteen muuntautuminen: teoreettisia merkintöjä ja empiirisiä havaintoja. *Politiikka : Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu* 51: 3, 2. artikkeli
- Mosio, Sami (2012): *Valta, Alue, Poliittika: Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nykypäivään*. Vastapaino
- Heuermann, Daniel (2011) Human Capital Externalities in Western Germany. *Spatial Economic Analysis*, 6:2, 139-166
- Hämäläinen, Kari & Böckerman, Petri (2004) Regional Labour Market Dynamics, Housing and Migration. *Journal of Regional Science*, 44:3, 543-568
- Jauhiainen, Jussi & t' Lam, Minna (2008) Suurten ikäluokkien paluumuutto maaseudulle: tapauksena Kainuun Ristijärvi. *Terra*, 120:1, 3–13
- Jauhiainen, Jussi (2008) Regional and Innovation Policies in Finland – Towards Convergence and/or Mismatch? *Regional Studies*, 42:7, 1032-1045
- Jauhiainen, Signe (2010) *Studies on Human Capital Flows and Spatial Labour Markets*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto
- Johansson, Börje; Klaesson, Johan & Olsson, Michael (2003) Commuters' non-linear response to time distances. *Journal of Geographical Systems*, 5, 315-329
- Kangasharju, Aki (1998) Regional Economic Differences in Finland: Variations in income Growth and Firm Formation. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos.
- Korkiasaari, Jouni & Söderling, Ismo (2007) Muuttoliike. Teoksessa Suomen väestö, toim. Koskinen, Seppo; Martelin, Tuija; Notkola, Irma-Leena; Notkola, Veijo; Pitkänen, Kari; Jalovaara, Marika; Mäenpää, Elina; Ruokolainen, Anne; Ryyänänen, Markku & Söderling, Ismo.
- Korkiasaari, Jouni (1991) Liikkuvuus ja rakennemuutos. Maassamuutto ja työvoiman liikkuvuus osana yhteiskunnan rakennemuutosta. Työministeriö työpoliittinen tutkimus 11.
- Korpi, Martin & Clark, William (2015) Internal migration and human capital theory: To what extent is it selective? *Economics Letters*, 136, 31-34
- Kotavaara, Niina; Kotavaara, Ossi; Ruusanen, Jarmo & Muilu, Toivo (2018) University graduate migration in Finland. *Geoforum*, 96, 97-107
- Krugman, Paul (1991a) Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy* vol. 99 no.3 483-499
- Krugman, Paul (1991b) History and Industry Location: Case of the Manufacturing Belt. *American Economic Review*, 81:2, 80-83
- Kuznets (1955) Economic Growth and Income Inequality. *American Economic Review*, XLV:1, 1-28
- Kytö, Hannu & Väliniemi Jenni (2009) Pääkaupunkiseudun muuttovirrat muutoksessa. *Kuluttajatutkimuskeskus* 3/2009

- Kytö, Hannu (2013) Asumisen uhkakuvat ja muutokset. Tieteessä tapahtuu 6/2013 18-24
- Laakso, Seppo & Loikkanen, Heikki (2004) Kaupunkitalous. Gaudeamus
- Le Page, Marc-Antoine & Laurila, Hannu (2013) Regional Economic Disparities in France. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 3/13
- Lee, Everett (1962) A Theory of Migration. Demography, 3:1, 47-57
- Lehtonen, Olli & Tykkyläinen, Markku (2013) Selittävätkö hyvinvointierot odotettua alhaisempaa poismuuttoa eräiltä korkean työttömyyden alueilta? Yhteiskuntapolitiikka, 78:2, 152-168
- Lewis, Arthur (1956) Economic Development with Unlimited Supplies of Labour. The Manchester School, 22, 139-191.
- Loikkanen, Heikki; Riihelä, Marja & Sullström, Risto (1999) Kaupunkien, taajamien ja maaseudun väliset ja sisäiset tulo- ja kulutuserot. VATT keskustelualoitteita 213
- Lucas, Robert Jr (1988) On the Mechanics of Economic Development. Journal of Monetary Economics, 2, 3-42
- Lynch, John; Smith, George; Harper, Sam; Hillemeier, Marianne; Ross, Nancy; Kaplan, George & Wolfson, Michael (2004) Is Income Inequality a Determinant of Population Health? Part 1. A Systematic Review. Milbank Quarterly, 82, 5-99
- Mincer, Jacob (1978) Family Migration Decisions. Journal of Political economy, 86, 749-774
- Myrdal, Gunnar (1957) Economic Theory of Underdeveloped Regions.
- Niedomysl, Thomas & Hansen, Høgni (2010) What matters more for the decision to move: jobs versus amenities. Environment and Planning A 2010, 42, 1636-1649
- Niemelä, Mikko (2007) Alueellisten toimeentuloerojen monimuotoisuus Suomessa 1995–2005. Yhteiskuntapolitiikka, 72:4, 418-425
- Niemelä, Mikko (2005) Alueelliset toimeentuloerot ennen ja jälkeen asumismenojen huomioon ottamista. Janus, 3:1, 54-73
- Nivalainen, Satu (2008) Työelämään astuvien, Perheikäisten ja Työelämästä Irtaantuvien Muutto: Ketkä Muuttavat Maaseudulle? Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita Nro 107
- Nivalainen, Satu (2010) Essays on Family Migration and Geographical Mobility in Finland. Väitöskirja
- Nivalainen, Satu (2006) Pendelöinkö vai muutanko? Työvoiman liikkuvuus kuntien välillä. Kunnallisan alan kehittämässätiön tutkimusjulkaisut, nro 54
- Ojala, Satu; Pyöriä, Pasi & Nätti, Jouko (2015) Ansiotyötä ajasta ja paikasta riippumatta? Teoksessa: Ajasta kiinni ja irrallaan – Yhteisölliset rytmit 2000-luvun Suomessa, toim. Anttila, Anu-Hanna; Anttila, Timo; Liikanen, Mirja & Pääkkönen, Hannu. Tilastokeskus.

- Pehkonen, Aini (2004) *Kylä kutsuu... Tutkimus tulomuuttoprosesseista maaseudulle*. Väitöskirja, Siirtolaisinstituutti
- Pekkala, Sari (2003) Migration Flows in Finland: Regional Differences in Migration Determinants and Migrant Types. *International Regional Science Review*, 26:4, 466-482
- Penttinen, Pekka (2016) Viettäisinkö elämäni periferiassa? Nuorten muuttoalttius Itä-Suomessa. *Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä - Nuorten elinolot vuosikirja 2016 toim.* Kivijärvi, Antti & Peltola, Marja
- Petrakos, George Kallioras, Dimitris & Anagnostus, Ageliki (2011) Regional convergence and growth in Europe: understanding patterns and determinants. *European Urban and Regional Studies*, 18:4, 375–391
- Petrakos, George; Rodríguez-Pose, Andrés & Rovolis, Antonis (2005) Growth, integration, and regional disparities in the European Union. *Environment and Planning*, 37, 1837-1325
- Polése (2010) *The Wealth & Poverty of Regions*. The University of Chicago Press
- Prieto-Rodriguez, Juan; Rodriquez, Juan Gabriel & Salas, Rafael (2010) Income Mobility and Economic Inequality from Regional Perspective. *Journal of Applied Economics*, XIII:2, 335-350
- Puhakka, Antero; Rautopuro, Juhani & Tuominen, Visa (2009) Maisterit liikkeellä Vuonna 2001 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden alueellinen liikkuvuus. *Yhteiskuntapolitiikka*, 74, 33-44
- Puhakka, Antero; Rautopuro, Juhani & Tuominen Visa (2014) Elämää reunalla – maaseutukunnissa työskentelevät maisterit. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 2/14
- Rambotti, Simone (2015) Recalibrating the spirit level: An analysis of the interaction of income inequality and poverty and its effect on health. *Social Science & Medicine*, 139, 123-131
- Ramos, Raul; Suriñach, Jordi & Artís, Manuel (2010) Human capital spillovers, productivity and regional convergence in Spain. *Papers in Regional Science*, 89:2, 435-448
- Ravenstein, Ernst (1885) The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society*. Vol. XLVIII:II
- Riihelä, Marja & Sullström, Risto (2001) Tuloerot ja eriarvoisuus suuralueilla pitkällä aikavälillä 1971-1998 ja erityisesti 1990 -luvulla. *VATT tutkimuksia* 80)
- Ritsilä, Jari & Haapanen, Mika (2003) Where do highly educated migrate? Micro-level evidence from Finland. Teoksessa: Mika Haapanen: *Studies on the Determinants of Migration and the Spatial Concentration of Labour*. University of Jyväskylä.
- Ritsilä, Jari & Ovaskainen, Marko: Migration and regional centralization of human capital (2001). *Applied Economics*, 3:3, 317-325
- Ritsilä, Jari & Tervo, Hannu (2000) Regional Differences in Migratory Behaviour in Finland. 37th Congress of The European Regional Science Assosiation

- Ritsilä, Jari (2000) Where do the Highly Educated Migrate? Micro-Level Evidence from Finland. Working paper 222/2000. Jyväskylän yliopisto.
- Rodríguez-Pose, Andres & Tselios, Vassilis (2009) Education and Income Inequality in the Regions of The European Union). *Journal of Regional Science*, 49:3, 411-437.
- Romer, David (1996) *Advanced Macroeconomics*. McGraw-Hill Professional.
- Rözer, Jesper & Kraaykamp, Gerbert (2013) Income Inequality and Subjective Well-being: A Cross-National Study on the Conditional Effects of Individual and National Characteristics. *Social Indicators Research*, 113, 1009-1023
- Rözer, Jesper & Volker, Beate (2016) Does income inequality have lasting effects on health and trust? *Social Science & Medicine*, 149, 37-45
- Schaefer, Peter (1985) Human Capital Accumulation and Job Mobility. *Journal of Regional Science*, 25:1, 103-114
- Schlitte, Friso (2010) Local human capital, segregation by skill, and skill-specific employment growth. *Papers in Regional Science*, 91:1, 85-107
- Shields, Gail & Shields, Michael (1989) The Emergence of Migration Theory and Suggested New Directions. *Journal of Economic Surveys*, 3:4, 277-304
- Shin, Inyoung (2012) Income inequality and economic growth. *Economic Modelling*, 29, 2049-2057
- Shumway, Matthew & Otterstorm, Samuel (2015) Income Migration and Income Convergence across U.S. States, 1995–2010. *Growth and Change*, 46:4, 593-610
- Sjaastad, Larry (1962) The cost and Returns of Human Migration. *Journal of Political Economy*, 70:5, 80-93
- Sjöblom-Immala, Heli (2007) Uutta verta maaseudulle: Kainuu ja Varsinais-Suomen maalle muuttajat ja yrittäjät. Siirtolaistutkimuksia A 29 Siirtolaisinstituutti
- Solow, Robert (1956) A Contribution to the Theory of Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 70:1, 65-94).
- Stjernberg, Mats 2019: Concrete Suburbia : Suburban housing estates and socio-spatial differentiation in Finland. Väitöskirja, Helsingin yliopisto
- Söderling, Ismo (1988) Maassamuuton ulottuvuudet. Yksilö- alue- ja yhteiskuntatason tarkastelu Suomessa vuosina 1977-1978 maassamuuttaneista. Väitöskirja, Turun Yliopisto.
- Taylor, R.C (1969) *Migration and motivation: a study of determinants and types*. Teoksessa *Sociological studies 2: Migration*, toim. Jackson, J.A. Cambridge University Press.
- Tervo, Hannu (2010) Cities, hinterlands and agglomeration shadows: Spatial developments in Finland during 1880–2004. Julkaisussa *Explorations in Economic History*, 47, 476–486

Tervo, Hannu (2016) Do People Follow Jobs or Do Jobs Follow People? The Case of Finland in an International Context. *Journal of Regional Analysis & Policy*, 46:1, 95-109

Tilastokeskus statfin -tietokanta, seuraavat tilastot:

- Kuntien välinen muuttoliike;
- Tulonjako, kotitalouksien mediaanitulot kulutusyksikköä kohden alueittain;
- Väestörakenne
- Yritykset
- Muuttaneet maakunnittain koulutuksen mukaan

Tilastokeskus muuttaneiden taustatiedot, seuraavat tilastot:

- Muuttaneet tulojen mukaan
- Muuttaneet toiminnan mukaan

Tuominen, Visa; Puhakka, Antero & Rautopuro, Juhani (2014) Elämää reunalla – maaseutukunnissa työskentelevät maisterit. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 2/14 196-212

Van Ham, Maarten; Mulder, Clara; Hooimeijer, Pieter (2001) Spatial flexibility in job mobility: macrolevel opportunities and microlevel restrictions. *Environment and Planning*, 33, 921-940

Von Bruun, Santtu & Kirvelä, Torsti (2009) Suurten kaupunkien tulevaisuus ja tulevaisuuden kaupunkipolitiikka. *Kuntaliitton verkkojulkaisu* nro 212.

Wallerstein, Immanuel (1983) *Historiallinen kapitalismi*.

White, Michael & Lindstrom, David (2005) Internal Migration. Teoksessa *Handbook of Population and Family Economics*, 311- 346

Wilkinsson, Richard (1996) Income distribution and life expectancy. *BMJ* vol. 304 165-168.

Wilkinson, Richard & Pickett, Kate (2015) Income inequality and health: A causal review. *Social Science & Medicine*, 128, 316-326

Wilkinson, Richard & Pickett, Kate (2006) Income inequality and population health: A review and explanation of the evidence. *Social Science & Medicine*, 62, 1768–1784

Wilkinson, Richard & Pickett, Kate (2009) *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better*. Allen Lane.

Østbye, Stein; Moilanen, Mikko; Tervo, Hannu; Westerlund, Olle (2018) The creative class: do jobs follow people or do people follow jobs? *Regional Studies* 2018, 52, 745-755

Liitteet:

Taulukko 2 Pienituloiset muuttajat nettomuutto 2013-2016

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaasta	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaasta	K-Suomesta	Kymenlaakso	Lappi	Pirkanmaasta	Pohjanmaasta	P-Karjalasta	P-Pohjanmaasta	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestamaasta	V-Suomesta	Koko maasta
Ahvenanmaa	0	0	0	0	0	0	2	0	-3	3	2	16	-2	6	-1	-2	-8	-1	12	
Etelä-Karjala	0	0	17	22	6	45	-4	-92	166	-8	-198	3	-48	11	-65	-26	4	-553	-32	-752
Etelä-Pohjanmaa	0	-17	0	-12	11	-4	-15	-331	-16	-26	-660	-173	-47	-100	-26	-28	0	-592	-193	-2229
Etelä-Savo	0	-22	12	0	7	11	4	-330	92	-17	-250	16	-229	-7	-396	-86	-20	-451	-69	-1735
Kainuu	0	-6	-11	-7	0	-10	-6	-96	-11	-7	-137	-12	-98	-447	-175	-24	2	-463	-39	-1547
Kanta-Häme	0	-45	4	-11	10	0	2	-108	-3	-7	-678	2	-53	-17	-63	-80	-35	-578	-306	-1966
Keski-Pohjanmaa	-2	4	15	-4	6	-2	0	-100	1	-22	-229	-107	-23	3	-30	-15	-4	-310	-133	-952
Keski-Suomi	0	92	331	330	96	108	100	0	138	94	-684	29	117	326	314	204	129	-990	-73	661
Kymenlaakso	3	-166	16	-92	11	3	-1	-138	0	7	-343	14	-68	32	-110	-155	16	-1259	-129	-2359
Lappi	-3	8	26	17	7	7	22	-94	-7	0	-236	-13	2	-1369	-46	-23	8	-647	-165	-2506
Pirkanmaa	-2	198	660	250	137	678	229	684	343	236	0	122	281	582	273	590	544	-899	-4	4902
Pohjanmaa	-16	-3	173	-16	12	-2	107	-29	-14	13	-122	0	-12	3	0	11	45	-863	-335	-1048
Pohjois-Karjala	2	48	47	229	98	53	23	-117	68	-2	-281	12	0	111	-167	4	9	-607	-78	-548
Pohjois-Pohjanmaa	-6	-11	100	7	447	17	-3	-326	-32	1369	-582	-3	-111	0	-69	-54	18	-1804	-200	-1243
Pohjois-Savo	1	65	26	396	175	63	30	-314	110	46	-273	0	167	69	0	4	19	-555	-80	-51
Päijät-Häme	0	26	28	86	24	80	15	-204	155	23	-590	-11	-4	54	-4	0	19	-1098	-112	-1513
Satakunta	2	-4	0	20	-2	35	4	-129	-16	-8	-544	-45	-9	-18	-19	-19	0	-497	-597	-1846
Uusimaa	8	553	592	451	463	578	310	990	1259	647	899	863	607	1804	555	1098	497	0	120	12294
Varsinais-Suomi	1	32	193	69	39	306	133	73	129	165	4	335	78	200	80	112	597	-120	0	2426

Taulukko 3 Alemman keskiluokan muuttajat nettomuutto 2013-2016

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaasta	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaasta	K-Suomesta	Kymenlaakso	Lappi	Pirkanmaasta	Pohjanmaasta	P-Karjalasta	P-Pohjanmaasta	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestamaasta	V-Suomesta	Koko maasta
Ahvenanmaa - Ålän	0	0	-1	0	0	0	1	0	-2	0	0	36	0	1	-1	0	-3	12	13	56
Etelä-Karjala	0	0	-5	61	0	8	-1	13	2	-19	-40	-7	40	20	0	1	-14	-309	-11	-261
Etelä-Pohjanmaa	1	5	0	8	-2	-16	21	-70	6	-5	-117	10	-2	15	-8	-2	4	-31	-56	-239
Etelä-Savo	0	-61	-8	0	11	5	3	-16	13	15	-53	7	-11	5	-17	-39	0	33	11	-102
Kainuu	0	0	2	-11	0	9	-2	2	-8	14	-24	-6	-2	-47	-44	17	-5	-81	4	-182
Kanta-Häme	0	-8	16	-5	-9	0	0	-11	-9	-5	-95	-3	13	11	1	-36	-2	30	-59	-171
Keski-Pohjanmaa	-1	1	-21	-3	2	0	0	-5	4	-8	-56	-26	-1	49	4	2	-4	-59	-26	-148
Keski-Suomi	0	-13	70	16	-2	11	5	0	0	-7	-238	-2	10	75	-10	-38	-9	-494	-29	-655
Kymenlaakso	2	-2	-6	-13	8	9	-4	0	0	-10	-20	3	33	-6	-4	-26	1	-141	-16	-192
Lappi	0	19	5	-15	-14	5	8	7	10	0	-36	7	-4	-181	5	-7	4	-49	26	-210
Pirkanmaa	0	40	117	53	24	95	56	238	20	36	0	53	60	131	86	96	66	-720	60	511
Pohjanmaa	-36	7	-10	-7	6	3	26	2	-3	-7	-53	0	-10	27	-4	-10	3	-307	-28	-401
Pohjois-Karjala	0	-40	2	11	2	-13	1	-10	-33	11	4	-60	10	0	-6	-86	-1	-119	-6	-352
Pohjois-Pohjanmaa	-1	-20	-15	-5	47	-11	-49	-75	6	181	-131	-27	6	0	17	2	-7	-748	-62	-892
Pohjois-Savo	1	0	8	17	44	-1	-4	10	4	-5	-86	4	86	-17	0	14	-2	-100	-5	-32
Päijät-Häme	0	-1	2	39	-17	36	-2	38	26	7	-96	10	1	-2	-14	0	5	-66	-30	-64
Satakunta	3	14	-4	0	5	2	4	9	-1	-4	-66	-3	8	7	2	-5	0	-153	-138	-320
Uusimaa	-12	309	31	-33	81	-30	59	494	141	49	720	307	119	748	100	66	153	0	561	3863
Varsinais-Suomi	-13	11	56	-11	-4	59	26	29	16	-26	-60	28	6	62	5	30	138	-561	0	-209

Taulukko 4 Ylemmän keskiluokan muuttajat nettomuutto 2013-2016

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaasta	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaasta	K-Suomesta	Kymenlaaksos Lappista	Pirkanmaasta	Pohjanmaasta	P-Karjalasta	P-Pohjanmaasta	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestamaasta	V-Suomesta	Koko maasta	
Ahvenanmaa	0	0	-2	0	0	0	3	0	0	0	1	11	0	0	0	-1	36	9	57	
Etelä-Karjala	0	0	1	47	9	-2	4	19	25	-3	-26	5	8	22	10	-8	-8	-179	-23	-99
Etelä-Pohjanmaa	2	-1	0	14	5	1	-3	9	9	17	-137	23	10	17	0	-2	-4	-80	-26	-146
Etelä-Savo	0	-47	-14	0	8	17	-1	-25	34	1	-38	-2	-15	-3	-22	1	5	28	-48	-121
Kainuu	0	-9	-5	-8	0	-1	-12	-20	3	-7	-26	-6	-20	-51	-62	-3	8	-43	5	-257
Kanta-Häme	0	2	-1	-17	1	0	-3	-34	-7	3	-78	10	22	49	-17	-26	12	232	-65	83
Keski-Pohjanmaa	-3	-4	3	1	12	3	0	-8	7	-10	-21	-13	7	30	-3	3	-4	-20	-3	-54
Keski-Suomi	0	-19	-9	25	20	34	8	0	-5	-1	-176	2	-7	61	-64	-19	-17	-365	-32	-564
Kymenlaakso	0	-25	-9	-34	-3	7	-7	5	0	-12	-18	14	18	-12	12	-14	14	-111	1	-174
Lappi	0	3	-17	-1	7	-3	10	1	12	0	18	7	-17	-154	5	3	-7	16	6	-111
Pirkanmaa	-1	26	137	38	26	78	21	176	18	-18	0	81	43	137	59	64	47	-504	62	490
Pohjanmaa	-11	-5	-23	2	6	-10	13	-2	-14	-7	-81	0	-11	13	1	-12	5	-167	-28	-331
Pohjois-Karjala	0	-8	-10	15	20	-22	-7	7	-18	17	-43	11	0	13	-18	-7	-4	-38	-19	-111
Pohjois-Pohjanmaa	0	-22	-17	3	51	-49	-30	-61	12	154	-137	-13	-13	0	-43	-14	-20	-410	-37	-646
Pohjois-Savo	0	-10	0	22	62	17	3	64	-12	-5	-59	-1	18	43	0	-4	0	-124	5	19
Päijät-Häme	0	8	2	-1	3	26	-3	19	14	-3	-64	12	7	14	4	0	18	85	-10	131
Satakunta	1	8	4	-5	-8	-12	4	17	-14	7	-47	-5	4	20	0	-18	0	-88	-196	-328
Uusimaa	-36	179	80	-28	43	-232	20	365	111	-16	504	167	38	410	124	-85	88	0	408	2140
Varsinais-Suomi	-9	23	26	48	-5	65	3	32	-1	-6	-62	28	19	37	-5	10	196	-408	0	-9

Taulukko 5 Suurituloiset muuttajat nettomuutto 2013-2016

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaasta	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaasta	K-Suomesta	Kymenlaaksos Lappista	Pirkanmaasta	Pohjanmaasta	P-Karjalasta	P-Pohjanmaasta	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestamaasta	V-Suomesta	Koko maasta	
Ahvenanmaa	0	0	0	0	0	0	-1	0	0	0	6	3	0	-1	-2	0	-2	19	15	37
Etelä-Karjala	0	0	2	-26	0	3	1	-1	27	-4	9	9	11	-6	18	-12	12	-84	-4	-45
Etelä-Pohjanmaa	0	-2	0	-5	7	-8	-2	-101	3	-4	-96	56	0	29	3	-4	-12	-12	20	-113
Etelä-Savo	0	26	5	0	5	7	-3	-29	38	-7	-29	1	2	4	8	-11	13	97	-18	109
Kainuu	0	0	-7	-5	0	3	-1	-13	-3	6	-3	-2	-6	-29	-15	3	1	-14	5	-80
Kanta-Häme	0	-3	8	-7	-3	0	4	-19	-2	-13	-30	11	-13	-1	4	-11	2	162	-33	56
Keski-Pohjanmaa	1	-1	2	3	1	-4	0	0	4	-7	3	14	-2	-1	-5	0	0	-4	-6	-2
Keski-Suomi	0	1	101	29	13	19	0	0	3	35	-124	3	-17	14	13	-4	-8	-103	13	-12
Kymenlaakso	0	-27	-3	-38	3	2	-4	-3	0	-2	-23	-3	1	-12	14	-46	9	-102	-7	-241
Lappi	0	4	4	7	-6	13	7	-35	2	0	-16	4	-3	-33	6	-6	1	-21	0	-72
Pirkanmaa	-6	-9	96	29	3	30	-3	124	23	16	0	48	16	93	6	15	31	-408	51	155
Pohjanmaa	-3	-9	-56	-1	2	-11	-14	-3	3	-4	-48	0	1	12	-1	-4	-8	-42	-24	-210
Pohjois-Karjala	0	-11	0	-2	6	13	2	17	-1	3	-16	-1	0	5	41	-19	0	-12	6	31
Pohjois-Pohjanmaa	1	6	-29	-4	29	1	1	-14	12	33	-93	-12	-5	0	-29	-6	2	-256	-33	-396
Pohjois-Savo	2	-18	-3	-8	15	-4	5	-13	-14	-6	-6	1	-41	29	0	-25	18	-8	5	-71
Päijät-Häme	0	12	-3	11	-3	11	0	4	46	6	-15	4	19	6	25	0	-4	196	7	322
Satakunta	2	-12	4	-13	-1	-2	0	8	-9	-1	-31	8	0	-2	-18	4	0	-55	-106	-224
Uusimaa	-19	84	12	-97	14	-162	4	103	102	21	408	42	12	256	8	-196	55	0	81	728
Varsinais-Suomi	-15	4	-20	18	-5	33	6	-13	7	0	-51	24	-6	33	-5	-7	106	-81	0	28

Taulukko 6 Nuorten (15-24 vuotiaat) nettomuutto 2010-2017

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaas	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaasta	K-Suomesta	Kymenlaakso:	Lappista	Pirkanmaasta	Pohjanmaasta	P-Karjalasta	P-Pohjanmaas	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestamaasta	V-Suomesta	Koko maasta
Ahvenanmaa	0	0	0	0	0	2	1	2	0	-3	5	74	1	2	1	0	-2	-2	41	122
E-Karjala	0	0	4	99	0	62	4	-303	329	18	-423	-18	-156	-15	-21	-18	-12	-1330	-98	-1878
E-Pohjanmaa	0	-4	0	-6	-3	-48	50	-688	-42	-83	-1309	-647	-88	-292	-155	-43	37	-1428	-424	-5173
E-Savo	0	-99	6	0	14	21	11	-886	206	-6	-503	-7	-459	15	-746	-208	-14	-1433	-116	-4204
Kainuu	0	0	3	-14	0	-9	14	-229	-14	-34	-396	-36	-185	-827	-395	-24	7	-695	-54	-2888
K-Häme	-2	-62	48	-21	9	0	9	-192	-7	-18	-1379	-80	-88	27	-71	-224	-35	-1840	-705	-4631
K-Pohjanmaa	-1	-4	-50	-11	-14	-9	0	-208	-6	-29	-442	-214	-30	21	-52	-16	1	-626	-253	-1943
K-Suomi	-2	303	688	886	229	192	208	0	349	194	-1262	60	229	698	737	415	225	-1667	-122	2360
Kymenlaakso	0	-329	42	-206	14	7	6	-349	0	1	-621	7	-174	80	-145	-446	2	-2428	-233	-4772
Lappi	3	-18	83	6	34	18	29	-194	-1	0	-474	-41	-27	-2335	-6	-26	1	-1337	-151	-4436
Pirkanmaa	-5	423	1309	503	396	1379	442	1262	621	474	0	226	439	1034	802	1117	1226	-1822	-28	9798
Pohjanmaa	-74	18	647	7	36	80	214	-60	-7	41	-226	0	4	126	-2	29	109	-1077	-493	-628
P-Karjala	-1	156	88	459	185	88	30	-229	174	27	-439	-4	0	113	-189	58	35	-1327	-143	-919
P-Pohjanmaa	-2	15	292	-15	827	-27	-21	-698	-80	2335	-1034	-126	-113	0	-107	-78	1	-3371	-466	-2668
P-Savo	-1	21	155	746	395	71	52	-737	145	6	-802	2	189	107	0	55	44	-1720	-165	-1437
P-Häme	0	18	43	208	24	224	16	-415	446	26	-1117	-29	-58	78	-55	0	36	-2294	-258	-3107
Satakunta	2	12	-37	14	-7	35	-1	-225	-2	-1	-1226	-109	-35	-1	-44	-36	0	-1071	-1287	-4019
Uusimaa	2	1330	1428	1433	695	1840	626	1667	2428	1337	1822	1077	1327	3371	1720	2294	1071	0	-294	25174
V-Suomi	-41	98	424	116	54	705	253	122	233	151	28	493	143	466	165	258	1287	294	0	5249

Taulukko 7 Nuorten aikuisten (25-34 vuotiaat) nettomuutto 2010-2017

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaas	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaas	K-Suomesta	Kymenlaakso:	Lappista	Pirkanmaasta	Pohjanmaasta	P-Karjalasta	P-Pohjanmaas	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestamaas	V-Suomesta	Koko maasta
Ahvenanmaa	0	-2	-1	-2	0	4	0	2	-4	-1	-1	23	-1	5	-2	0	2	60	63	145
E-Karjala	2	0	3	47	0	0	0	72	-95	-3	-129	8	77	27	-10	-122	-26	-1161	-55	-1365
E-Pohjanmaa	1	-3	0	-9	14	2	28	-30	1	31	-375	92	10	100	14	-8	-53	-331	-26	-542
E-Savo	2	-47	9	0	35	-28	1	-54	-43	-24	-181	3	-14	25	-38	-113	3	-405	-87	-956
Kainuu	0	0	-14	-35	0	-15	-8	-50	-1	1	-47	-7	-21	-132	-79	-31	4	-382	-12	-829
K-Häme	-4	0	-2	28	15	0	-7	30	13	13	-143	43	62	66	18	-88	11	216	-69	202
K-Pohjanmaa	0	0	-28	-1	8	7	0	17	17	0	-61	4	21	90	3	6	-17	-197	0	-131
K-Suomi	-2	-72	30	54	50	-30	-17	0	-110	40	-708	31	40	158	-32	-239	-36	-2529	-63	-3435
Kymenlaakso	4	95	-1	43	1	-13	-17	110	0	13	-85	44	116	27	52	-100	2	-1148	-18	-875
Lappi	1	3	-31	24	-1	-13	0	-40	-13	0	-132	3	5	-468	21	-11	-13	-698	-102	-1465
Pirkanmaa	1	129	375	181	47	143	61	708	85	132	0	288	228	485	246	139	160	-4179	155	-616
Pohjanmaa	-23	-8	-92	-3	7	-43	-4	-31	-44	-3	-288	0	5	106	19	-46	-26	-1570	-199	-2243
P-Karjala	1	-77	-10	14	21	-62	-21	-40	-116	-5	-228	-5	0	8	-91	-151	-19	-1022	-48	-1851
P-Pohjanmaa	-5	-27	-100	-25	132	-66	-90	-158	-27	468	-485	-106	-8	0	-52	-68	-100	-2534	-132	-3383
P-Savo	2	10	-14	38	79	-18	-3	32	-52	-21	-246	-19	91	52	0	-111	-51	-867	-74	-1172
P-Häme	0	122	8	113	31	88	-6	239	100	11	-139	46	151	68	111	0	21	-873	-1	90
Satakunta	-2	26	53	-3	-4	-11	17	36	-2	13	-160	26	19	100	51	-21	0	-588	-344	-794
Uusimaa	-60	1161	331	405	382	-216	197	2529	1148	698	4179	1570	1022	2534	867	873	588	0	3768	21976
V-Suomi	-63	55	26	87	12	69	0	63	18	102	-155	199	48	132	74	1	344	-3768	0	-2756

Taulukko 8 35-49 vuotiaiden nettomuutto 2010-2017

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaas	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaasta	K-Suomesta	Kymenlaaksosta	Lappista	Pirkanmaasta	Pohjanmaasta	P-Karjalasta	P-Pohjanmaas	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestamaasta	V-Suomesta	Koko maasta
Ahvenanmaa	0	0	1	-1	0	1	-3	1	-1	0	5	7	0	-2	1	2	-5	37	-1	42
E-Karjala	0	0	8	51	2	13	-2	-14	86	-3	-10	12	4	19	-6	-7	4	-7	-28	122
E-Pohjanmaa	-1	-8	0	12	3	10	33	-29	-11	-2	-68	107	10	49	15	19	3	146	20	308
E-Savo	1	-51	-12	0	9	20	-9	-45	31	-24	-2	5	-34	18	-63	-6	1	119	-42	-84
Kainuu	0	-2	-3	-9	0	19	-5	-4	-9	-20	-28	-2	17	-49	-49	18	-6	-104	-5	-241
K-Häme	-1	-13	-10	-20	-19	0	-1	-9	-9	-45	-78	10	1	-28	-19	-35	-41	799	-45	437
K-Pohjanmaa	3	2	-33	9	5	1	0	-14	6	-9	-35	12	-4	37	4	-5	4	18	-35	-34
K-Suomi	-1	14	29	45	4	9	14	0	-5	-12	-161	0	28	7	20	-16	-10	-48	-15	-98
Kymenlaakso	1	-86	11	-31	9	9	-6	5	0	-14	-35	6	-11	-10	-13	13	10	-52	-8	-202
Lappi	0	3	2	24	20	45	9	12	14	0	56	-5	-6	-43	6	-11	18	47	-9	182
Pirkanmaa	-5	10	68	2	28	78	35	161	35	-56	0	123	35	170	16	82	94	-113	-8	755
Pohjanmaa	-7	-12	-107	-5	2	-10	-12	0	-6	5	-123	0	-3	21	-1	-20	-16	-285	-26	-605
P-Karjala	0	-4	-10	34	-17	-1	4	-28	11	6	-35	3	0	29	21	-4	-5	53	-9	48
P-Pohjanmaa	2	-19	-49	-18	49	28	-37	-7	10	43	-170	-21	-29	0	-42	-2	-13	-238	-78	-591
P-Savo	-1	6	-15	63	49	19	-4	-20	13	-6	-16	1	-21	42	0	-18	1	188	-30	251
P-Häme	-2	7	-19	6	-18	35	5	16	-13	11	-82	20	4	2	18	0	16	480	17	503
Satakunta	5	-4	-3	-1	6	41	-4	10	-10	-18	-94	16	5	13	-1	-16	0	-1	-3	-59
Uusimaa	-37	7	-146	-119	104	-799	-18	48	52	-47	113	285	-53	238	-188	-480	1	0	-36	-1075
V-Suomi	1	28	-20	42	5	45	35	15	8	9	8	26	9	78	30	-17	3	36	0	341

Taulukko 9 50-64 vuotiaiden nettomuutto 2010-2017

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaas	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaas	K-Suomesta	Kymenlaaksos	Lappista	Pirkanmaasta	Pohjanmaasta	P-Karjalasta	P-Pohjanmaas	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestamaas	V-Suomesta	Koko maasta	
Ahvenanmaa	0	1	0	0	0	-1	1	3	-1	-1	1	1	8	-1	-1	2	0	3	15	7	37
E-Karjala	-1	0	4	-35	-5	-12	3	-1	103	-4	-33	0	-16	0	1	-11	-7	130	-15	101	
E-Pohjanmaa	0	-4	0	6	-4	6	0	-28	-7	-2	-80	109	1	-12	-1	10	16	130	-31	109	
E-Savo	0	35	-6	0	-1	29	-2	26	41	-8	0	7	25	-6	-16	27	-8	641	-25	759	
Kainuu	1	5	4	1	0	5	-10	0	0	-5	6	7	29	-10	-11	3	4	-17	-9	3	
K-Häme	-1	12	-6	-29	-5	0	0	-25	-29	-22	-146	22	-21	-3	-22	-53	31	807	-36	474	
K-Pohjanmaa	-3	-3	0	2	10	0	0	-16	3	-4	-24	41	-4	-17	-9	1	-1	-18	-6	-48	
K-Suomi	1	1	28	-26	0	25	16	0	21	41	-96	13	21	16	-25	-20	9	325	8	358	
Kymenlaakso	1	-103	7	-41	0	29	-3	-21	0	0	-21	-2	-13	-4	-7	-44	-7	317	-1	87	
Lappi	-1	4	2	8	5	22	4	-41	0	0	-34	5	9	-198	-26	-14	11	140	15	-89	
Pirkanmaa	-1	33	80	0	-6	146	24	96	21	34	0	56	4	63	56	110	-55	423	13	1097	
Pohjanmaa	-8	0	-109	-7	-7	-22	-41	-13	2	-5	-56	0	-7	-2	2	-1	-8	-86	-41	-409	
P-Karjala	1	16	-1	-25	-29	21	4	-21	13	-9	-4	7	0	-16	-56	18	3	389	-18	293	
P-Pohjanmaa	1	0	12	6	10	3	17	-16	4	198	-63	2	16	0	-14	13	0	15	-19	185	
P-Savo	-2	-1	1	16	11	22	9	25	7	26	-56	-2	56	14	0	-14	25	345	9	491	
P-Häme	0	11	-10	-27	-3	53	-1	20	44	14	-110	1	-18	-13	14	0	5	831	-28	783	
Satakunta	-3	7	-16	8	-4	-31	1	-9	7	-11	55	8	-3	0	-25	-5	0	147	-28	98	
Uusimaa	-15	-130	-130	-641	17	-807	18	-325	-317	-140	-423	86	-389	-15	-345	-831	-147	0	-819	-5353	
V-Suomi	-7	15	31	25	9	36	6	-8	1	-15	-13	41	18	19	-9	28	28	819	0	1024	

Taulukko 10 65 vuotiaiden nettomuutto 2010-2017

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaasta	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaasta	K-Suomesta	Kymenlaaksosta	Lappi	Pirkanmaasta:	Pohjanmaasta:	P-Karjalasta	P-Pohjanmaasta	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestami:	V-Suomesta	Koko maasta
Ahvenanmaa	0	0	0	-2	0	3	4	-2	0	0	-2	5	1	0	2	-1	-1	31	1	39
Etelä-Karjala	0	0	-4	39	1	-15	-1	5	11	-7	-14	1	9	-3	0	-12	-3	20	-18	9
Etelä-Pohjanmaa	0	4	0	2	1	-3	-5	-40	4	13	-35	108	7	-20	3	-4	-9	82	0	108
Etelä-Savo	2	-39	-2	0	3	-11	6	-48	5	26	-41	5	-8	-10	-59	-51	-7	174	-12	-67
Kainuu	0	-1	-1	-3	0	-14	-2	-17	-12	13	-33	-5	-21	-121	-25	-3	-2	-21	-1	-269
Kanta-Häme	-3	15	3	11	14	0	2	-25	21	21	-6	3	-5	6	-5	-21	28	423	-41	441
Keski-Pohjanmaa	-4	1	5	-6	2	-2	0	-5	2	3	-16	-2	-2	-49	-1	-5	1	1	-13	-87
Keski-Suomi	2	-5	40	48	17	25	5	0	11	51	-84	-3	22	5	47	20	-5	66	-7	255
Kymenlaakso	0	-11	-4	-5	12	-21	-2	-11	0	8	-20	-2	0	-5	-18	-20	8	128	-3	34
Lappi	0	7	-13	-26	-13	-21	-3	-51	-8	0	-52	-4	-27	-324	-34	-6	4	-27	-24	-622
Pirkanmaa	2	14	35	41	33	6	16	84	20	52	0	45	53	48	51	41	85	276	39	941
Pohjanmaa	-5	-1	-108	-5	5	-3	-1	3	2	4	-45	0	-2	-10	-7	2	-6	-15	-55	-247
Pohjois-Karjala	-1	-9	-7	8	21	5	2	-22	0	27	-53	2	0	-2	-44	-24	-7	108	-22	-18
Pohjois-Pohjanmaa	0	3	20	10	121	-6	49	-5	5	324	-48	10	2	0	11	9	-5	11	-46	465
Pohjois-Savo	-2	0	-3	59	25	5	1	-47	18	34	-51	7	44	-11	0	-3	1	92	-27	142
Päijät-Häme	1	12	4	51	3	21	5	-20	20	6	-41	-2	24	-9	3	0	12	414	-9	495
Satakunta	1	3	9	7	2	-28	-1	5	-8	-4	-85	6	7	5	-1	-12	0	-1	-114	-209
Uusimaa	-31	-20	-82	-174	21	-423	-1	-66	-128	27	-276	15	-108	-11	-92	-414	1	0	-523	-2285
Varsinais-Suomi	-1	18	0	12	1	41	13	7	3	24	-39	55	22	46	27	9	114	523	0	875

Taulukko 11 Alemman korkea-asteen suorittaneet muuttajat 2010-2017

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaasta	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaasta	K-Suomesta	Kymenlaaksosta	Lappista	Pirkanmaasta	Pohjanmaasta	P-Karjalasta	P-Pohjanmaasta	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestamaasta	V-Suomesta	Koko maasta
Ahvenanmaa	0	-1	0	0	0	1	0	1	0	2	-3	35	-2	-2	4	-1	-2	70	41	143
Etelä-Karjala	1	0	-6	66	-12	-2	9	-54	-9	-9	-91	4	-4	30	28	-65	-19	-710	-52	-877
Etelä-Pohjanmaa	0	6	0	-7	20	-30	-2	-145	5	13	-439	92	1	-12	1	12	-51	-162	-86	-784
Etelä-Savo	0	-66	7	0	9	2	-7	-188	-39	-29	-175	-3	-30	-36	-155	-140	-29	-304	-74	-1257
Kainuu	0	12	-20	-9	0	-3	-9	-37	-15	3	-79	-9	-5	-164	-78	3	-8	-197	-4	-619
Kanta-Häme	-1	2	30	-2	3	0	5	-3	17	12	-305	5	16	-3	-10	-59	20	358	-152	-32
Keski-Pohjanmaa	0	-9	2	7	9	-5	0	-24	8	-14	-79	4	-1	-2	-19	1	-12	-202	-31	-367
Keski-Suomi	-1	-9	145	188	37	3	24	0	-12	45	-511	25	34	92	28	-28	-33	-1281	-49	-1303
Kymenlaakso	0	54	-5	39	15	-17	-8	12	0	-9	-134	12	48	-6	29	-94	17	-467	-68	-582
Lappi	-2	9	-13	29	-3	-12	14	-45	9	0	-106	6	-11	-704	-20	-17	5	-265	-25	-1151
Pirkanmaa	3	91	439	175	79	305	79	511	134	106	0	184	150	315	239	183	304	-1590	59	1766
Pohjanmaa	-35	-4	-92	3	9	-5	-4	-25	-12	-6	-184	0	-3	13	-10	-8	-25	-654	-123	-1165
Pohjois-Karjala	2	4	-1	30	5	-16	1	-34	-48	11	-150	3	0	11	-56	-62	5	-416	-12	-723
Pohjois-Pohjanmaa	2	-30	12	36	164	-32	2	-92	6	704	-315	-13	-11	0	77	-3	-61	-1119	-70	-743
Pohjois-Savo	-4	-28	-1	155	78	10	19	-28	-29	20	-239	10	56	-77	0	-41	-19	-453	-54	-625
Päijät-Häme	1	65	-12	140	-3	59	-1	28	94	17	-183	8	62	3	41	0	14	-387	-62	-116
Satakunta	2	19	51	29	8	-20	12	33	51	-17	-5	-304	25	-5	61	19	0	-161	-497	-764
Uusimaa	-70	710	162	304	197	-358	202	1281	467	265	1590	654	416	1119	453	387	161	0	1521	9461
Varsinais-Suomi	-41	52	86	74	4	152	31	49	68	25	-59	123	12	70	54	62	497	-1521	0	-262

Taulukko 12 Ylemmän korkea-asteen muuttajat nettomuutto 2010-2017

	Ahvenanmaalta	E-Karjalasta	E-Pohjanmaasta	E-Savosta	Kainuusta	K-Hämeestä	K-Pohjanmaasta	K-Suomesta	Kymenlaaksosta	Lappista	Pirkanmaasta	Pohjanmaasta	P-Karjalasta	P-Pohjanmaasta	P-Savosta	P-Hämeestä	Satakunnasta	Uudestamaasta	V-Suomesta	Koko maasta
Ahvenanmaa	0	0	-1	0	0	1	-2	1	-1	0	4	10	0	1	-2	0	1	63	40	115
E-Karjala	0	0	3	-14	1	-8	5	69	-46	10	-56	-1	128	8	7	-83	-15	-593	-36	-621
E-Pohjanmaa	1	-3	0	8	5	-2	23	11	5	36	-91	9	24	140	26	11	2	-28	35	212
E-Savo	0	14	-8	0	5	14	-2	45	8	-1	-30	12	63	22	56	-54	1	-47	-22	76
Kainuu	0	-1	-5	-5	0	-2	-8	-2	-10	-8	-23	-9	18	-10	-14	-11	-1	-71	-12	-174
K-Häme	-1	8	2	-14	2	0	-3	35	3	11	75	20	41	63	23	-22	27	258	35	563
K-Pohjanmaa	2	-5	-23	2	8	3	0	14	-1	7	-6	39	5	103	12	1	-3	8	1	167
K-Suomi	-1	-69	-11	-45	2	-35	-14	0	-63	27	-400	-18	-4	51	-56	-170	-47	-1360	-42	-2255
Kymenlaakso	1	46	-5	-8	10	-3	1	63	0	-3	0	2	75	12	42	-59	-17	-197	30	-10
Lappi	0	-10	-36	1	8	-11	-7	-27	3	0	-51	-1	9	-12	-2	-41	-12	-267	-1	-457
Pirkanmaa	-4	56	91	30	23	-75	6	400	0	51	0	96	106	270	87	-16	58	-1893	34	-680
Pohjanmaa	-10	1	-9	-12	9	-20	-39	18	-2	1	-96	0	5	95	20	-16	-17	-397	15	-454
P-Karjala	0	-128	-24	-63	-18	-41	-5	4	-75	-9	-106	-5	0	1	-112	-119	-16	-538	-29	-1283
P-Pohjanmaa	-1	-8	-140	-22	10	-63	-103	-51	-12	12	-270	-95	-1	0	-114	-76	-56	-1337	-116	-2443
P-Savo	2	-7	-26	-56	14	-23	-12	56	-42	2	-87	-20	112	114	0	-91	-8	-388	-24	-484
P-Häme	0	83	-11	54	11	22	-1	170	59	41	16	16	119	76	91	0	36	111	49	942
Satakunta	-1	15	-2	-1	1	-27	3	47	17	12	-58	17	16	56	8	-36	0	-190	22	-101
Uusimaa	-63	593	28	47	71	-258	-8	1360	197	267	1893	397	538	1337	388	-111	190	0	1652	8518
V-Suomi	-40	36	-35	22	12	-35	-1	42	-30	1	-34	-15	29	116	24	-49	-22	-1652	0	-1631